

NYTT I NITTEDAL

BIBLIOTEKENES PRINSESSE

HVOR ER E-LYDBØKENE?

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Nr. 3/2017

SKOLEBIBLIOTEK – behov for nye partnerskap

QURIA®

– utviklet for et moderne bibliotek

Quria® er den første skybaserte digitale plattformen for bibliotekstjenester, utviklet for å ta folkebiblioteket inn i fremtiden. Quria® er enkel i bruk, gjør de daglige arbeidsrutinene mer effektive og reduserer antall systemer de ansatte må ha tilgang til. Med Quria® har man full oversikt over hva som skjer på biblioteket, noe som gir et bedre servicetilbud til de besøkende.

 AXIELL Quria

Vi skaper fremtidens biblioteksystem
Les mer på www.axiell.no

INNHold

BOK OG BIBLIOTEK

Nr. 3-2017 – Årgang 83

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff	Ferdigtrykt
Nr. 1	19.01. 09.02.
Nr. 2	02.03. 23.03.
Nr. 3	18.05. 08.06.
Nr. 4	17.08. 07.09.
Nr. 5	12.10. 02.11.
Nr. 6	09.11. 30.11.

ABONNEMENT

DB Partner as, Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forsideillustrasjon: Niels Poulsen
Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr. 11 900,-
Baksiden	kr. 13 900,-
Dobbelside	kr. 16 900,-
Helside	kr. 10 900,-
1/2 side	kr. 6 900,-
1/4 side	kr. 5 500,-

Fokus: Skolebibliotek

Generelt har skolebibliotekene og partnerskap mellom skoler og folkebibliotek en langt sterkere forankring i skolelovene og biblioteklovene i våre naboland enn i Norge. Dette er eksempler til etterfølgelse. Vi har intervjuet forskerne Joron Pihl og Kristin Skinstad van der Kooij... 8

Bok

Husk oversetteren! Intervju med Ika Kaminka	6
Leseopplevelse, Selma Lagerlöf	28
Portrettet: Monica Isakstuen	46
Italia – en litterær reise	69

Bibliotek

Flammen er tent i Nittedal	14
Hvorfor er det ingen nedlastbare lydbøker i bibliotekene?	18
Vellykket ombygging i Bærum	42
USA: Bibliotek slår ring om forskningsdata	50
Ny kost på Sortland	54
To gode naboer i Tromsø	57
Sommerles – hele Norge leser	58
Kulturforbundet slår et slag for bibliotek	61
Blant universitetsbibliotek i Australia	62
Kloke og skumle, om bibliotekarere i fiksjonen	65

Meninger

Algoritmer, databaser og kultur(formidling), av Jack Andersen	24
Må hive på mer kull for open access, av Lars Egeland	26
Hva slags nasjonalt tilsynsorgan skal vi ha framover, av Kristin Røien	30

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

– et bilag til Bok og Bibliotek	33
---------------------------------------	----

Kjenner du årets pådriver?

«Det meste av det som skaper kvalitet i norsk medisin og allmennmedisin skjer i det små, i det stille, for eksempel i Arendal på en torsdag.» Slik åpner en artikkel i Tidsskrift for Den norske legeforening. «Etter min mening skjer ikke den viktigste bibliotekutviklingen i store festtaler, den skjer lokalt, på det enkelte bibliotek, drevet fram av ildsjeler som på tross av skrantende økonomi, klarer å utvide vår forståelse av hva et bibliotek er og kan tilby.» sto det i lederen i forrige utgave av Bok og Bibliotek, under overskriften «Smått er fortsatt godt».

Poenget er ikke å snakke ned de store bibliotekprosjektene, som Nye Deichman, Dokk1 i Århus, det nye hovedbiblioteket i Birmingham og liknende. Disse monumentale prosjektene er selvsagt viktige både på kort og lang sikt. De er store lokomotiver som trekker enorme tog fulle av erfaringer, idéer og suksesskriterier inn i framtiden. Men jeg synes fortsatt det er viktig å minne om Ernst Friedrich Schumacher – mannen bak boka «Smått er godt» – og hans tanker om at økonomi og utvikling også handler om enkeltmennesker og ikke bare store systemer. Overført til vår sektor, er det viktig å minne om grasrota, om de lokale miljøene, om ildsjelene, de som sjelden får navnet og bildet i avisa.

Derfor er det bra at Norsk Bibliotekforening igjen deler ut Pådriverprisen. Prisen deles ut for tredje gang, den skal synliggjøre gode ideer og initiativ, og tildeles en person som er innovativ, kreativ og en pådriver i

utviklingsarbeidet i bibliotekmiljøet. Alle medlemmer av Norsk Bibliotekforening og alle bibliotekbrukere kan foreslå kandidater. Prisvinneren vil bli offentliggjort i november og vil presentere sitt arbeid på det norske bibliotekmøtet i 2017. Prisvinneren får også fri deltakelse, opphold og reise til møtet, og får med seg hjem en fin diplom.

Altså: Kjenner du en pådriver? Da er tiden inne for å melde på personen. Du finner et enkelt påmeldingsskjema på Norsk Bibliotekforenings hjemmesider.

Juryen for Pådriverprisen 2017, er:

- Anna Kathinka Dalland Evans, rådgiver ved Institutt for teoretisk astrofysikk, tidl. vikar som kommunikasjonsrådgiver hos NBF;
- Bjarte Bakken, Foreningen !les, prosjektleder for Ungdommens kritikerpris og Uprisen;
- Toril Åbotnes Iversen, biblioteksjef ved Oppdal bibliotek.
- Odd Letnes, redaktør i Bok og Bibliotek

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodo

Petter von Krogh, Buskerud fylkesbibliotek

Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijen, Læringscenteret, Høgsk. i Oslo og Akershus.

Åse Kristine Tveit, Høgskolen i Oslo og Akershus, avd ABI

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Opplevelser. – Det er viktig at bibliotekarar er klar over hvilken versjon de tilbyr låneren, siden forskjellige oversettelser kan gi vidt forskjellige leseopplevelser, mener Ika Kaminka.

Husk oversetteren!

I fjor fikk jeg en epost fra Ika Kaminka som åpnet slik: «Som leiar av Norsk Oversetterforening er det med glede og interesse eg les Bok og Bibliotek. Me i foreininga følgjer arbeidet dykkar for å fremja bibliotek, lesing og litteratur med stort engasjement. Difor er det med ei viss undring (ibland ikkje så lite motløyse) at eg stadig må konstatera at de skriv om bøker som om omsetjarane ikkje fanst; som om dei skreiv seg sjølv på norsk.»

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Her var det bare å legge seg flat – for hun hadde helt rett – og invitere på en kopp kaffe og en prat om temaet. I april fant vi begge tid til å møtes og jeg har hentet fram igjen den eposten jeg fikk i fjor. Et av avsnittene lyder:

«I fleire av (...) utgåvene av bladet er det berre den engelske boka – Wuthering Heights, The Catcher in the Rye – som vert omtala. Det vert ikkje opplyst at boka finst på norsk. Det er litt merkeleg i eit blad for norske bibliotekarar. Bibliotekarar

er forresten reine racerar på søkeverktøy, og det tek ikkje mange sekund å finna fram til kven som har omsett kva. I forbifarten kan det nemnast at dei to sistnemnde titlane har vorte omsett to gonger, noko som har resultert i svært ulike leseopplevingar.»

– *Hva tenker du man bør være oppmerksom på når man som bibliotekar formidler oversatt litteratur?*

– Det man alltid må være bevisst på, er at en oversettelse bare er én versjon. Den speiler ikke bare den enkelte oversetters ferdigheter eller valg av strategier, men den speiler også en oversetterideologi som er mer knyttet til tiden og kulturen. Når man sammenlikner nyere med eldre oversettelser av klassiske verk, framstår de ofte som to forskjellige verk. Det kan gjerne sammenliknes med innspillinger av klassiske musikkstykker, hvor den enkelte dirigent har god mulighet til å påvirke stykket.

– En del av de gamle oversettelsene fra for eksempel 50- og 60-tallet var gjerne knyttet til formidling, og man hadde både i forlagene og blant oversetterne et syn som gikk på at leserne ikke trengte å «få alt». Det viktigste var å nå fram til leseren gjerne ved at man forenklet, kuttet og skrev om kompliserte partier. I dag er man mer opptatt av å følge originalen og forsøke å få med seg det som gjør en bok særegen, enten vi snakker om tekstens kulturelle bakteppe eller forfatterens stil og rytme.

– Jeg tenker derfor det er viktig at bibliotekarer er klar over hvilken versjon de tilbyr låneren, siden forskjellige oversettelser kan gi vidt forskjellige leseopplevelser. Dette gjelder også lydbøker, hvor det ikke alltid framgår så tydelig hvilken versjon opplesningen bygger på, sier Kaminka.

Den gode oversettelse

– *Hva mener du er en god oversettelse?*

– Det er en oversettelse som ikke forenkler, slik vi ser at engelske oversettelser ofte gjør. En god oversettelse er en som får verket til å framstå på norsk med samme virkning som originalen. Som oversetter av Haruki Murakami kan jeg ikke følge den japanske forfatteren ord for ord eller kopiere hans setningsstruktur, men jeg forsøker likevel å få fram hans flyt og rytme, tekstens klang, alle disse kvalitetene som gjør en skjønnlitterær tekst god. På den måten kan leseren oppleve at dette ikke er bøker som er skrevet av en norsk forfatter. Når det gjelder Murakamis oversettelser til amerikansk ser vi gjerne at oversetteren har forsøkt å skrive

bøkene som om de egentlig var skrevet på amerikansk. De første norske oversettelsene var basert på slike engelske utgaver (Kaminka oversetter direkte fra japansk, red. anm.). Da mister man det særegne ved en forfatter som kommer fra en helt annen kulturkrets enn den amerikanske.

– *Hvis en låner spør etter en utenlandsk roman som biblioteket har to oversatte utgaver av, hva bør bibliotekaren tenke over da?*

– Hvis låneren for eksempel er en skoleelev, ville jeg nok foreslå for henne den nyeste oversettelsen, siden dens språk og beskrivelser vil ligge nærmere lånerens hverdag. Hvis det er en leser som er spesielt interessert, kunne man gjerne anbefale begge to, så får leseren se hvor ulike oversettelser kan være.

– *Du har rett i at vi i Bok og Bibliotek har syndet når vi snakker om oversettelser. Men helt enkelt er det jo ikke å skulle karakterisere, for ikke å si vurdere, en oversetters arbeid. Hva kan vi gjøre for å slippe å vikle oss inn i noe som fort blir vanskelig?*

– Det første man kan gjøre, eller må gjøre, er å nevne oversetterens navn, for eksempel i en liten faktaramme. For anmeldere og formidlere kan det være vanskelig å vurdere om en oversettelse er god eller dårlig i seg selv. Men det går an å si noe om hvordan språket er og om det fungerer i forhold til en selv som leser. Ønsker man å gå lenger, kan man se på det man synes fungerer i forhold til originalen og vurdere om dette ser ut til å ligge opp til det opprinnelige, eller om det er oversetteren som har boltret seg litt for fritt. Det er mange muligheter, dette er jo ting det forskes på.

– *En god oversettelse er en som får verket til å framstå på norsk med samme virkning som originalen.*

Original eller oversettelse?

Kaminka vender stadig tilbake til de ulike ideologiene som har eksistert innenfor oversetting, blant annet det man kunne kalle likhetsideologien.

– Tidligere hadde man lett for å tro at det var en mer eller mindre direkte likhet mellom en original og en oversettelse. Det har man i dag gått bort fra da man ser at dette er umulig å oppnå. Det betyr at den endelige oversettelsen ikke finnes, oversettelse er en kontinuerlig prosess. I dag snakker vi heller om ulike oversettelser som ulike versjoner.

– *Hvis du igjen skulle sette deg i bibliotekarens eller litteraturformidlerens sted og en bibliotekbruker kommer og spør etter en tittel som finnes både i original, for eksempel på engelsk, og i oversettelse, hva ville du sagt da?*

– De aller fleste nordmenn har overdreven selvtilit når det gjelder engelskkunnskaper. Men vi er faktisk mye dårligere i engelsk enn vi tror, og vil kunne gå glipp av mye av det vi leser, sier Kaminka, og legger til:

– Men det kommer jo også an på hva slags litteratur vi snakker om. Hvis det er en spenningsroman hvor handlingen er det viktigste, kan vi komme langt uten altfor store engelskkunnskaper. Da kan boka fungere som god lesetrening. Men skal man ha utbytte av en litteratur som er mer språkbasert, hvor språk, stil, rytme, humor, allusjoner og liknende er det som bærer teksten, vil man svært ofte ha større utbytte av en oversettelse, hvor oversetteren har forsøkt etter alle kunstens regler å hente ut det potensialet som finnes i verket. ■

Dette er saken

Boka *Teacher and Librarian partnerships in Literacy Education in the 21st Century* utkom tidligere i år, med professor Joron Pihl og førsteamanuensis Kristin Skinstad van der Kooij, begge ved Høgskolen i Oslo og Akershus, og Tone Cecilie Carlsten, Nordisk institutt for studiar av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU), som redaktører.

Bok og Bibliotek har intervjuet Joron Pihl og Kristin Skinstad van der Kooij om boken. Intervjuet er basert på epost, Pihl og van der Kooij svarer kollektivt.

Nye partnerskap mellom lærere og bibliotekarer

«Generelt har skolebibliotekene og partnerskap mellom skoler og folkebibliotek en langt sterkere forankring i skolelovene og biblioteklovene i våre naboland enn i Norge. Dette er eksempler til etterfølgelse.»

AV ODD LETNES
REDAKTØR

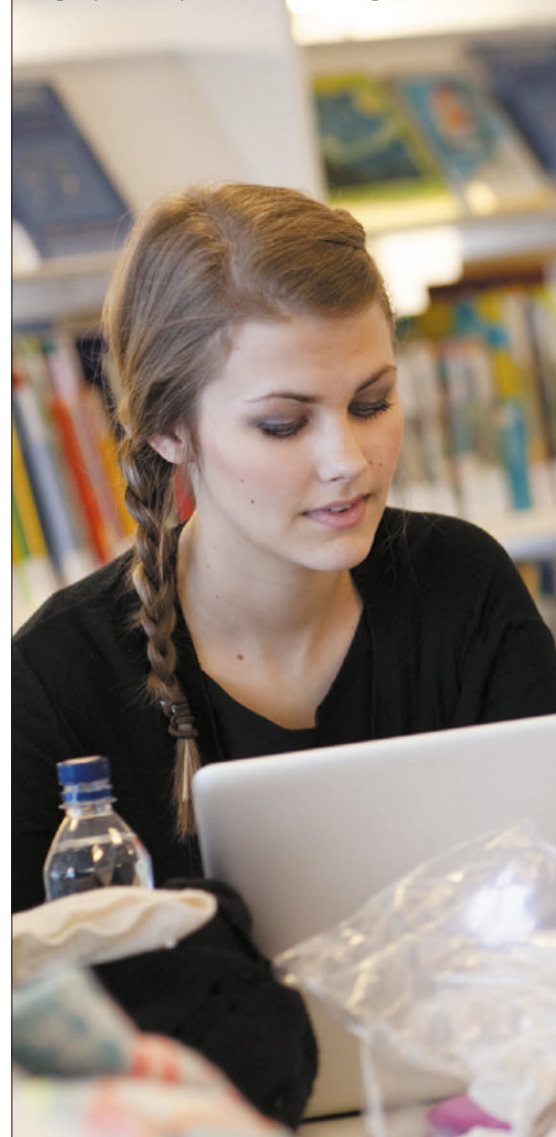
Bok og Bibliotek (BoB): *Hvilket generelt inntrykk har dere av samarbeidet mellom skole og bibliotek – lærere og bibliotekarer – i norsk skole i dag?*

Joron Pihl, Kristin Skinstad van der Kooij: Hovedinntrykket er at dette er lavt prioritert. Samarbeidet er noe bedre i videregående skole enn i grunnskolen. Det skyldes blant annet at bemanningen av kvalifiserte skolebibliotekarer er vesentlig bedre i videregående skole enn i grunnskolen. Møreforskning dokumenterte i sin kartlegging av skolebibliotek i Norge i 2007, at personalressursen til skolebibliotekar var i gjennomsnitt 5,4 timer i uken i grunnskolen, mot 29 timer i gjennomsnitt på videregående nivå. Bare 12 prosent av lærerne svarte at skolebibliotekaren deltar i planlegging av undervisningen.

Når dette er sagt er det dyktige ildsjeler, skolebibliotekarer og lærere som samarbeider ved enkelte skoler. Men dette er sårbart. Og alle elever nyter ikke godt av dette. På bakgrunn av det argumenterer vi i vår nye bok for å bruke biblioteket som læringsarena og at partnerskap mellom skole og bibliotek – lærere og bibliotekarer – bør integreres som en hjørnestein i det pedagogiske arbeidet på alle nivåer i skolen, fra førskolen til lærerutdanningen. Staten har et overordnet ansvar for å prioritere dette.

BoB: *Hva mener dere er de største utfordringene knyttet til et slikt samarbeid, ser dere noen strukturelle forutsetninger dere mener må være til stede for et godt samarbeid?*

Fagre løfter i Stortingsmeldinger om hvor viktig skolebibliotek og folkebibliotek er, uten at dette nedfelles i økte bevilgninger, lovverk og forpliktende planer, er utilstrekkelig.

Pihl, van der Kooij: Vi ser utfordringer på samfunnsnivå, institusjonsnivå og profesjonsnivå. Vi har allerede pekt på betydningen av statlig utdanningspolitisk prioritering. På institusjonsnivå er personalressurser og bibliotekfaglig kompetanse blant skolebibliotekarer viktige strukturelle forutsetninger for et godt samarbeid. Det er uakseptabelt at skolene har skolebibliotekarer uten bibliotekfaglig kompetanse. Det viser hvor lavt staten prioriterer dette. Kompetansekrav til skolebibliotekarer bør lovfestes.

Bibliotekarene må ha tid til å samarbeide med lærerne. Alle skoler bør ha et skolebibliotek med en skolebibliotekar med bibliotekfaglig kompetanse i full stilling. Hvis for eksempel skolen er liten, kan det etableres et nettverk mellom skolen/skoler og folkebiblioteket, som gir

” Vår forskning viser at partnerskap er viktig

lærerne og elevene skolebibliotek via folkebibliotekets ressurser, kompetanse og samarbeid. I vår bok presenterer Helen Avery et slikt bibliotek-skole nettverk i Sverige som har fungert strålende i ca. 10 år. Nettverket vant en nasjonal pris i 2011 for det beste skolebiblioteket i Sverige.

Begge profesjoner, lærere og bibliotekarere, trenger kunnskap om hverandres ekspertise og samfunnsmandat for å kunne samarbeide godt. Og ikke minst viktig er det at samarbeidet forankres institusjonelt. Vår forskning viser at partnerskap er viktig. Partnerskap betyr et forpliktende samarbeid som er forankret i institusjonenes ledelse og på lavere nivå i skolen, skolebiblioteket og folkebiblioteket.

BoB: Både skolene og skole- og folkebibliotekene er kommunenes eiendom. Er det kun

kommunene som har ansvaret for et godt samarbeid – eller kunne også staten bidra her? I så fall på hvilken måte?

Pihl, van der Kooij: Vår egen, og internasjonal, forskning viser at statlig prioritering av bruk av skolebiblioteket som læringsarena og partnerskap mellom lærere og bibliotekarere og skolebibliotek og folkebibliotek, er en vesentlig forutsetning for et godt og bærekraftig samarbeid. Dette bør forankres i Opplæringsloven og læreplanene som er forpliktende for all opplæring og på alle nivåer.

Samarbeid mellom skolebibliotek/skoler og folkebibliotek bør også forankres i Bibliotekloven. Bibliotekloven i Sverige forplikter folkebibliotekene til samarbeid med skolene. Den svenske bibliotekloven presiserer at både staten og kommunene

har ansvar for skolebibliotekene. I den danske bibliotekloven står det at staten yter tilskudd til utvikling innenfor folke- og skolebibliotekområdet. Generelt har skolebibliotekene og partnerskap mellom skoler og folkebibliotek en langt sterkere forankring i skolelovene og biblioteklovene i våre naboland enn i Norge. Dette er eksempler til etterfølgelse.

Fagre løfter i Stortingsmeldinger om hvor viktig skolebibliotek og folkebibliotek er, uten at dette nedfelles i økte bevilgninger, lovverk og forpliktende planer, er utilstrekkelig. Det er heller ikke nok med statlige prosjekter om skolebibliotek-satsing, selv om disse er positive. For å løfte skolebibliotekenes betydning må vi nå få en permanent prioritering av skolebibliotekene, som hjemles i lovverk og forpliktende planer. Norge er på etterskudd på ►

Selvstendighet. Barn og unge utvikler selvstendighet når de lærer seg å bruke biblioteket, enten det er for egen lyst, eller fordi de skal utforske et emne eller en problemstilling.

dette feltet. Derfor trengs en permanent satsing for å bygge ut skolebibliotekene i hele landet og på alle nivåer. Staten bør tilføre friske midler for å realisere dette.

Vi mener det trengs et paradigmeskifte i utdanningspolitikken og bibliotekpolitikken, som bygger på en erkjennelse av at den raske kunnskapsutviklingen, digitaliseringen og mangfoldet i befolkningen krever bruk av mangfoldige ressurser i undervisningen i skolen. Dette er en nødven-

dig forutsetning for kunnskapsformidling og kulturformidling av høy kvalitet, på høyde med samfunnsutviklingen. Lærebokstyrt undervisning kommer til kort i denne situasjonen. Nå må skolebibliotek og partnerskap mellom skolebibliotek og folkebibliotek integreres i utdanningspolitikken og bibliotekpolitikken.

BoB: *Hva kunne man oppnå ved et bedre og mer systematisk samarbeid? Jorun Pihl og In-*

gebjørg Tonne har tidligere understreket at dersom skolene får til et samarbeid med bibliotek, øker dette lesemotivasjonen hos elevene.

Pihl, van der Kooij: Vår egen, og internasjonal, forskning viser at barn og unges leseengasjement og læring stimuleres når de får tilgang til bibliotekets ressurser. Gode leseopplevelser er den aller viktigste kilden til omfattende lesing. Alle case-studiene vi presenterer i boken belyser

” *Derfor trengs en permanent satsing for å bygge ut skolebibliotekene i hele landet og på alle nivåer. Staten bør tilføre friske midler for å realisere dette.*

dette fra ulike innfallsvinkler. Skoler må derfor gi alle elever tid til å lese i skoletiden og tilgang til litteratur som de ønsker å lese. Gode leseopplevelser forutsetter tilgang til et bredt utvalg av litteratur og god litteraturveiledning. Dette er viktig i et livsløpsperspektiv og i et demokratisk perspektiv. I dette perspektivet kan bruk av skolebibliotek og folkebibliotek i undervisningen motvirke reproduksjon av sosial ulikhet i skolen.

Barn og unge utvikler selvstendighet når de lærer seg å bruke biblioteket, enten det er for egen lyst, eller fordi de skal utforske et emne eller en problemstilling. Dette er viktig for å kunne utøve demokratisk medborgerskap. Forskning viser også at lesing er en form for sosial praksis der det å dele leseopplevelser med andre er veldig viktig. Skolebiblioteket er et sted som er svært egnet for dette. Teresa Cremin og Joan Swann presenterer en

case studie fra Storbritannia som belyser dette.

Bibliotekets mangfoldige ressurser er av uvurderlig betydning for undervisning i dagens flerkulturelle samfunn. Mangfoldige læringsressurser gjør det mulig å imøtekomme mangfoldige elevers behov på en langt bedre måte enn når undervisningen er lærebokstyrt.

Studiene vi presenterer i vår bok, viser at barn og unge verdsetter skolebibliote- ►

kets unike kvaliteter. Bibliotekaren veileder leseren utfra interesser og behov. Dialogen står i sentrum i samtaler mellom bibliotekar og lesere. Elevene er veldig klar over at skolebibliotekaren ikke skal vurdere eleven. Det setter de stor pris på. Biblioteket er en annen type rom enn klasserommet.

Når skolebiblioteket tas i bruk som læringsarena er det samtidig viktig at skolebiblioteket bevarer sin sjel. Skolebiblioteket er et ressurs- og læringscenter som står til elevenes og lærernes disposisjon. Men det bør ikke bli en forlengelse av klasserommet. I vår bok presenterer vi en studie av Thomas Eri som viser at oppslutningen om skolebiblioteket faller både blant elever og foreldre, når lærerne begynner å bruke skolebiblioteket som et klasserom. Derfor er det viktig at lærere får kunnskap om bibliotekarenes og bibliotekenes unike kvaliteter og samfunnsmandat og respekterer dette.

BoB: *I «Teacher and Librarian Partnerships in Literacy Education in the 21st Century» er partnerskap mellom lærer og bibliotekar et hovedtema. Dere gir eksempler fra Sverige, Norge og Storbritannia. Hva mener dere karakteriserer gode partnerskap?*

Pihl, van der Kooij: Studiene fra Sverige viser at langsiktig arbeid bærer frukter. Gode partnerskap er langsiktige, forankret i ledelsen og innarbeidet i organisasjonenes praksis. Partnerskap er mellom likeverdige partnere og profesjoner, som utfyller hverandre med sin spesialkompetanse. Dette innebærer for eksempel at bibliotekarer og lærere samarbeider om hvordan de vil bruke skolebiblioteket og skolebibliotekaren i litteraturformidling og emne- og fagundervisning på klassetrinnet.

Studiene vi presenterer fra Sverige viser hvordan bibliotekarer og lærere samarbeider om å ta utgangspunkt i flerspråklige barn og unge og foreldrenes ressurser i innvandrerbydelene og skoler. Det fører til sterk oppslutning om skolebiblioteket/folkebiblioteket i lokalmiljøet, og gir gode resultater når det gjelder flerspråklige elevers kompetanse i undervisningsspråket og skolefagene. Utstrakt samarbeid mellom førskole, skole, videregående skole, bibliotek og lokalsamfunn utvider barn og unges arena for kulturelle og sosiale aktiviteter i lokalsamfunnet. Dette myndiggjør elevene. Bibliotekarenes og lærernes anerkjennel-

Professor Joron Pihl (t.v.) og førsteamanuensis Kristin Skinstad van der Kooij, Høgskolen i Oslo og Akershus. Foto: Kari Aamli/utdanningsforskning.no

se av befolkningens flerspråklige kompetanse, ressurser og behov, spiller en sentral rolle. Studiene fra Sverige viser at partnerskap mellom folkebibliotek, skolebibliotek og lærere kan etableres og bygges nedenfra, etter initiativ fra bibliotekarer og lærere. Det kan gi svært gode resultater over lang tid, både med hensyn til læring og demokratisk deltagelse. Samtidig er også slike partnerskap sårbare hvis de ikke har støtte i prioriteringer på nasjonalt nivå.

BoB: *Dere foreslår blant annet at lærerutdanningen utvides med et felles emne for lærer- og bibliotekarstudenter. Hva bør en slik fellesmodul inneholde?*

Pihl, van der Kooij: Lærere og bibliotekarer trenger kunnskap om hverandres samfunnsmandat og kompetanse.

Hva er felles i lærernes og bibliotekarenes profesjonsmandat? Og hva er forskjellig?

Hvilken særegen kompetanse har bibliotekarer når det gjelder litteraturveiledning, som er verdifull for arbeidet med lesing i skolen?

Hvordan kan bibliotekarene bidra i undervisning når det gjelder elevenes arbeid med forskningsbaserte metoder og undersøkelser?

Hvordan kan lærere og skolebibliotekarer samarbeide om emner og fag i klasserommet og på skolebiblioteket?

Hvordan kan bibliotekarenes informasjonskompetanse integreres i det pedagogiske arbeidet med fag og emner?

Dette er bare noen temaer som kan

være aktuelle i en slik modul. Hvis bibliotekarer og lærere samarbeider om bruk av skolebiblioteket som læringsarena i selve profesjonsutdanningen og kvalifiseres spesifikt for et slikt samarbeid, økes kompetansen og sannsynligheten for at de vil samarbeide i yrkesfeltet.

BoB: *Hva er deres råd til dem som skal utarbeide rammer for morgendagens lærer- og bibliotekarutdanning?*

Pihl, van der Kooij: Utdanning og kulturformidling for demokratisk medborgerskap er mål for både lærer- og bibliotekarutdanningen. Dette er et ypperlig utgangspunkt for samarbeid. I dag er det mange som tror at digitaliseringen gjør bibliotekene overflødige. Men når vi oversvømmes av informasjon blir bibliotekarene og bibliotekene viktigere enn noen gang, forutsatt at befolkningen vet hvordan de kan benytte seg av bibliotekarenes kompetanse og bibliotekets ressurser. Det må faktisk læres. Vi mener det bør læres i skolen, fra første trinn, og med en progresjon, slik at elever blir stadig mer kompetente og avanserte brukere av bibliotekets ressurser. Vi ser stadig at studenter begynner i høyere utdanning uten den mest elementære kompetanse i å benytte biblioteket i studiet. Dette spiller den lave prioriteringen av biblioteket som læringsarena i skolen.

Hvis bibliotekarene og bibliotekarutdanningen definerer skolen som sin fremste samarbeidspartner, er bibliotekene sikret for uoverskuelig fremtid. Da viderefører bibliotekene sin historiske rolle,

Studiene fra Sverige viser at partnerskap mellom folkebibliotek, skolebibliotek og lærere kan etableres og bygges nedena, etter initiativ fra bibliotekarer og lærere.

som fra de tidligste tider har vært pilarer i undervisning, forskning og kulturformidling. Dette tilsier at bibliotekarutdanningen og lærerutdanningen lager en

felles modul for bibliotekarer og lærere. Vi mener at dette vil bidra til betydelig kvalitetsheving av det bibliotekfaglige arbeidet i skolebibliotekene og folkebibliotekarenes arbeid rettet mot skolene.

Fra lærerutdanningens ståsted er en av de største utfordringene at stadig flere oppgaver pålegges lærerne og skolen. Dette svekker lærerprofesjonen. Hele befolkningen begynner i skolen med sine varierte behov og forutsetninger. For å realisere skolens samfunnsmandat kreves spesialisering. Det står i motsetning til at lærerprofesjonen skal påta seg stadig flere og nye oppgaver. Det er ingen som tenker at én profesjon, for eksempel legene, skal løse alle oppgaver i sykehuset. Spesialiserte profesjoner samarbeider. Tilsvarende bør det være i skolen.

I og med at lærere og bibliotekarer har et sammenfallende samfunnsmandat, og bibliotekarene har spesialkompetanse som skolen sårt trenger, bør lærerutdanningen integrere kvalifisering for et samarbeid med bibliotekarer i utdanningen. Dette vil være et strategisk tiltak som vil kunne gi et nytt og betydelig kvalitetsløft til lærerutdanningen og norsk skole i årene som kommer. ■

Nytt «SevenEleven»-bibliotek på Stovner

Byggingen av det nye biblioteket på Stovner senter er godt i gang. Med oppgradert lånekort vil man få tilgang til biblioteket hver dag fra 07.00 til 23.00. Biblioteket vil bestå av ett stort rom på 1146 kvadratmeter som kan tilpasses til arrangementer som konserter, foredrag og utstillinger. Kulturbyråd Rina Mariann Hansen ser fram til åpningen om noen måneder, og hun lover å fortsette å utvikle Oslo-bibliotekene framover. «Deichmanske har allerede oppgradert filialene på Majorstuen, Furuset, Tøyen og Bjerke, og nå er altså turen kommet til Stovner. Vi vil fortsette å forbedre og utvikle alle Oslos biblioteker på denne måten, for dette er et tilbud som hele byens befolkning skal nyte godt av», sier hun til kulturretatens nettsider. ■

Er du bibliotekar,

hører du til hos oss

– uansett hvor du jobber

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lokale lønnsforhandlinger.
- Tilbyr gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Inviterer til medlemsmøter med faglig påfyll.
- Inkluderer gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode forsikringsvilkår.
- Har stipendordninger du kan søke på.
- Gir råd og veiledning, og advokatbistand om nødvendig.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på <http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

Alle nyinnmeldte er med i trekning av en iPad hvert kvartal.

Byrå: OktanOslo

Flammen er tent i Nittedal

Det ruver både utvendig og innvendig – det nye biblioteket i Nittedal er imponerende.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Kulturverket Flammen syns på lang avstand når du kommer kjørende inn mot Nittedal sentrum. Og det er særlig biblioteket som fanger blikket der det ”stikker nesa fram mot riksveien,” for å låne et uttrykk fra en av arkitektene bak Kulturverket. Framspringet er kulturhusets utstillingsvindu har også arkitekten sagt, samtidig som det er ”preget av hjemlighet”.

Det første som slår deg når du går inn i det moderne biblioteket på til sammen nesten 1000 kvadratmeter er et vindu som fyller en hel vegg, lave reoler som gir oversikt og lys, bærebjelker av limtre, tresprosser i taket, lys parkett på gulvet; ulike avdelinger, leseplasser, formidlingsarenaer, og ikke minst en utsikt de færreste bibliotek på Østlandet kan måle seg mot.

Biblioteket er en del av Kulturverket Flammen og åpnet dørene i mars i år. Tidligere holdt biblioteket til på Bjertnes skole, og lå dermed utenfor den allfarveien nittedølingene til vanligvis bruker. De gamle lokalene var også både trange og overfylte,

Stolt sjef.

– Endelig er vi på plass i nye og tidsriktige lokaler, sier biblioteksjef Ann Katrin Yri.

som gamle bibliotek har lett for å være. Tiden hadde lenge vært moden for å flytte til nye og mer tidsriktige lokaler.

Men veien fram har vært kronglete, forteller biblioteksjef Ann Katrin Yri.

- Allerede i 1947 ble behovet for et kulturhus luftet i avisa Varingen, men prosessen startet konkret først på slutten av 90-tallet før det endelige vedtaket kom i 2011, da det ble vedtatt en pakke med kulturhus og kirke.

- Hva er den største forskjellen mellom det gamle og det nye biblioteket?

- Beliggenheten er mye mer sentral, lokalene er store og moderne. Det at vi er en integrert del av kulturhuset, gir mange gode synergier. Vi har i dag «chipper» samlingen og blitt et meråpent bibliotek. Både utlån og besøkstall har skutt i været siden vi åpnet 11. mars. Forleden dag hadde vi mer enn 600 besøk, det er vi godt fornøyd med, sier Yri og legger til at dagen før

Sitteplasser. Biblioteket har en rekke sitte- og arbeidsplasser både i rommet, langs veggene og vinduene.

Bok og Bibliotek er på besøk holdt Per Egil Hegge foredrag i biblioteket. Arrangementet trakk rundt 150 gjester, forteller Yri og legger til at biblioteket også har språkkafé, ordførers time og lesestunder for barn og unge.

- Det nye biblioteket har nå gjort oss i godt i stand til å følge opp den nye formålsparagrafen i bibliotekloven.

Men det hører også med at bibliotekets personalressurser er mer tilpasset det gamle enn det nye biblioteket.

- For å ta ut potensialet i det nye biblioteket, trenger vi flere stillinger og håper vi kan få det inn på neste års budsjett, avslutter Yri. ■

Rom med utsikt. Østveggen er et eneste stort vindu som fyller biblioteket med lys og gir en fantastisk utsikt.

Oversikt. Lave reoler og møbler gir god oversikt.

Nittedal bibliotek Flammen: Areal 964 kvm – Det gamle biblioteket utgjorde 468 kvm (inkl stort lager/magasin i kjeller)

Åpning 11. mars

Tall etter 2 måneders drift:

Besøk: 24.000

Samme periode i fjor hadde

vi 8.000 besøkende.

Det utgjør en økning på 200%

Utlån: 21.500

Samme periode i fjor lå utlånet på 15.700.

Det utgjør en økning i utlånet på 37%

Avtaler. Vi mangler avtaler som gir oss tilgang til flere titler og da særlig med de to store aktørene på det norske markedet, Lydbokforlaget, som eies av Aschehoug og Gyldendal, og Cappelen Damm.

Å lytte etter Godot

– hvorfor er det ingen nedlastbare lydbøker i folkebibliotekene?

Lydbøker er et viktig format for mange lånere, og spørsmål etter nedlastbare lydbøker er noe vi bibliotekarer får stadig oftere. Som en låner formulerte det: «Hvorfor har ikke dere nedlastbare lydbøker når NSB har?» Her gjør vi et forsøk på å svare på det.

AV JANNICKE RØGLER OG ØRJAN PERSEN
MEDLEMMER AV NBFS UTVALG FOR E-BØKER

” **Strømmetjenestene gir ikke tilgang til alt, og folkebibliotekene kan også på det digitale markedet være den aktøren som tar vare på bredden.**

Vi kan raskt avkrefte at det er manglende teknologi som er problemet. Lydbokforlaget har hatt salg av lydfiler til allmennmarkedet siden 2007 og i slutten av 2015 var de tekniske løsningene på plass i mange norske folkebibliotek. Det klart største utlånssystemet for e-bøker, eBokBib, fikk da mulighet for å låne ut e-lydbøker i samme applikasjon som e-bøkene. Forlagene KABB og Vega sa ja til å selge et begrenset antall e-lydbøker for nedlastning, til sammen fikk bibliotekene tilbud om 45 titler. Mange folkebibliotek har dermed lenge hatt en håndfull e-lydbøker tilgjengelig. Det vi mangler er avtaler som gir oss tilgang til flere titler og da særlig med de to store aktørene på det norske markedet, Lydbokforlaget, som eies av Aschehoug og Gyldendal, og Cappelen Damm.

I februar i år var det flere bibliotek som på e-postlisten BibliotekNorge ønsket seg lydbøker på minnekort (digikort) tilbake. Det er forståelig i den forstand at det er kostbart for bibliotekene å skifte format. I noen situasjoner er også fysiske formater eneste løsning. Fængselsbibliotek har for eksempel svært begrenset eller ingen tilgang til internett, som er en forutsetning for å laste ned eller strømmen e-lydbøker. Hvis en ser på den teknologiske utviklingen og markedssituasjonen for lydbøker er det likevel klart at dette er en håpløs kamp, lydbøker på fysiske formater vil i løpet av få år være borte fra markedet.

Strømming vinner frem

Strømming av e-lydbøker er i voldsom vekst. Storytel er klart størst med 95 % av markedet og over 30 000 norske abonnenter. Vi har det siste halve året fått flere nye strømmetjenester for e-bøker og lydbøker. I februar kom Lydbokforlaget med sin strømmetjeneste, fabel.no. eREADZ og ebok.no fikk også nylig på plass et tilbud om strømming. NSB har gjort et godt arbeid med sin underholdningsapp, der en gyldig togbillett gir deg tilgang til to ulike lydbøker i 100 dager. En skal heller ikke se vekk fra internasjonale konkurrenter som Audible og gratistjenesten LibriVox som nok også har en del norske abonnenter eller brukere.

I 2013 var strømmemarkedet i Norge på rundt 8 millioner kroner, tre år senere er omsetningen økt til 26 millioner og strømmemarkedet for lydbøker har allerede vokst seg større enn markedet for fysiske lydbøker. Lydbokmarkedet i Norge er i rask og sterk endring, og for en klar forståelse av hvor omfattende endringene er for lydbokformatet, kan det likevel være nyttig å se til Sverige. I rapporten *Boken 2017* er strømming for første gang med i tallmateriale, og e-lydbøker genererte inntekter for 322 millioner svenske kroner i de digitale abonnements-tjenester, en årlig økning på over 50 %. De fysiske lydbøkene solgte for 39 millioner svenske kroner, som er en nedgang på 31 %. Det svenske bokmarkedet vokste i 2016 på grunn av strømmetjenestene. Dersom en ser vekk fra dem, faller omsetningen. Det er også verdt å merke seg at e-bøker i digitale abonnements-tjenester kun utgjorde 31 millioner i Sverige. Digitalt innhold konsumeres altså i svært høy grad gjennom digitale abonnements-tjenester og i de digitale abonnements-tjenestene utgjør e-lydbøkene nesten hele markedet. Rundt 95 % av titlene som strømmes både i Sverige og Norge er e-lydbøker.

Med Storytel sin eksplosive suksess i Norden og Europa er det nå vanskelig å påstå at folkebibliotekene ødelegger det digitale markedet for bokhandlerne. Svenske folkebibliotek har helt siden 2005-2006 tilbudt nedlastning og strømming av e-lydbøker til bibliotek. Storytel har likevel klart å få en kvart million svenske abonnenter. Det blir stadig klare at den manglende suksessen i salgsledet kommer av at tjenestene ikke har vært gode nok. Dessverre for forbrukerne ligner løsningene som nå vinner frem på forretningsmodellene til Netflix og HBO, der eksklusivt innhold er sentralt. I Sverige vil for eksempel Harry Potter på lydbok det første året kun være tilgjengelig for strømming hos Storytel. Strømmetjenestene gir ikke tilgang til alt, og folkebibliotekene kan også på det digitale markedet være den aktøren som tar vare på bredden.

To hovedproblemer

En viktig årsak til at en ikke finner nedlastbare lydbøker i folkebibliotekene er at det ikke finnes noen plan for dette. I det sentrale styringsdokumentet, *Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018*, er lydbøker kun nevnt i forbindelse med Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek. I strategien finner en planer for e-bøker, strømming av film og tilgjengeliggjøring av dataspill, men ingenting om nedlastbare lydbøker.

At lydbokens overgang fra fysiske lagringsmedium til nedlastbare eller strømmede filer ikke en gang er omtalt i nasjonale planer på biblioteksområdet, gjør arbeidet med å få tilgang til e-lydbøker vanskelig. Denne unnlatelsen er merkelig. Mens papirboka lever godt er lydbøker på fysiske lagringsmedium i ferd med å dø. Utlånet synker og i 2016 forsvant digikortene fra markedet. Hvis en ser på tilbudet av lydbøker på CD er fremtiden alt annet enn lys. I Mentor er det nå tilgjengelig rundt 1600 titler på CD, mens tilbudet av nedlastbare titler er nesten tre ganger så høyt. Det er mange titler det ikke lenger er mulig å få kjøpt på CD, og situasjonen er i rask endring. I løpet av det siste året ble det kun utgitt 174 titler på CD mot 980 nedlastbare lydfiler.

I tillegg til manglende satsning fra sentrale myndigheter er kampen om lydbokmarkedet svært sterk. De store forlagene har så langt ikke ønsket å selge e-lydbøker til bibliotek eller konkurrerende strømmetjenester. De to store leverandører av lydbøker i Norge, Cappelen Damm og Lydbokforlaget (Aschehoug og ►

Gyldendal) har 95 % av markedet og de tilbyr strømming av lydbøker kun til strømmetjenester der de selv sitter som eiere. Du må abonnere på fabel.no for å strøme de norske lydbøkene til Jo Nesbø. Dersom du vil høre på Vigdis Hjorth må du ha tilgang til Storytel. Er du abonnent hos ebok.no Pluss får du ikke tilgang til noen av disse.

Dette er ingen god løsning for norske lyttere og dagens situasjon bryter med hovedmålet i den statlige kulturpolitikken, der staten ønsker å legge til rette for kvalitet, bredde og mangfold i utgivelsene og tilgjengelighet for leserne.

Stavanger bibliotek har lenge ligget i front av utviklingen av digitale innholdstjenester og er enn så lenge det eneste biblioteket i Norge som har et tilbud av engelske e-bøker og e-lydbøker gjennom en app fra den internasjonale giganten Overdrive. Det er ikke ideelt å ha en egen app for engelskspråklig innhold, men siden en ikke får kjøpt norske e-lydbøker, er dette i dag eneste løsning for et større tilbud av e-lydbøker.

Hva kan bibliotekene gjøre?

Det er flere ting bibliotekene kan og bør gjøre. Det første er å utfordre mytene om at folkebibliotekene ødelegger markedet for forlagene, og at e-bøker og annet digitalt innhold er «gratis» på bibliotekene. Folkebibliotekene er den aktøren som i sterkest grad har fått nordmenn til å lese e-bøker. 45 % av bibliotekets lånerne av e-bøker hadde ikke lest e-bøker tidligere.

Skrekvisjonen med utlånstall som skyter til himmels har ikke slått til. Veksten i utlånet av e-bøker fra 4. kvartal 2016 til 1. kvartal 2017 var på magre 0,6 %. I forhold til 1.kvartal 2016 var veksten

i utlånet 9 %. Bokhandlerne hadde en betydelig høyere salgsvekst i samme periode, 27 % i allmennmarkedet og 56 % i undervisnings- og profesjonsmarkedet. **Når vi ser suksessen til nye aktører som Storytel, og den moderate økningen i utlånet av e-bøker i folkebibliotekene, er det på tide å legge vekk påstandene om at folkebibliotekene ødelegger inntjeningsmulighetene for forlag og bokhandel.**

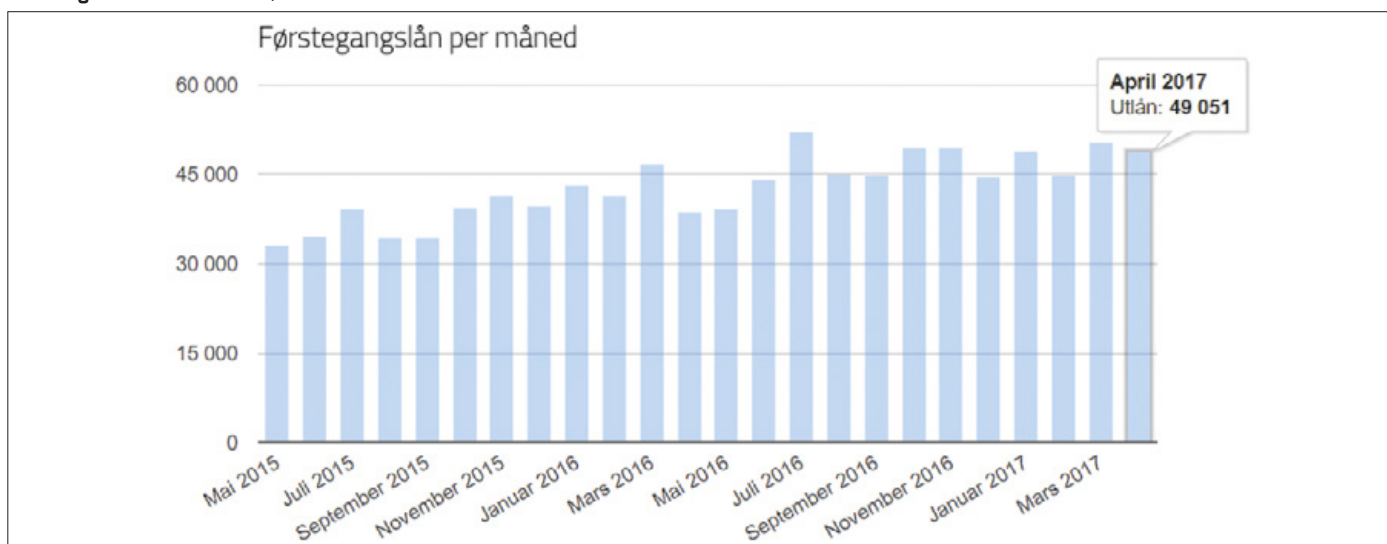
Vi må også ha et realistisk syn på den teknologiske utviklingen. Vi kommer ikke til å få lydbøker på minnekort tilbake og digitalisering løser ikke alle problemer. Dersom vi skal lykkes på lengre sikt, må vi levere innhold på de plattformene lånerne har. Det har lite for seg å prøve å holde liv i døende teknologiske plattformer. Lydbøker på CD er i ferd med å forsvinne. Det finnes fortsatt mange CD-spillere rundt om i de tusen hjem, men salget av CD-spillere nærmer seg null. I 2016 ble det kun solgt 1 000 stasjonære og 5 000 bærbare CD-spillere, mens salget av platespillere til sammenligning var dobbelt så stort. Hvis en ser på teknologisk utbredelse, tilgang til innhold og veksten i strømmemarkedet er det liten tvil om at digitale lydbøker vil være enerådende på markedet i løpet av noen år. Selv om vi aldri så mye skulle ønske at lydbøker på fysiske formater var levedyktig, er det på høy tid at vi innser at de fysiske lydbøkene er i ferd med å forsvinne og intensivere arbeidet med å gi tilgang til de digitale lydbøkene.

For Forleggerforeningen og bokhandlerne er nullmoms på e-bøker en viktig kampsak. Vi kan argumentere for at et så sterkt kulturpolitisk virkemiddel som redusert merverdiavgift eller nullmoms kun bør tas i bruk hvis det styrker hoved-

linjene i den norske kulturpolitikken. En redusert merverdiavgift på e-medier bør derfor komme med krav om leveringsplikt både til bibliotek og andre bokhandlere/strømmetjenester. Dette bør folkebiblioteksektoren kommunisere klart og tydelig overfor Kulturdepartementet. I Danmark har folkebibliotekene og forlagene kranglet mer høylytt enn i Norge og den danske kulturministeren har gitt partene frist ut 2017 for å selv å finne frem til løsninger. Dersom de ikke kommer frem til en løsning, vil den danske kulturministeren løse tvisten ved å justere lovverket. Biblioteksektoren i Norge må få Kulturministeren på banen, særlig siden lydbøkene ble utelatt fra den nasjonale bibliotekstrategien.

Biblioteksektoren bør sammen med Forleggerforeningen og Forfatterforeningene også se på mulighetene for å inkludere e-medier i bibliotekvederlaget, slik en nå gjør i Danmark. Det burde være selvsagt at forlag og forfattere også får betalt for digitale lån. Dette kan hjelpe oss å fjerne forestillingen om at utlån av digitalt innhold i folkebibliotek er gratis. Kostnadene for digitale tjenester er dyrere enn sammenlignbare analoge tjenester, noe ikke alle er klar over. Det vil nok overraske mange, også bibliotekarere, at kostnaden per e-lån for en ny skjønnlitterær roman, vil ligge på rundt 40 kroner. Økte kostnader kan vi nok leve med, men en situasjon hvor alle kan skaffe seg e-lydbøker unntatt folkebibliotekene, haster det med å finne en løsning på. Folkebiblioteket kan også i en hovedsakelig digital verden være en garantist for litterær bredde og fri tilgang til kunnskap og informasjon. Dette forutsetter imidlertid at folkebibliotekene sikres retten til å kjøpe inn og låne ut mer enn bare e-bøker. ►

Utviklingen i lånet av e-bøker, tall for eBokBib:

Hva mener aktørene?

Vi har spurt Nasjonalbiblioteket, Biblioteksentralen, Cappelen Damm og Lydbokforlaget.

**Avdelingsdirektør Svein Arne Tinnesand,
Nasjonalbiblioteket**

Hvorfor er ikke nedlastbare lydbøker omtalt i Nasjonal Bibliotekstrategi 2015 – 2018?

Det skyldes nok at oppdragene som er beskrevet i Nasjonal bibliotekstrategi er hentet fra NOUen «Kulturutredningen 2014» (Enger-utvalget) og innspill fra bibliotekene og bibliotekorganisasjonene. På den tiden (2014/-15) var fokuset ensidig rettet mot e-bøkene. Som kjent har Nasjonalbiblioteket etter samtaler med de ulike aktørene på feltet lagt fram en anbefaling om e-bøker som kommer til å

bli gjeldende på dette området fra nyttår. Selv om vi under samtalen om e-bøker måtte bruke tid på å finne ut av forholdet mellom forlagenes legitime interesser på å tjene penger på sine utgivelser og bibliotekenes gratis utlån, ble prosessen forenklet av at innkjøpsordningen allerede hadde inkludert e-bøker i sine innkjøp til bibliotekene. Det har de ikke med lydbøker, som er et helt annet produkt både kommersielt og rettighetsmessig.

Hva gjør dere for å få på plass avtaler for utlån av nedlastbare lydbøker?

Nasjonalbiblioteket mener at lydbøker er et medium befolkningen skal ha tilgang til gjennom biblioteket. Vi forholder oss til de oppdragene vi får og deltar gjerne i samtaler for å finne en løsning for lydbøker. Det kan være en naturlig fortsettelse på de prosessene vi har hatt med aktørene om e-bøker. Vi vil i tillegg til eventuelt å bidra til en ordning for digitalt distribuerte e-bøker i bibliotek, også arbeide for at Norsk lyd- og blindeskriftsbiblioteks tilbud blir distribuert gjennom folkebibliotekene til de som har rett på dette.

Når kan folkebibliotekene forvente at avtaler om dette er på plass?

Det ligger utenfor Nasjonalbibliotekets kompetanse å svare på det. Nasjonalbiblioteket kan bidra til at det kommer

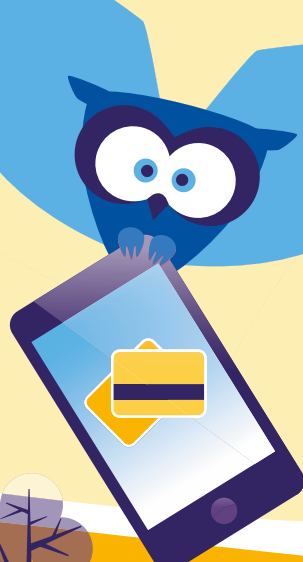
en anbefaling, eller et forslag til en mulig modell, men kjøper og selger må selv gjøre avtaler.

**Bibliotekfaglig direktør Kjartan Vevle,
Biblioteksentralen**

Dere solgte nedlastbare lydbøker tidligere, hvorfor forsvant de?

Biblioteksentralen hadde avtale om å kunne selge e-lydbøkene fra Lydbokforlaget til folkebibliotek. Det viste seg så at løsningen for e-lydbøker i ebokbib ikke kunne komme inn under den avtalen vi hadde med Lydbokforlaget. Da vi rullet ut løsningen for de bibliotekene som hadde BS Weblån, så vi at den ikke fungerte godt nok for låneren. Det samme mente bibliotekene. Vi ønsket derfor å reforhandle denne avtalen til både å kunne selge e-lydbøker til bibliotek med en ►

HILSEN DITT BIBLIOTEK:

Nå har du flere alternativ når gebyret skal betales

BIBLIOTEK
SYSTEMER

ny BS Weblån-løsning for utlån av e-lydbøker, og til bibliotek som bruker ebokbib som sitt utlånssystem. Men vi har ikke oppnådd noen ny avtale.

Hva gjør dere for å få på plass avtaler for utlån av nedlastbare lydbøker?

Biblioteksentralen prioriterer å få på plass avtaler for e-bøker. E-lydbøker kommer naturlig i etterkant. Vi vet at bibliotekene er mer interessert i e-lydbøker enn e-bøker. Det er vanskelig å se for seg en e-lydbok avtale som ikke baserer seg på noen av de samme prinsippene som for e-bøker. Avtalene med forlagene er mer kompliserte, da e-lydbøker oppfører seg noe annerledes enn e-bøker i markedet. Det mangler også en standardavtale mellom forlag og forfattere om salg av e-lydbøker til bibliotek.

Når kan folkebibliotekene forvente at avtaler om dette er på plass?

Vi kan ikke love noe tidspunkt når disse avtalene er på plass. Vi kan bare love at vi vil gjøre vårt ytterste for å få avtaler på plass avtaler for våre medlemmer, så snart som mulig. Så lenge NB og Forleggerforeningen jobbet med å få på plass en anbefalt lisensmodell for e-bøker, var det liten grunn til å foreta forhandlinger med forlag på siden av disse. Nå er den nye lisensmodellen for e-bøker lansert, og de fleste bibliotek har et utlånssystem. Så nå jobber vi med sikte på å få i stand en avtale som alle parter kan leve med.

**Adm.dir. Tom Harald Jenssen,
Cappelen Damm (bildet)**

Er det aktuelt for dere å selge nedlastbare lydbøker til utlån i folkebibliotekene, og hva slags forretningsmodell ser dere i så fall på som den mest tjenlige?*

Lydbøker skiller seg fra e-bøker ved store tilleggskostnader knyttet til innlesning (skuespillerhonorar), studioleie, regi og produksjon. Totalkostnadene knyttet til framstilling av en lydbok kan variere betydelig, men ligger innenfor intervallet av kr 20.000 til kr 100.000.

Cappelen Damm produserer over 700 lydbøker pr år. Det sier seg selv at for å opprettholde en så omfattende produksjon av lydbøker, er vi helt avhengige av et godt fungerende privat marked som på sikt kan gi dekning for denne type meget vesentlige investeringer.

Gratis lydbøker på biblioteket, lett tilgjengelig på nett, vil kunne få svært uheldige virkninger for dagens markeder knyttet både til nedlastning og strømming.

Vi har vanskelig for å se hvordan dette skal kunne fungere.

Selger dere egne utgivelser til andre bokhandlere for nedlastning og strømming?

Ja, Cappelen Damms lydbøker selges for nedlastning gjennom nettbokhandlere på tilsvarende betingelser som for

stykkssalg av fysiske lydbøker.

Hva gjelder salg for strømming gjennom abonnementsordninger, vil vi oppfylle bokavtalens forpliktelser om leveringsplikt gitt enighet om de økonomiske betingelsene.

Vi regner med å ha konkludert våre første prøveavtaler innen kort tid.

* I folkebibliotekene vil e-bøker i løpet av 2017 bli tilgjengelige med to ulike forretningsmodeller. For e-bøker nyere enn to år kjøpes det lisenser med 10 lån, disse lånes ut til en låner av gangen og når de 10 lånene er brukt opp, må biblioteket kjøpe nye lisenser. (lisensmodell). E-bøker eldre enn to år får en pris per nedlastning, det bli ingen tekniske begrensninger på utlånet (klikmodell).

**Forlagssjef Ann-Kristin Vasseljen,
Lydbokforlaget**

Lydbokforlaget selger ikke nedlastbare lydbøker for utlån. Det foreligger heller ikke planer om det da rammebetingelsene ikke legger til rette for dette. ■

BEYER HANDEL

Programvare for enklere utskrift av rygg-filer og programmet etikett32, vil sammen med en etikettskriver fra Datamax-O'Neil gjøre at du får perfekte utskrifter. Vi leverer etiketter i alle størrelser og kvaliteter. Har du behov for en strekkodeskanner eller vil du bytte ut din gamle? Vi har både håndholdte, i stativ eller nedfelt i skranke. Nå har vi også et unikt RFID produkt. Se våre nettsider eller ta kontakt for mer info.

På tide med litt vedlikehold? Vi har renseproduktene til dine skrivere.

Vi tilbyr kvalitetsprodukter og personlig service.

Ring 33802185 eller send e-post til: post@beyerhandel.no

Vår erfaring | Din trygghet

Følg med på våre nettsider www.beyerhandel.no

Behov for fjernhjelp? Ta kontakt for pris.

datamax-o'neil
right by our customers.

Pengedyrss over Vestfold

Vestfold-bibliotekene er flinke til å skape prosjekter som sprer seg over hele landet. Nå har de fått to millioner kroner fra Nasjonalbiblioteket for å fortsette det gode arbeidet. Vestfold fylkesbibliotek var først ute i landet med «Sommerles» allerede i 2012, og nå har de fått 350 000 kroner for å gjøre prosjektet nasjonalt. De har også fått støtte til å videreføre prosjektet «Pusterommet», som går ut på å skape et friområde hvor ungdom ikke føler press og forventninger. I tillegg har de fått støtte til å utvikle morgendagens biblioteksystem ved å samle ressursene i Vestfold-bibliotekene og gjøre det enklere for brukerne å finne fram i systemet via Internett. Også folkebibliotekene i Vestfold har fått støtte fra Nasjonalbiblioteket. Sande bibliotek har fått støtte til å utvikle en helpdesk, slik at man for eksempel kan få hjelp til enkel databruk og søknadsskriving. I tillegg har Tønsberg og Nøtterøy bibliotek fått støtte til prosjektet «morgendagens veileder», og Larvik til prosjektet «Poesiens skitt og kanel – hvordan skille?» ■

Ønsker bibliotek i Skien sentrum

Snart faller avgjørelsen om hvor det nye Ibsenbiblioteket i Skien skal bygges, og den ferske interesseorganisasjonen «Med hjerte for Skien sentrum» ønsker at beslutningen skal tas med tanke på innbyggerne heller enn utbyggerne. De selvutnevnte bypatriotene jobber derfor for at Ibsenbiblioteket skal bygges i sentrum av Henrik Ibsens fødeby, ikke i en folkefern forstad. «Vi har fått utplassert underskriftslistene som viser at folk vil ha en sentrumssatsing. Disse listene vil politikerne få når saken kommer opp i bystyret. Allerede har 3316 skrevet under», sier en av gruppas medlemmer, Jan Oddmund Ødegaard, til Telemarksavisa (ta.no). Saken kommer etter alle solemerker opp 1. juni (bladet gikk i trykken 29. mai). ■

Bibliotekprisen i Finnmark

Finnmark fylkesbibliotek deler ut Finnmarks Bibliotekpris for 2016 til Porsangers biblioteksjef, Ann-Britt Svane. Hun får prisen for sitt engasjement og inspirerende virke for biblioteksaken. Svane har i en årrekke betydd mye for bibliotekenes utvikling i Finnmark, og hun har jobbet aktivt med bibliotekpolitikk, lokalt så vel som nasjonalt. Hun var tidlig ute med å gjøre biblioteket til en samarbeidspartner for lag og foreninger i lokalsamfunnet. De siste årene har dette ført til en mangedobling av aktivitetene i biblioteket hennes. I mange år har hun fremmet og formidlet samisk språk og litteratur, som viser at biblioteket har en viktig rolle som kultur- og språkformidler, og at alle har rett til litteratur på sitt eget språk. (pressemelding fra Finnmark fylkeskommune) ■

«Infomediaries»

– algoritmer, databaser og kultur(formidling)

AV JACK ANDERSEN, LEKTOR, PHD
IVA, KØBENHAVNS UNIVERSITET

I en artikel ('Curation by code: Infomediaries and the data mining of taste') i tidsskriftet *European Journal of Cultural Studies* argumenterer forfatteren til artiklen, Jeremy Wade Morris, for, at vi for tiden kan spore et skift fra 'intermediation' til 'infomediation', når det kommer til, hvordan brugere oplever og møder kulturprodukter (fx bøger, musik, film). Skiftet består i, at hvor traditionelle formidlere (fx kulturkritikere, bibliotekarer, journalister) som mellemlid mellem producenter og publikum har været med til at påvirke publikums kulturelle smag og præferencer igennem faglig funderet selektion, præsentation og repræsentation af kulturprodukter, er de nye spillere på banen i høj grad automatiserede anbefalingstjenester og deres algoritmer og databaser.

Det vil sige, vi har nogle nye aktører på banen, når det kommer til formidlingen og præsentationen af kultur og kulturprodukter. Og de hedder databaseværter, softwaredesignere eller programmører. Som firmaer hedder de fx Netflix, Spotify, Amazon. Og hvad er så problemet i det, kunne man spørge? Ingenting, kunne man svare. Jeg vil dog alligevel mene, at de

feltet, aktører og institutioner, der traditionelt opfatter sig selv som værende en naturlig del af formidlingen af kultur i vores kultur og samfund ikke kan (og bør ikke) ignorere disse nye aktører. Jeg siger *ikke*, at disse aktører gør det rigtige og at de er eksempler til efterlignelse; jeg siger *ikke*, at disse aktører er fremtiden; og jeg siger *ikke*, at de vil fuldstændig overtage markedet for formidlingen af kulturprodukter.

Men vi bliver nødt til at tage deres blotte eksistens alvorligt, sådan som markedet, samfundet og kulturen ser ud lige nu, fordi de gør brug af teknikker og redskaber (fx algoritmer, databaser, avanceret dataindsamling), der traditionelt ligger langt væk fra de enkelte kulturinstitutioners smag, dannelse og dømmekraft og som qua deres statistiske og matematiske idegrundlag er i stand til at identificere smagsdannelse og – præferencer blandt publikum, der ikke baserer sig på kulturel smag, dannelse og dømmekraft, men på data om adfærd, smag og præferencer afgivet af brugere af kulturprodukter.

De nye aktører er med til at påvirke, hvordan vi tilgår kulturprodukter (fx streaming), hvad kulturel kvalitet er

(mest sete, likede, lyttede, eller hvad der trender) og at kulturprodukter er noget, der bliver formidlet, og ikke kun solgt, af store privatejede firmaer, der i udgangspunktet ligger langt væk fra den kulturelle værdiskabelseskæde. For biblioteker specielt er disse nye informationsformidlere en udfordring. Musik- og filmstreamingtjenester fremtræder og optræder som biblioteker med deres samlinger af musik og film. Det vil sige, de udfører en type arbejde og en type funktion, bibliotekerne traditionelt har varetaget og stadig varetager. De gør det sågar næsten også gratis: «The organization of information, rather than its content, becomes the free lunch in the digital era» (Morris, 2015, p. 459). Modydelsen er de data, vi som brugere afgiver til disse tjenester, når vi begynder at abonnere på dem og når vi begynder at bruge deres produkter i form af, hvad vi læser, ser eller lytter til. Her burde bibliotekerne stå stærkt, fordi bibliotekerne ikke er 'a free lunch' overhovedet. Bibliotekerne stiller materialer gratis til rådighed og forventer ikke noget til gengæld af borgerne. Det er et absolut samfundsgode. Problemet er bare, at hvis de nye informationsformidlere får held til

”Jeg kan frygte, at borgere begynder at stille spørgsmål ved værdien af et offentligt bibliotekssystem, når vi nu har Google, Netflix, Amazon, Spotify og Facebook.

at give det indtryk, at de leverer services og tjenester, der formidler kultur helt på linje med biblioteker, da står bibliotekerne ikke stærkt. Altså hvis de har held til at give det indtryk, at de formidler kultur for almenvellets skyld.

De nye digitale aktører, services og tjenester bevæger sig i netværk, på platforme og er efterhånden indlejret i vores forståelser af, hvad det vil sige at få formidlet kultur. De er altså en del af en digital kultur, hvor der er mange mennesker og publikum til stede. Mange mennesker og et så stort publikum som muligt er, hvad de nye informationsformidlere er afhængig af for at kunne afsætte deres varer (deres services).

Min bekymring er ikke informations- og kommunikationsteknologiernes indtog, bibliotekets (eller bogens) død. Min bekymring går på, at bibliotekerne som offentlig institution er oppe i mod kræfter, der er store og pengemæssigt rigtigt stærke og som har fat i et relativt stort publikum. Noget bibliotekerne naturligvis ikke kan konkurrere i mod. Men jeg kan frygte, at borgere begynder at stille spørgsmål ved værdien af et offentligt bibliotekssystem, når vi nu har Google, Netflix, Amazon, Spotify og Facebook. Dette eller disse spørgsmål må naturligvis

vis gerne stilles. Men hvilket godt svar har biblioteksverdenen på dette (disse) spørgsmål? Jeg er ikke i tvivl om den samfundsmæssige og kulturelle værdi af biblioteker ligesom læserne af dette blad næppe heller er. Men vi skal ikke tale til og bekræfte hinanden. Vi skal ikke overbevise hinanden. Det skal politikere og borgere derimod. Førstnævnte er naturligvis vigtige at få overbevist. Men borgerne er ligeså vigtige. Det er herfra den folkelige og kulturelle legitimitet skal komme til bibliotekerne. Hvilken fortælling og hvilket argument vil bibliotekerne lave her i d. 21. århundrede, hvor adgang til kultur og information er allestedsværende og noget specielt yngre generationer forventer er til stede 24-7? Hvorfor skal en borger over skattebilletten betale til et bibliotekssystem, der i borgerens opfattelse stort set kun kan levere, hvad borgeren kan få adgang til andetsteds med minimale fysiske og økonomiske indsatser og i store mængder? I Danmark er fx debatten om tv- og radiolicens på det seneste begyndt med bl.a. dette afsæt.

Jeg tror ikke, det vil være et godt argument og en god fortælling at stille sig i opposition til de nye informationsformidlere og deres arsenal af algoritmer og databaser. Ligesom Morris peger på i sin

artikel, så kan en kombination af de menneskelige aktører og IKT være med til at udvide vores forståelse af, hvad der er kultur- og informationsformidling i d. 21. århundrede. Bibliotekerne har i hele deres historie gjort brug af IKT. Men det kræver også, at os der bl.a. uddanner personale til bibliotekerne ikke ser vores uddannelser og kandidater, som nogle der enten er til 'lidt kultur' eller er gode til 'noget IT'. Det er ikke et enten-eller – hvis det nogensinde har været det udover i smalle og snørklede humaniorakredse. Det er naturligvis et både-og.

At kunne forstå kulturproduktion og kulturformidling i d. 21. århundrede er i den grad at kunne forstå, hvordan denne finder sted ved hjælp af algoritmer, dataindsamling og databaser og ikke mindst kodningen af værdierne ind i algoritmerne og præmisserne for kategoriseringen af data i databaserne. Alt sammen politiske, kulturelle og samfundsmæssige spørgsmål, der har at gøre med smag, værdier, identitet og ideologier. Det vil sige spørgsmål, man altid har stillet i forbindelse med kultur og formidlingen af den. Nu skal spørgsmålene blot rejses i nye sammenhænge og til nye aktører. ■

Må hive på mer kull for open access

Norge har sluttet seg til EUs mål om at alle vitenskapelige artikler skal være tilgjengelig åpent innen 2020. Skal vi nå det målet, må det skuffes på mer kull.

AV LARS EGELAND
DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTERET
VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Det har vært mye oppmerksomhet mot open access, eller åpen tilgang. Det er en sak som er viktig for både fagbibliotek og folkebibliotek. Bibliotekpolitisk er det viktig fordi det handler om det som er bibliotekenes grunnide: Å sørge for at folk får tilgang til kunnskapskilder. For folkebibliotekene bør det være viktig fordi det dreier seg om kilder som deres brukere i dag ikke har tilgang til. For fagbibliotekene er det viktig fordi fri forskning er avhengig av tilgang. Økt tilgang bedrer også kvaliteten på forskningen ved at forskningsartiklene kan leses og kritiseres av mange flere enn i dag.

Nylig kom Tilstandsrapporten for høyere utdanning som viser at vi på ingen måte ligger i rute til å nå målet om åpen tilgjengelighet i 2020. Andelen av de vitenskapelige artiklene som er åpent tilgjengelig øker ikke!

Åpen tilgang kan skje på to måter: Publisering i tidsskrifter som er åpne (gull-open access), eller at artikler som er publisert i abonnement-tidsskrifter samtidig gjøres tilgjengelig i institusjonens vitenskapelige arkiv (grønn open access)

Tilstandsrapporten viser at det totale antallet tidsskriftsartikler fra norske forskere har økt med 33% fra 2013 til 2016. I 2013 ble det publisert 11.955 artikler, i 2016 15.896.

Av dette er 18 prosent publisert i open-access-tidsskrifter (gull open access). Denne andelen har vært stabil fra 2014.

Andelen som er gjort tilgjengelig i in-

stitusjonelle åpne arkiver utgjorde kun 1,5 prosent i 2013. Da var arkivene under oppbygging. I 2014 utgjorde andelen 7 prosent, mens den i 2015 og 2016 utgjorde 10 prosent av publikasjonene.

35 % av artiklene publiseres i tidsskrifter der utgiveren ikke tillater at artiklene på noe tidspunkt gjøres tilgjengelig i institusjonelle arkiv. Det er en forsiktig nedgang fra 41% i 2013. Skal man nå målet om åpen tilgang i 2020 må disse tidsskriftene enten endre holdning og tillate publisering i institusjonelle arkiv, eller man må innføre en politikk i Norge der forskerne ikke får økonomisk uttelling for artikler som publiseres i disse tidsskriftene.

Men allerede nå kunne vi mer enn doblet antallet artikler som er åpent tilgjengelig. Hele 37% av artiklene som er publisert, er nemlig publisert i tidsskrifter der utgiverne tillater at forskerne også publiserer i institusjonelle åpne arkiv. Det er imidlertid avhengig av at forskerne selv laster opp artikkelen.

I reine tall utgjør dette potensialet som

kunne vært gjort åpent tilgjengelig 5.869 artikler. De tre store universitetene Universitetet i Oslo, NTNU og Universitetet i Bergen er ansvarlig for hele 4.458 av disse. Ved UiO er over 20 prosent av artiklene publisert gull open access – altså i åpne

tidsskrifter, mens det institusjonelle arkivet kun publiserer 5 prosent av artiklene.

Men det kunne ha omfattet 47 prosent av artiklene om forskerne hadde lastet opp sine publikasjoner til Cristin. Totalt utgjør publikasjoner med tilknytning til UiO 4974 artikler, dvs 31 prosent av registrerte artikler

fra universitets- og høyskoleinstitusjoner i 2016.

UiT Norges arktiske universitet har registrert 1615 artikler i 2016. Av dem er over 40 prosent åpent tilgjengelige enten i åpne tidsskrifter eller i åpne arkiver.

Best i klassen når vi ser på prosenter er vi på Høgskolen i Oslo og Akershus, der nesten 70 prosent av artiklene er åpent tilgjengelige. De rene tallene er imidlertid mindre fordi HiOA bare hadde 687 artikler i 2016. Men ODA, som er HiO-As åpne vitenskapelige arkiv, har en tilvekst i 2016 som i rene tall er på linje

” *Økt tilgang bedrer også kvaliteten på forskningen ved at forskningsartiklene kan leses og kritiseres av mange flere enn i dag.*

med NTNU, UiT Norges arktiske universitet – og større enn UiOs.

Potensialet av artikler som ikke er åpent tilgjengelige ved HiOA er på 131 artikler. Det betyr at det er 131 artikler som er publisert og registrert i Cristin i 2016 som ennå ikke er lastet opp. Det er imidlertid et arbeid som ikke er avsluttet ved årsskiftet. Det kommer fortsatt artikler publisert i 2016 som gjøres åpent tilgjengelig i 2017. Biblioteket følger opp ved å henvende oss til forskerne for å hente inn artikler som de ikke selv laster opp.

Publisering i institusjonelle arkiv er en slags dugnad. Ikke bare kommer åpen publisering alle til gode enten de er ansatt ved en universitets- og høyskoleinstitusjon eller ikke. Men det er også slik at når vi ved HiOA publiserer en artikkel i vårt arkiv der det er forfattere fra flere institusjoner, så bidrar vi til å øke også de andre institusjonenes open access-andel. Ikke minst er det en dugnad ved at artikkelen blir tilgjengelig for andre forskere og publikum over hele verden. Åpen tilgang betyr som oftest at artiklene får en mye bredere spredning, og at de blir tilgjengelig og brukes over lengre tid. Forskere som ønsker å spre sine resultater og oppnå vitenskapelig oppmerksomhet (Impact som det heter i bibliometrien) har all interesse av å få artiklene publisert i åpne vitenskapelige arkiver. I ODA har vi artikler som er lastet ned mange tusen ganger, men som i abonnementsform bare ville vært lest av ytterst få.

I forrige nummer av Bok og Bibliotek skrev jeg om stortingsmeldingen om utdanningskvalitet som ikke hadde et

eneste ord om bibliotek. Kort tid seinere kom en ny stortingsmelding om humaniora i Norge. Der var det et helt kapittel om arkiver, bibliotek og museer og et eget kapitel om publisering. Meldinga omtalte bibliotek som «nasjonens hukkommelse» og understreket at bibliotek er viktig for humanistisk forskning i Norge. Det er selvfølgelig rett. Men i høringa om meldinga på Stortinget, pekte jeg på at bibliotek ikke er spesielt viktigere for humaniora-feltet enn det burde være for andre vitenskapsområder. Bibliotek handler ikke bare om å bevare fortidens kunnskap, vi er i like stor grad en institusjon som bringer fram den aller nyeste kunnskapen.

I humaniora-meldingen slås det fast at

norske humanistiske tidsskrifter skal ha åpen tilgang, og at merkostnadene ved dette skal dekkes av departementet. Riktignok er det en forsøksordning, men når ordningen først er etablert blir den sannsynligvis umulig å endre.

At norske humaniora-tidsskrifter blir åpent tilgjengelig vil bidra til å øke gull open access-andelen litt, men neppe vesentlig. Det betyr at man må sørge for at flere norske tidsskrifter går over til open access. Men det viktigste er å sørge for at flere in-

ternasjonale tidsskrifter blir åpent tilgjengelige, eller i hvertfall at norske utgivelser i lukkede internasjonale tidsskrifter likevel er åpent tilgjengelig. Det er dette som kalles hybrid-publisering.

Et annet tiltak er å styre forskernes publikasjoner mer i retning åpne tidskrifter ved bare å gi økonomisk uttelling for åpen publisering. Dette vekker motstand hos forskerne som føler at det rammer deres akademiske frihet. Det er et dilemma om det fortsatt skal være slik at forskerne i sitt arbeid bygger på tilgang til andres forskeres arbeid, men at når de publiserer sjøl er det greit at kollegene ikke får tilgang. En mellomløsning kan være en kombinasjon, der man får mer økonomisk uttelling om artikkelen publiseres åpen.

Andelen av åpne tilgjengelige tidsskrifter kunne imidlertid allerede i dag vært over dobbelt så høy om vi hadde utnyttet potensialet der forlagene gir tillatelse til publisering i åpne arkiver, men der forskerne ikke gjør artikkelen tilgjengelig ved å laste den opp.

Den åpenbare løsningen på dette er at det ikke er nok å registrere en vitenskapelig publikasjon, men at den også må lastes opp for tilgjengeliggjøring. ■

” Bibliotek handler ikke bare om å bevare fortidens kunnskap, vi er i like stor grad en institusjon som bringer fram den aller nyeste kunnskapen.

Selma Lagerlöf [1858-1940]

Sterke kvinner

Ein stor, stygg, men kostesam ring blir røva frå grava til General Löwensköld og er opptakta til den mektige Löwensköld-trilogien.

ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Selma Lagerlöf er ein historieforteljar av de heilt sjeldne. Og eg legg vekt på forteljar – for ho fortel. Ho skriv ikkje som ein samtidsforfattar no for tida, heller ikkje som mange samtidige forfattarar. Her er det ein gammeldags allvetande forteljar, der forfattaren er gud. Forfattaren bryt konsekvent med tipset som eg og mange andre har fått på diverse skrivekurs: «Show, don't tell». Selma Lagerlöf går for «tell», og det med stor sjølvtilitt.

Men for eit stoff ho har å fortelja frå. Det er umuleg for denne lesaren å vita kva som er gamle historier ho har høyrte og kva ho har funne på. Trilogien er overtydande omsett av Per Qvale og nyleg utkomen i pocketutgåve.

Löwenskölds ring, fyrste boka, er skrive i den gotiske tradisjonen. Ei spøkelsesforteljing altså. Eg las den ein dag eg var bekymra og uroleg. Kan hende var dette eit perfekt lesemodus for uroa vart berre forsterka og sidene forsvann fortare enn dei brukar gjere.

General Löwensköld gjev eit usympatisk inntrykk i live. Verre blir det då han dør. Familien har så stor respekt for generalen at dei let han bli gravlagt med ringen som han har fått frå kongen. Men uhygga startar berre nokre månadar seinare då grava blir opna for å gjere plass til ei lita jenta som dør på sotteseng og grava blir ståande open. Om natta er det som om ringen har ei enorm tiltrekkingskraft og dei som endar opp med å ta den får snart kjenna på generalens hemn. Allereie på veg heim finn dei eit av gardshusa i brann. Mange ulukker og dødsfall seinare kjem ringen tilbake til eigaren. Men historia sluttar ikkje der.

«Behind every big man, there has to be a big woman» song Annie Lennox og Aretha Franklin i Eurhythmics hit-en frå 1985, som konkluderte med at «In these times of change you know that it's no longer true [...] Sisters are doing it for themselves».

I den tida dette verket er skrive i er nok den gamle sanninga framleis sann. Men bak den sentrale mannlege karakteren i bøkene *Charlotte Löwensköld* og *Anna Svärd*, er det ikkje berre ei kvinne, det er fire. Karl-Artur Ekenstedt er kan hende ingen «big man» heller, kan hende meir ein med kime i seg til å bli noko stort. Men det er i sanning nokre mektige kvinneportrett me får servert.

Mora, oberstinne Beate Ekenstedt, forgudar sonen på same måte som ho sjølv blir forguda i selskapslivet på grunn av sitt sjarmerande vesen. Oberstinna er så glad i sonen at ho prøver å retta seg etter han i så stor grad det er muleg for henne. Utfordringa er at Karl-Artur tidleg får eit fanatisk drag. I løpet at av studietida ved universitet i Uppsala vert han ven med Pontus Fridman, ein ihuga pietist, og Karl-Artur vert overtydd om at dette er vegen for han å gå. Dette samsvarar ikkje med planane til Beate Ekenstedt som meiner sonen er øksla for noko stort. Oberstinna er overflattisk, der den unge Karl-Arthur er inderleg og dei to kan aldri eigentleg forstå kvarandre.

Charlotte Löwensköld vert trulova med Karl-Artur Ekenstedt medan dei begge har tilhald i prostegarden i Korskyrka. Verken prosten eller prostinna er særleg glade for dette. Frøken Löwensköld har ingen pengar, sjølv om ho kjem frå ei adeleg slekt og Karl-Artur har trass i lang utdanning ikkje anna enn ei kappelanstilling. Charlotte Löwenskölds prosjekt på eit vis å temja dei ville kreftene i Karl-Artur. Også ho vil at han skal nytta det han har fått utdelt til noko større. Men Karl-Artur vil tena dei fattige og grå, det er det kallet han har fått. Charlotte Löwensköld er ei av bokas mest fascinerande karakterar. Ho er viljesterk og vanskeleg, men ein blir likevel veldig glad i henne, kan hende fordi ho i så stor grad er seg sjølv.

Anna Svärd er på mange vis Charlotte Löwenskölds rake motsetning. Om Frøken Löwensköld ikkje har pengar, så er Anna Svärd fattig og frå folket. Ho er ein enkel skreppelesjar frå Dalarna som endar med å bli trulova med Karl-Artur Ekenstedt. Dette etter at han i affekt bryt trulovinga med Charlotte og går ut på landevegen, der han meiner Gud vil vise han kvinna han skal gifta seg med. Den fyrste han møter på er Anna Svärd. Og han frir der og då. Anna Svärd er praktisk og street-wise. Det ho skortar på danning tek ho att på intuisjon. Ho ser fort kva som er bra folk og kva som er det motsette. Ei av dei ho ser fort gjennom er den fjerde kvinna, Thea Sundler.

Thea Sundler er slangen i paradiset. Og på mange måtar den som driv handlinga framover med alle sine utspekulerte tankespel retta mot Karl-Arthur. Ikkje berre er ho den utløysande årsaka til at han bryt trulovinga med Charlotte Löwensköld. Det er Thea Sundler som styrer det meste. Organistfrua klarar å innynnda seg på Karl-Arthur og vert ein slags sjelesørger og rådgjevar for han. Og ho då, som er minst skikka av alle. Heile verket igjennom venta eg på eit slags oppgjør med henne. Og kan hende kjem det også, om enn ikkje slik eg hadde venta.

Om det er noko forfattaren viser i desse tre bøkene, *Löwenskölds ring*, *Charlotte Löwensköld* og *Anna Svärd*, så er det alle nyansar av mennesket på godt og på vondt.

Det heile er fortalt både kraftfullt og enkelt. ■

Kjelder:

Lagerlöf, Selma (2017): *Löwenskölds ring*; Charlotte Löwensköld; Anna Svärd; Oversatt av Per Qvale. Oslo: Oktober forlag.

Eurythmics and Aretha Franklin (1985): *Sisters Are Doin' it for Themselves*. [New York]: RCA records.

Hva slags nasjonalt tilsynsorgan skal vi ha – framover?

AV: KRISTIN RØIJEN
VARAMEDLEM I NFF-STYRET

Fagbibliotekene har hele tiden vært ganske forskjellige fra folkebibliotekene, men samtidig er det flere i bibliotekverdenen som har uttrykt ønske om en felles biblioteksektor. Jeg leste derfor med stor interesse Beate Høibys artikkel «Nasjonalt tilsynsorgan nå! Fjernlåns-samarbeidet forvitrer» i Bok og Bibliotek nr. 2, 2017. Her mener hun at bibliotekene forvalter bøker eid av oss alle, og at fjernlånskurvene faller. I noen år var sektoren preget av godt samarbeid – folkebibliotekene lånte ca. 30 % av sine innlån fra fagbibliotek. Det er særlig dette som har endret seg, slik som Beate skriver. Hun etterlyste et nytt nasjonalt tilsynsorgan, jeg har lyst til å spinne litt videre på den tanken.

Hvorfor har fjernlånet gått ned? Det er flere årsaker til dette. Man venter fortsatt på fjernlånsmuligheten i NB's Biblioteksøk, som Beate skrev. UoH har anskaffet Alma/Oria. I Alma-systemet er det vanskeligere å finne samlinger i andre bibliotek. Særlig vil folkebibliotek streve med å plassere fjernlånsforespørslene i Oria i UoH-bibliotek. Før Alma var dette mer synlig, nå krever det mer manuelt arbeid.

Alma må implementere en spesiell NCIP-protokoll for å drive fjernlån (Nasjonalbiblioteket, 2016). Her trengs det enda mer dialog med Ex Libris, for å få protokollen inn i Alma-systemet. Da vil

den gjelde i Oria også, som i de andre biblioteksystemene. NCIP vil gjøre det mulig for folk å bestille litteratur direkte – omtrent slik som på Bibliotek.dk.

Behovet for tilsynsorgan. Alma-overgangen byr på mye nytt arbeid, og det vil ta tid å få alt til å virke godt. Det trengs pådrivere og samordning, for å løse mange floker. I dag finnes et Alma-forum som heter IGeLu, BIBSYS-møter som tar opp Alma-spørsmål og møter og kollega-

veiledning om Alma. På nasjonalt nivå er det mange bibliotek som ikke deltar i Alma. Folkebibliotekene har også liten innflytelse. Folkebibliotek passer heller ikke særlig godt under Kulturdepartementet. Den systematiske underfinansieringen folkebibliotekene har hatt, er dokumentert i Enger-utvalgets kulturutredning. Dette viser at biblioteksektoren bør lokaliseres til et annet departement.

Er det mulig å få etablert et tilsynsorgan? Bare Kulturrådet er igjen av ABM-utviklings avlegger. Det har kom-

met til andre direktorater som gjelder rettigheter og kontroll i Norge. Så et direktorat til burde være mulig.

I april 2017 kom artikkelen om at CERES og Norges Forskningsråd dekker utgiftene med åpen nettilgang for viktige, norske humaniora-tidsskrifter. De gjennomfører Humaniorameldingens krav om

å dekke vederlaget til Humaniora-tidsskriftene. De betaler det som tidligere var forfatter-betaling, og fra 2018 har de avsluttet forfatternes egen betaling (CERES, 2017). CERES jobber altså med å tilgjengeliggjøre kilder, noe som er litt uventet.

E-bøkene er en egen utfordring, der retten til tilgang er begrenset av økonomien til hver institusjon. Fjernlån fungerer for forskningsartikler. Hvorfor ikke for E-bøker? Her trengs en nasjonal avtale med norske forlag, eller konsortier. Kan CERES gjøre noe med dette?

Bibliotekstrategier – fra NB og UHR-B. NB utga i 2015 «Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018» (Nasjonalbiblioteket). Denne omtaler fagbibliotek et par steder, men i undertittelen gikk det fram at dette i stor grad gjelder folkebibliotek.

NB opprettet faktisk et Strategiråd etter at strategien ble lagt fram. NFF-styret ønsket en representant i dette rådet. NB svarte at fagbibliotek er godt representert i det nye rådet. NB vil gjerne drøfte Nasjonal bibliotekstrategi. Rådets siste referat er interessant (Strategirådet, 2016).

Universitets- og høyskolerådets bibliotekutvalg (UHR-B) laget en rapport til Kunnskapsdepartementet, for å forklare noe om fagbibliotekenes forhold (UHR-B, 2015). Det er veldig bra at UHR-B arbeider med spørsmål om strategier for utvikling. Men hvorfor er ikke denne omtalt, slik at den får større betydning? Det er også flott at den ble gitt til Kunnskapsdepartementet. Men den ligger nok ikke der. Søk på «fagbibliotek» og «UHR-B» gir bare gamle treff.

Hva bør etableres? Nasjonalbiblioteket tilbyr prosjektmidler til hele sektoren – både fag- og folkebibliotek. Det er bra – men politikk og strategier kan ikke utvikles i form av et prosjekt! Punkter som må belyses i fagbibliotek er for eksempel:

” *Bibliotek passer ikke særlig godt under Kulturdepartementet.*

” *Vi ville hatt en mer felles sektor hvis vi hadde fått en samlende bibliotekpolitikk.*

At forlagene til E-bøkene inkluderer fjernlån av e-bøker i bibliotekenes kjøpsavtaler.

Noen i eierinstitusjonene vil redusere bevilgningene til fagbibliotekene, og legger press på biblioteklokaler.

Etablerte bibliotekstjenester kan bli overtatt av andre enheter, som vokser fram i UoH-institusjoner.

Nasjonale transportløsninger mangler, som Beate Høiby påpeker.

Det er vanskelig å utvikle *prosjekter* om politikk og strategier.

Hva har biblioteksektoren framover? Som vi ser, har «tilsyn» vært en nærmest ubrutt tradisjon for folkebiblio-

tekene. For fagbibliotekene er det annerledes: Deres fagorgan Riksbibliotekstjenesten fikk et temmelig kort liv (1969-2007), og deler av virket gikk over til å bli et mer teknisk organ som CERES.

UoH-sektoren står også igjen med UHR-B, og vi får håpe at de kan lage mer strategier og politikk for vår sektor. Bibliotekene har også fått NB' Strategisk råd, fra 2015. Disse tre bibliotekpolitiske organene er kanskje vårt samlede, nasjonale «bibliotektilsyn»? Synliggjøring er et stikkord her.

Vi ville hatt en mer felles sektor hvis vi hadde fått en samlande bibliotekpolitikk. Men – fra hvem? ■

Historikk om tilsynsorgan

Det har faktisk blitt jobbet for nasjonale tilsynsorgan. Folkebibliotekene hadde Statens bibliotektilsyn (SBT) 1949-2002, som var en videreføring av Hakon Nyhus' Bibliotek-kontor fra 1902. For fagbibliotekene utredet man det som ble til Riksbibliotekstjenesten (RBT) 1969-1997 (Norske Forskningsbibliotekarers Forening, 1970). Riksbibliotekrådet (1969-1997) var et råd som skulle ta seg av nasjonal bibliotekpolitikk.

I 2003 ble ABM-utvikling dannet, fra RBT, SBT og arkiv- og museumsinstitusjoner. ABM-utvikling virket til og med 2010, og ble da delt i tre: En del til NB, en til Norsk Vitenskapsindeks (NVI) og en til Norsk Kulturråd. NVI gikk videre til CRISTin, og er fra 2014 ledet av CERES – Nasjonalt senter for felles systemer og tjenester for forskning og studier. CERES har ansvar for alle resultater fra hele utdanningsfeltet – både Samorda opptak, Vitnemålsportalen, CRISTin og sju andre relaterte virksomheter.

Kilder hentet 5.5.2017:

CERES. (2017). Åpen tilgang til norske tidsskrifter innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Hentet fra: http://www.forskningsradet.no/no/Nyheter/Apen_tilgang_til_norske_tidsskrifter_innenfor_humaniora_og_samfunnsviten-skap/1254026229435/p1174467583739?WT.ac=forside_nyhet

Nasjonalbiblioteket. (2015). Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/e1dd0466444d4d5d-9d02e8d6897d38fb/nasjonal_bibliotekstrategi_2015-2018.pdf

Nasjonalbiblioteket. (2016). Svikten i fjernlånssystemet: Status for implementering av fjernlånsprotokollen NCIP. Hentet fra: <https://bibliotekutvikling.no/nyheter/svikten-i-fjernlanssystemet-status-for-implementering-av-fjernlansprotokollen-ncip/>

Norske Forskningsbibliotekarers Forening. (1970). *Riksbibliotekstjenesten: En dokumentasjon*. [Oslo]: N.F.B.F.

Strategirådet. (2016). Møte i Nasjonalbibliotekets strategiske råd 25.10.2016. Hentet fra: https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2016/09/Strategisk-råd_referat_2016-10-25.pdf

UHR-B. (2015). Bibliotek i universitets- og høyskolesektoren – utvikling, roller og oppgaver 1. november 2015 – Rapport til Kunnskapsdepartementet Hentet fra: http://www.uhr.no/documents/UHRBKDstrategi_endelig_versjon.pdf

Digitale Hyller

Bibliotek

Her er du.

Utstilling

Gir mulighet til å lage digitale utstillinger. «Insekter» er tema for denne utstillingen.

Klikk her

Berøringsskjerm gjør løsningen spesielt godt egnet til selvbetjente- og Meråpne bibliotek.

Gjerdrum bibliotek

Insekter

Introduksjon til emnet ⓘ

Intro

Les mer om utstillingstemaet.

Bøker

Utvalg innenfor utstillingstemaet. Det er god integrasjon mellom det fysiske og digitale bibliotek. Løsningen er integrert med BiblioFil.

Tema

Flere utstillingstema.

INLEAD

BIBLIOTEK
SYSTEMER

Norsk Bibliotekforening

HER GÅR DET UNNA

Sommer

2017

1. årgang

Foto: Anna Kathinka Dalland Evans

Leiar: Kva les du no?

Det har vore litt selskapeleg omgang på meg den siste tida, av typen selskap og mottakingar der ein ikkje kjenner så mange. Det første vi gjerne spør kvarandre om er kva vi arbeider med, kva driver vi med, kva vi fyller dagen med.

Og det er gjerne lesing og litteratur folk trur eg fyller dagen med. Av og til blir eg litt irritert, av og til litt belærande. Men i det siste har eg tenkt meir i retning av dette: For ein fin dørøpnar dette er mellom framandel!

Kvifor les eg?

Eg blei spurt om kvifor eg las. Eg skulle svare på det helst i ei einaste setning. Kvifor les eg? Og svaret mitt overraska også meg. Eg svarte nesten før eg hadde tenkt det:

For å forsvinne.

Den kjensla når du greier å lat vere å sjekke sosiale medium, når du ikkje tenker på middagen du snart

skal begynne på, på kva du skal gjere på jobb i morgon.

Det triste ved dette svaret er at eg innsåg at det er ikkje så ofte eg greier å forsvinne lenger. Det er ei større uro i meg enn før, fordi tilgangen til omverda er der heile tida. Kronprinsessa seier det same på neste side at ho las som barn fordi ho likte godt å forsvinne.

Vi kan dele opplevinga

For mange av oss er litteraturen ein måte å treffe strenger i andre menneske på. Å snakke om litteratur skal vere meir enn skryt og name-dropping av forfattarar og titlar som vi vil vise at vi har lese. For ja, litteratur kan få fram snobben i oss, i alle fall i meg.

Men nokre gongar, nokre heilt andre gongar, kan all staffasje bli reinska vekk. Då kan to dele opplevinga når vesle Odin blir skilt frå mora i *Juvikfolket*, når gamle Nesje

seier farvel til sonen før han, knapt konfirmert, går om bord i Amerika-båten i *Slåttekar i himmelen*, korleis Owen Meany til slutt forstår kva for ei stor livsoppgåve han har, når den tilårskomne sauebonden på Island får auge på linerla og forstår at han skal døy i *Svar på brev frå Helga*, og vi gyser av attkjenning i *Nei og atter nei*.

Tomprat vert augneblink

Dette blir så stort i oss at vi må dele det. Slik blir det skapt relasjonar. Slik gryr det fram venskap. Slik blir tomprat på ei mottaking med eit vinglas i handa til augneblinkar som festar seg. Slikt kan det faktisk bli blodsband av! Så neste gong du ser meg i festleg lag: Spør meg kva eg les! Så spør eg deg.

Mariann Schjerve
Mariann Schjerve

Bibliotekenenes egen prinsesse

I dette eksklusive intervjuet forteller H.K.H. Kronprinsesse Mette-Marit om sin vei inn i lesingen og avslører et nært forhold til bibliotekene.

Tekst: Kristin Storrusten

Det er ikke ofte Norsk Bibliotekforening kommer i Se og Hør. Ja, kanskje var første gang i høst, da Kronprinsessen besøkte Realfagsbiblioteket? På glanset papir, blant realitykjendiser og make-overs, kunne vi lese om kåringen av Årets bibliotek.

Det finnes en bok for alle

Som høy beskytter for Norsk Bibliotekforening mener Kronprinsessen at bibliotek er et viktig område i samfunnslivet. Vi er derfor glade for at hun løfter bibliotekene ikke bare i den kulørte pressen, men også på sine mange reiser i inn- og utland. Hva er det hun helst snakker om?

– Det viktigste å trekke frem er naturligvis selve litteraturen. At

litteraturen på denne måten gjøres tilgjengelig for alle. **Et bibliotek rommer litteratur i hele bredden. Jeg tror det finnes en bok for alle.** Har man et bibliotek å gå til, er man aldri helt alene, sier Kronprinsessen.

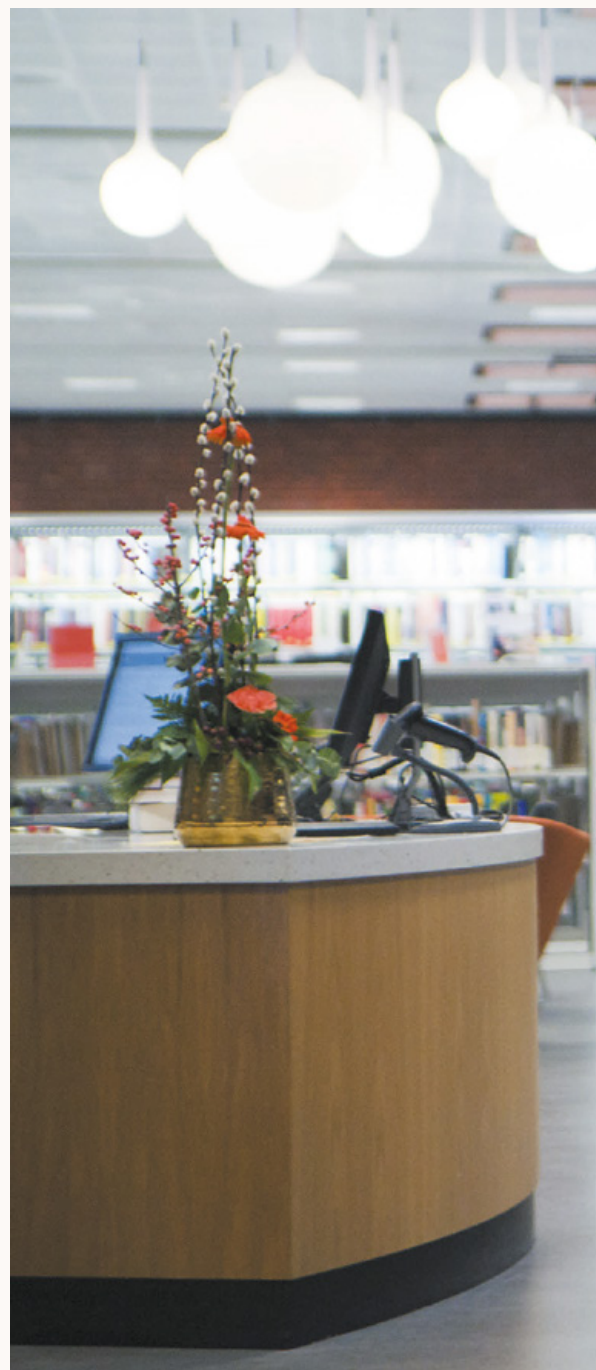
Bibliotekoptimisten

– Det andre aspektet er biblioteket som et viktig møtested. Det er et fristed med mulighet for ro og konsentrasjon. Her kan man gjøre lekser, her kan man være sammen med venner. Her kan man delta på arrangementer knyttet til kultur og samfunn, og her kan man bare være – i trygge omgivelser, omgitt av bøker og lesende mennesker, sier Kronprinsessen.

Trass i at bibliotek er en bra sak, kan det lett nedprioriteres eller glemmes når pengene skal fordeles. Er Kronprinsessen optimistisk for bibliotekenes fremtid?

– Jeg velger ofte å være optimist! Og jeg har tro på at det folk virkelig trenger – og virkelig vil ha – det vil vi alltid klare å skape rom for, og verne om. Folk gir uttrykk for at biblioteket er viktig for dem. Det er en viktig samfunnsinstitusjon.

« Har man et bibliotek å gå til, er man aldri helt alene.

Åpenhet og tilgjengelighet

– Biblioteket er bærer av gamle norske verdier: At kunnskapen og litteraturen skal være for alle, ikke eksklusiv. At vi ikke skal gjøre forskjell på folk, men bidra til åpenhet og tilgjengelighet. At vi skal skape trygge arenaer for ro og konsentrasjon. Dette er noe av det biblioteket målbærer i vårt samfunn, sier Kronprinsessen.

I høst fikk Kronprinsparet sikkerhetsklarering forbi den strenge øvre aldersgrensen på Biblio Tøyen. Kronprinsessen har også besøkt en

H.K.H. Kronprinsesse Mette-Marit vises rundt på Realfagsbiblioteket ved UiO av Live Rasmussen. Foto: Simen Kjellin, UiO

rekke bibliotek uten aldersgrense, og sett hvordan folkebibliotek henvender seg til dagens barn og unge.

Bibliotekene som har hatt henne på besøk, forteller at hun er godt forberedt og virkelig engasjert i litteratur. Så hvordan oppstod kronprinsessens interesse for lesing?

– Mamma leste mye høyt for meg som barn. Jeg elsker å lese, og spesielt å bli lest for. Jeg likte godt å forsvinne inn i fantasiuniversene, og levde meg inn i alle personenes liv som jeg leste om.

I prinsessens skattkammer

– Vi leste Astrid Lindgrens bøker om Pippi, Tommy og Annika, brødrene Løvehjerte og alle de andre fantastiske figurene hennes. Vi leste Anne-Cath. Vestly, om Knerten og om Aurora. Og så var det en hestebok jeg var veldig glad i – om Britta og Silver. Jeg var også veldig glad i å høre andre lese høyt, som hørespill og opplesning på radio og tv. Her var nok Finn Carling og Roald Dahls *Charlie og sjokoladefabrikken* blant favorittene.

Hvordan blir det da å besøke biblioteket, nå med egne barn?

– Det er på mange måter den samme gode følelsen. Å komme inn i et rom fullt av historier som man kan dykke ned i. Mamma og jeg pleide å gå på biblioteket på lørdagene.

Jeg husker godt hvor stort det var å få eget bibliotek kort, å gå til skranken med en nøy utvalgt bunke bøker og levere kortet.

Gå ut igjen med følelsen av å bære med seg en stor skatt, full av forventning – og utålmodig etter å komme i gang med lesingen.

« Jeg tror at nettopp den gode utbredelsen av bibliotek er en viktig årsak til at vi leser mye.

Menneskets møte med litteraturen

Ida Lórien Ringdal skriver i diktsamlingen *Dette skjer ikke* (Tiden, 2017) at lånerne av en bok har «forelsket oss / vært redde / vært glade / snakket om mye / tenkt på alt / lånt livet / og levert det tilbake / sammen/samtidig». Nå kommer et spørsmål som er så stort at det kanskje aldri kan besvares, men hva tenker Kronprinsessen skjer med mennesker når de leser?

– Dette er veldig individuelt og personlig, og jeg kan ikke svare for andre enn meg selv. **Men for meg har litteraturen alltid vært et fristed – samtidig som den etter at jeg ble voksen har vært et sted for konfrontasjon.** Jeg liker bøker med litt motstand, som gir meg noe å bryne meg på. Gjennom litteraturen, gjennom andres tanker, opplevelser, erfaringer og refleksjoner blir jeg tvunget til å tenke over mine egne standpunkter, over hvem jeg er og min plass i verden. Det er en evig prosess.

Bibliotekbesøk i hele landet

Kronprinsessen har reist rundt til mange bibliotek de siste årene. Er det noen bibliotekbesøk hun husker spesielt?

– Det er mange, og veldig ulike, besøk jeg godt kunne trukket frem. Men det som slår meg når jeg besøker bibliotek rundt i landet, er hvor viktig biblioteket er på ethvert sted, helt uavhengig av fasilitetene. Noen bibliotek er flotte og rikt utstyrte, andre er veldig enkle. Men betydningen – og selve lesestunden – er ofte allikevel den samme.

– Jeg er stolt over at vi i Norge har bibliotek som for eksempel Vennesla bibliotek, som har fått internasjonal oppmerksomhet for sin vakre arkitektur. Og det er inspirerende å se hvordan det tenkes når et nytt bydebibliotek skal skapes, som på Alna i Oslo. Der er det lange åpningstider, mange gode kroker med myke puter å stikke seg bort i for å lese, og gode forhold for lekselesing. Besøket til biblioteket i Snåsa ble også en

spesiell opplevelse. Der var jeg under min aller første reise med Litteraturtoget.

Lokalavdelingen vår i Nord-Trøndelag vil i den anledning takke for en fin reise med litteraturtoget. De lurte på om Kronprinsessen kunne tenke seg å besøke skolebibliotek som bruker biblioteket som læringsarena?

– Det kan jeg absolutt tenke meg en gang det er naturlig og det passer i programmet!

Spekulasjon om lesing

I en digital tidsalder med inntrykk fra alle kanaler er det lett å tenke at ingen gidder å lese bøker lenger. Men det er jo ikke sant! Hva mener Kronprinsessen er viktige årsaker til at Norge er et lesende land?

– Jeg tror det er mange grunner til at nordmenn er et lesende folk. En fjerdedel av oss leser daglig i en bok. Dette er bare spekulasjoner... Men kanskje handler det noe om klimaet vårt? At vi tilbringer så store deler av året og tiden vår inne – da det både er kaldt og mørkt ute?

– Jeg tror dessuten at nettopp den gode utbredelsen av bibliotek – vi har jo 750 folkebibliotek! – er en viktig årsak til at vi leser mye. Takket være den unike innkjøpsordningen vi har i Norge blir en stor del av litteraturen som utkommer tilgjengelig for alle gjennom bibliotekene, sier Kronprinsessen.

Internasjonal ambassadør

– I tillegg til dette har Norge en plass på det internasjonale litteraturkartet; en arv vi har grunn til å være stolte av. Det at vi har størrelser som Ibsen, Hamsun og Undset har skapt vei for å utvikle oss både som et skrivende og et lesende folk.

Eirunn Gauslaa viser H.K.H. Kronprinsessen hvordan Deichmanske bibliotek Majorstuen arbeider.

Foto: Anna Kathinka D. Evans

Slottsparkbibliotek i 2014. Foto: Kristin Storrusten

Kronprinsessen vil i årene fremover ha en særlig oppgave i å fremme norsk litteratur utenfor landegrensene. Dette er en rolle som passer Kronprinsessen godt?

– Det skrives jo oppsiktsvekkende mye god litteratur på norsk for tiden. Det ser vi vekker stor interesse internasjonalt – og det er en viktig grunn til at Norge har blitt valgt ut til å være gjesteland under bokmessen i Frankfurt i 2019. Det er et arbeid jeg er sterkt involvert i som ambassadør for norsk litteratur i utlandet, og som gjør meg stolt og glad på Norges vegne.

Og helt til slutt – hva leser Kronprinsessen nå?

– For tiden leser jeg mye norsk samtidslitteratur for å forberede meg til den fjerde reisen med Litteraturtoget, som i år går fra Asker til Kristiansand 7.-9. juni. **Jeg blir stolt på Norges vegne når jeg ser hvor mye bra som skrives av norske forfattere i dag.**

HOLD AV DATOEN

1. september markeres Nasjonal bibliotekdag på alle slags bibliotek. Nå får du sjansen til å vise alt biblioteket ditt kan brukes til, enten det er smått eller stort.

Nasjonal bibliotekdag ble arrangert for første gang i 2015. Hensikten er å skape oppmerksomhet rundt bibliotek, både for våre folkevalgte og borgere.

Den eventyrlige reisen starter på neste side, med tips og idéer til hvordan du kan markere dagen. Men det er du som bestemmer din sti for ditt bibliotek!

TAR DU UTFORDRINGEN?

JÅ

NEI

SETT AV 1. SEPTEMBER!

Nasjonal
bibliotekdag

01
09
17

Ditt skattekart til

Inviter politikere
og skoleeiere til
omvisning

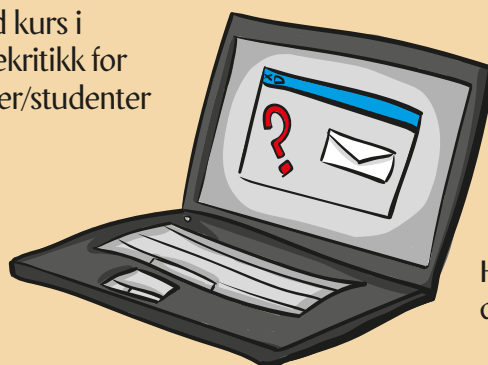
Lag eventyrsti med rebusløp og
andre aktiviteter i biblioteket

Lag en møteplass og
tilrettelegg for kaffe og
den gode samtale

Hold kurs i
kildekritikk for
elever/studenter

#bookfacefriday

Pynt pent for
festdagen

Hold lynkurs i data
og sosiale medier

Arranger høyt-
lesning med
noen i perso-
nalet - eller
kanskje noen
helt andre?

Flytt biblioteket
dit folk er og lag
utebibliotek

Lag en liten forestilling eller
små tablåer fra bøker

Nasjonal bibliotekdag

Kan du bestille en Nasjonal bibliotekdag-kake fra ditt lokale bakeri?

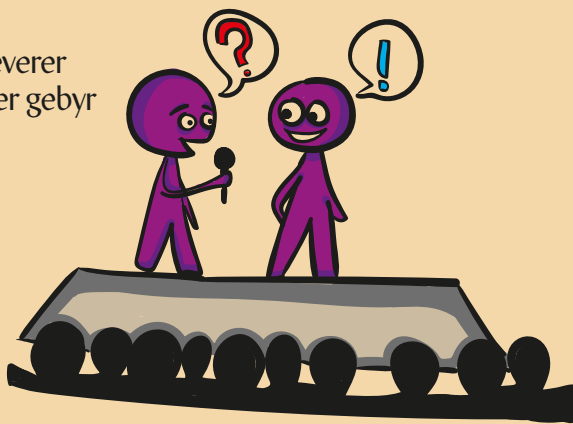
Finn skjulte skatter i magasinet til utstilling og utlån

Lag skriveverksted for seksors- noveller eller dikt

Purreamneste: Alle som leverer bøker denne dagen slipper gebyr

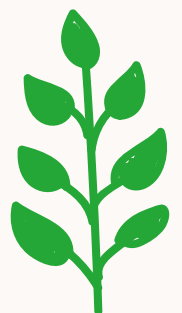
Arranger debatt eller foredrag

Lag quiz eller bingo

Skal du følge eventyrstien? Start på norskbibliotekforening.no/nasjonalbibliotekdag Der finner du grafisk materiell, pressemeldingsforslag, og du kan bestille quiz og se hva andre skal gjøre.

Nasjonal bibliotekdag

Prosjektledere for Nasjonal bibliotekdag 2017 har vært Lise Arinda Ruud og Jamila Tokerud Bahri, praksisstudenter i Norsk Bibliotekforening fra bibliotek- og informasjonsvitenskap ved Høgskolen i Oslo og Akershus.
Trenger du noe til Nasjonal bibliotekdag? Kristin Storrusten følger opp!

Namn: Henriette Hafsaas Tsakos
Stilling: Bibliotekleiar
Arbeidsplass: Høgskulen i Volda
Bakgrunn: Arkeolog med PhD i arkeologi frå Universitetet i Bergen
Alder: 40

Kva gjorde de på Nasjonal bibliotekdag i fjor?

Vi hadde besøk av leiaren for Norsk Bibliotekforening, og ho heldt opningstalen. Så hadde vi eit fagleg innslag der professor Jan Inge Sørbø fortalte om sitt arbeid med nynorsk litteraturhistorie. Om ettermiddagen hadde vi dokketeater for barn der vi sette opp Snøhumla Mille av Janne Marit Øye, som jobbar her på biblioteket, og heile dagen var det forskjellige gjettekonkurransar som fekk god respons. Det kom rundt 30 tilhørarar til arrangementet på dagtid og rundt 60 tilskodarar til dokketeateret.

SÅNN KAN DET GJERAST

Kven jobba med Nasjonal bibliotekdag hos dykk?

Det var utstillingsgruppa på tre personar som gjorde det meste.

Tenkjer de å gjere noko annleis i år?

Alt fungerte bra, så vi kjem sikkert til å gjere noko liknande i år.

Kva for assosiasjonar får du når eg seier Nasjonal Bibliotekdag?

Ein dag der det skjer ekstra mykje i biblioteka over heile landet.

Vil du oppmode andre bibliotek om å gjere noko spesielt den dagen? Har du tips å komme med?

Ja! Ein kjem langt med egne ressurser og kreativitet.

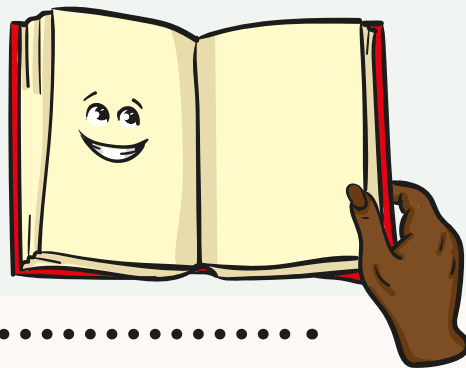
Tekst: Jamila Tokerud Bahri

Meld inn ditt program til den nasjonale oversikten:
norskbibliotekforening.no/nasjonalbibliotekdag

Vi oppfordrer alle til å dele sin bibliotekdag i sosiale medier med hashtaggen #nasjonalbibliotekdag.

Husk også å melde at du kommer på Facebook-arrangementet til Nasjonal Bibliotekdag 2017!

.....

Dette er et bilag fra Norsk Bibliotekforening

Ansvarlig for bilaget: Mariann Schjeide. Bilaget lages av: Kristin Storrusten

Generelle henvendelser til Norsk Bibliotekforening: nbf@norskbibliotekforening.no
norskbibliotekforening.no / 23 24 34 30 / facebook.com/norskbibliotekforening

Åpnet bibliotek i nedlagte banklokaler

I mai kunne Torsken kommune på Senja gjenåpne dørene til den tidligere lokalbanken. Denne gangen var lokalet fylt med bøker. «Dette er et av de fineste lokalene i sentrum. Det er store vinduer langs hele siden og vi håper på at dette skal bli et levende lokale. Med hjul på reolene skal vi med litt fleksibilitet kunne flytte på disse for å skape en arena for konserter, kunstutstilling og lokale lag og foreninger kan ha møtevirksomhet her», sier Torsken-ordfører, Fred Ove Flakstad (bilde), til Folkebladet. ■

Ny biblioteksjef i Ålesund

Mette Aaram Ringstad er ansatt som ny biblioteksjef ved Ålesund bibliotek. Ringstad er opprinnelig utdannet journalist. Hun har videre norsk (nordisk), økonomi, IKT og praktisk-pedagogisk utdanning i sin fagkrets, samt en mastergrad i nynorsk skriftkultur fra Høgskulen i Volda. Ringstad har tidligere arbeidet som journalist i Sulaposten og Sunnmørsposten. Hun har også vært lærer og leder for media og kommunikasjonsavdelingen ved henholdsvis Fagerlia videregående skole og Ålesund videregående skole. Hennes nåværende stilling er lektor ved Spjelkavik videregående skole. Ringstad vil tiltre stillingen som biblioteksjef 1. august 2017. (pressemelding fra Ålesund kommune) ■

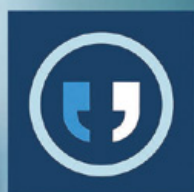

Moderne løsning i Drammen

Axiell, ledende leverandør til biblioteksektoren i Europa, har annonsert at Drammensbiblioteket har valgt Axiell Quria, en skybasert plattform for digitale bibliotekstjenester. Drammen er dermed i gang med en digital transformasjon som kan gjøre dem til et av de mest moderne bibliotekene i Europa. Den brukervennlige plattformen gjør det mulig å utføre arbeidsoppgaver med få museklikk, slik at bibliotekarene kan bruke tiden sin mer effektivt. Dette skal sikre fornøyde brukere både for dagens og morgendagens bibliotek. (pressemelding fra Axiell) ■

For deg som jobber
i bibliotek
Kulturforbundet.no

Kulturforbundet
i Delta

På fugleberget. Farger, bøker og lekemuligheter, hører hjemme i en moderne barneavdeling, mener Randi Bakken (t.v.) og Trine Overskott Schøning.

Vellykket ombygging i Bærum

Hovedbiblioteket i Bærum er et stjerneeksempel på hvor vellykket en ombygging av et bibliotek kan være.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Noe av det første Trine Overskott Schøning tok fatt i da hun tiltrådte stillingen som biblioteksjef i Bærum, var arbeidet med Bibliotekmelding 2014-2018. Meldingen ble fremlagt av Rådmannen og vedtatt politisk i 2014. Da var det bare å brette opp ermene og ta fatt, for meldingen inneholdt et klart ønske om at biblioteket skal være en «aktiv, uavhengig møteplass som stimulerer til leseglede, opplevelser og kulturell innsikt inn i en digital framtid.»

Det var naturlig å starte med hovedbiblioteket på Bekkestua.

– Det var et stort løft for Bærum bibliotek da hovedbiblioteket flyttet inn i det nye lokalet i 1981. Men selv om biblioteket den gang var både funksjonelt og elegant og tidsmessig på alle måter, begynte tiden å løpe fra det, og det lå i lufta at noe måtte gjøres. Som ny biblioteksjef var det derfor en drømmesituasjon å få være med på en ganske total renovering, sier Schøning. – Og det var veldig posi-

tivt at ønsket om fornying hadde god forankring i kommunens ledelse, som på den måten viste at de tror på det biblioteket står for.

Lys og vinduer

Det gamle biblioteket hadde et innovasjonsvennlig utgangspunkt. Det var bygget i tegl, betong og tre, det var på én flate og hadde overlys og store vinduer. Som for biblioteker flest på den tiden, var det de fysiske samlingene som var alfa og ►

Bra trøkk.

Vi har fått en solid musikkavdeling, mener Jo Scharning.

Bærum bibliotek

Bekkestua bibliotek er Bærum biblioteks hovedavdeling, og ligger i Gamle Ringeriksvei 44 på Bekkestua. Bekkestua ble Bærums hovedbibliotek fra 1981. Det flyttet da inn i nye lokaler tegnet av arkitekt Thomas Willoch. Sandvika bibliotek hadde inntil da vært hovedbibliotek i kommunen. Biblioteket gjennomgikk en større oppussing i 2015-2016, og ble for det nominert til Bærum Kommunes innovasjonspris 2016.

Besøk i 2016: 421.263. Januar – april 2017: 157.631

Utlån i 2016: 565.470. Januar – april 2017: 241.797

Arrangementer 510

Utstillinger 283

Aktive lånerne: Ca 24.000

Åpningstimer pr uke 210. Dette er betjent åpningstid.

Årsverk 49

omega. Reolene var høye og de sto ofte tett, det var forholdsvis vanskelig å orientere seg for brukerne.

– Det første vi måtte gjøre var å skape mer luft og lys. Vi byttet derfor ut de gamle reolene med hvite lave reoler og plasserte en betydelig mengde bøker, DVD-er, CD-er og film i et åpent magasin i underetasjen. Ideen er at når brukeren kommer innenfor døra, skal det være lett å få et overblikk, enten man søker barneavdelingen, musikkavdelingen, skjønnlitteratur eller et sted å gjøre lekser eller annet arbeid, sier Schøning og peker mot noen store vindusflater.

– Flere steder har vi laget arbeidsplasser langs vinduene av typen «se og bli sett», som har blitt stadig mer vanlig i bibliotekene de siste årene.

Farger blir et naturlig spørsmål i en ombygging, forteller Schøning. – Vi valgte å holde det meste i hvitt, men har også brukt sterke klare farger for å skape liv og rytme i lokalet. Og så dukket det jo fort opp et spørsmål om noe så enkelt som stikkontakter. Da biblioteket var nytt, hadde ikke brukerne behov for å lade sine PC-er og mobiltelefoner. Vi måtte derfor

finne en diskret måte å løse den utfordringen på, for eksempel ved å lede noen søyler med stikkontakter ned fra taket.

Nye arrangementsoner

I tillegg til grepene med å skape mer lys, luft og oversikt ble biblioteket delt i flere arrangementsoner, flere av dem med hver sin scene, forteller Schøning og gir sammen med musikkbibliotekar Jo Scharning og Avdelingsleder Randi Bakken en guidet tur gjennom lokalet. Første stopp er *Fugleberget*.

– Fugleberget er et podium i barneavdelingen. Her kan barna sitte og klatre, lese eller leke. Området brukes til barneteater og formidling av barnebøker, forteller avdelingsleder Randi Bakken.

Også musikkavdelingen har fått sin egen scene, *Musikkscenen*. Her står til daglig bibliotekets instrumenter som stadig er i bruk. I området foran scenen står deler av musikkksamlingen i flyttbare reoler sammen med sittegrupper i lette møbler. Området kan lett gjøres om til en liten konsertsal eller et sted for pop-quiz. Da det nyrenoverte biblioteket åpnet i 2016 sto selveste jazzdronningen Karin

Krogh på scenen, sier musikkbibliotekar Jo Scharning.

Til høyre for inngangspartiet ligger *Gråsonen*. Her finnes en rekke sittegrupper og arbeidsplasser langs vinduene, her er også bibliotekets tidsskriftsamling.

– Iblant kommer det 100 personer til arrangementene vi holder her, iblant en del færre. Området er med hensikt laget veldig fleksibelt, slik at vi kan holde både store og små arrangementer her, sier Schøning og avslutter med noen ord til sine kolleger omkring i landet:

– Hvis noen har planer om å bygge om et eksisterende bibliotek, ta gjerne kontakt, så kan vi dele noen av våre erfaringer fra Bærum. ■

Masse film. Selv om strømmetjenester for film brer om seg, kan biblioteket fortsatt tilby en stor samling av kvalitetsfilm.
Foto: Bærum bibliotek.

Lys og luft. Det skal være enkelt å orientere seg i et bibliotek, mener Randi Bakken (t.v.), Trine Overskott Schøning og Jo Scharning.

” *Drømmer er spennende litterært materiale, synes jeg. Jeg har skrevet inn drømmer i alle bøkene mine.*

Foto: Aschehoug Forlag.

– Det personlige er politisk

Da Monica Isakstuen skrev «Vær snill med dyrene», som hun fikk Brageprisen for, tenkte hun ikke på om det var en politisk roman. Nå mener hun at den er det.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Romanpersonen Karen har en liten datter, Anna, som hun har ansvar for halve tiden. Resten av tiden tilbringer Anna hos sin far. Karen og hennes eksmann har med andre ord delt foreldreansvar, som jo er blitt normen i Norge de senere årene.

Hvordan fungerer dette i praksis? I Monica Isakstuens «Vær snill med dyrene» går det sannsynligvis fint med lille Anna. Vi får i hvert fall ingen indikasjon

på det motsatte. Faren hennes har det også bra, så vidt vi lesere får vite. Men Karen har det ikke greit. Ikke bare savner hun Anna voldsomt hver gang datteren er hos faren, hun har voldsom skyldfølelse og fantasier om at hun svikter Anna og er en dårlig mor.

Karen repeterer overfor seg selv: «Du har mislykkes i den ene oppgaven som virkelig betyr noe.» Altså morsrollen. Hvor antifeministisk er ikke dette? Ikke makter

hun å være en god mor, tror hun selv da, hun greier heller ikke å ta på strak arm den moderne kvinnerollen hvor begge foreldrene tiltros like stor omsorgsevne. For Karen føles delt omsorg som et overgrep.

– Er du modig som tar opp slike politisk ukorrekte tema?

Isakstuen tenker seg om en kort stund: –Det har slått meg at det er så mange lesere som kontakter meg og som

tydeligvis er lettet over at de kan lese om dette. At de ikke er alene om å føle det sånn. Karen klarer ikke å være så moderne som hun vil. Hun skammer seg over den sterke tilknytningen hun har til barnet sitt. Hun er helt tatt på senga av hvor sterkt hun ønsker å eie barnet. Det er så mye skam knyttet enten til roller vi blir tildelt eller roller vi forsøker å frigjøre oss fra.

– *Du har selv delt omsorg for din eldste sønn. Hvor mye er selvopplevd?*

– Jeg kunne ikke ha skrevet boken slik den har blitt uten den erfaringen. Jeg har hatt veldig mye skyldfølelse og tror aldri jeg helt vil venne meg til at han bare er hos meg deler av tiden. Det er kjempvanskelig. Men nå, i kjølvannet av boken, jeg er blitt vant til å snakke om det – også for åpen scene, med for eksempel Frode Thuen. Han mener blant annet at nyere forskning viser at barn ikke tar skade av delt omsorg. Det høres jo bra ut, og kan nok trøste mange – likevel strever jeg med å tro på det.

– *Hva slags forhold har du til feminismen?*

– Jeg har blitt mer og mer oppmerksom på strukturer i samfunnet vårt. Som mor kjenner jeg for eksempel stor frustrasjon over at verden virker mer inndelt i former tilpasset kjønnene, enn hva som var vanlig da jeg selv var liten. Det er en skremmende utvikling som det er viktig for meg å protestere mot, ikke minst lære barna mine at verden ikke er rosa/blå – både billedlig og bokstavelig talt.

Selvforakt

– *Karen har et problematisk forhold til sin mor og søster også. Mor og barn-forhold kan være vanskelige. Du skriver bl.a.: «Er det mulig å elske en datter som i bunn og grunn er en forlengelse av deg selv, som minner deg på hvor mye du hater deg selv?» Det er ganske sterkt...?*

– Tidlig i boken får Karen besøk av moren når hun ligger på sykehus og nettopp har født Anna. På denne tiden føler Karen seg beskyttet mot morens verbale angrep, fordi hun har andre mennesker rundt seg. Men i bokens nåtid står Karen alene, ubeskyttet, og da kommer de kompliserte mor-datter-følelsene ekstra godt frem. Dermed får også selvforakten ekstra gode levevilkår.

– *Du siterer en psykoanalytiker, Donald Woods Winnicott, som mener mødre både elsker og hater sine barn. Kan du si noe mer om det?*

– Jeg synes teoriene hans er spennende

og skremmende. Jeg leser mye av ham for tiden fordi jeg skal i gang med en scenetekst som tar utgangspunkt i hans psykoanalytiske metoder. Winnicott er trolig den psykoanalytikeren som har studert flest barn og deres mødre. Det er han som er opphavsmann til uttrykket «the good enough mother». Den gode-nok-moren klynger seg ikke til barnet, slik at barnet ikke greier å fungere på egenhånd når det vokser opp, og hun støter heller ikke barnet fra seg. Hun evner å tilpasse seg barnets behov, samtidig som hun i økende grad vender tilbake til «sitt eget».

Isakstuen utdyper: – I de første månedene er barnet så tett koblet til moren at det egentlig ikke har noen egen identitet, mener Winnicott. Barnet kan for eksempel oppleve morens bryst like mye som en del av seg som av moren. Og moren kan på sin side oppleve barnet nærmest som en forlengelse av seg selv. Etter denne tidlige fasen kommer neste stadium, der barnet begynner å vende seg mer mot verden, det skal oppdage sitt «selv». Da snakker Winnicott om «overgangsobjektet», som barnet finner fram til og bruker for å føle trygghet. Han kvier seg for å gi eksempler selv, men slike overgangsobjekter kan for et lite barn være hjørnet på et putevar, en spesiell klut, en gjenstand som barnet liker å holde i hånden.

Ingen kronikkforfatter

Isakstuen sier alt dette mens vi befinner oss i et stort, hvitt steinhus med metertykke vegger. Huset ser unorsk ut – dansk kanskje, eller fransk. Hun forteller at huset ble bygget på begynnelsen av 1800-tallet – av slaver – over en tiårsperiode. Og her sitter vi, to hundre år seinere, og spiser prinsessekake.

– Den er ikke hjemmebakt, i alle fall ikke av meg, sier Isakstuen. – Men det må være lov å si nesten, for i Fredrikstad har vi mange «vanlige» bakerier som lager ganske trauste ting, ler hun. Kaken smaker godt, og jeg forsyner meg grådig. De røde veggene skaper en lun atmosfære sammen med vårløset fra de mange, store vinduene i første etasje. Utsikten utenfor er landlig, store jorder strekker seg ned mot en vid horisont.

I andre etasje finnes kontoret, som

hun deler med ektemannen, Bernhard Ellefsen. Han er litteraturkritiker i Morgenbladet, og sammen har de tvillingdøtre på tre år. I dag er det bagedag i barnehagen, og foreldrene er invitert for å smake på resultatet. Det er dit hun skal når intervjuet er over, forklarer hun. En langhåret, svart katt spankulerer elegant inn i rommet. Den heter Inga, og kommer fra Varteig litt lenger inn i Østfold.

Det fulle navnet ga seg selv: Inga fra Varteig, altså frillen til Håkon Sverresson, som fikk sønnen Håkon Håkonsson, som ble valgt av Birkebeinerne til å bli konge over Norge.

– *Er «Vær snill med dyrene» en politisk bok?*

– Jeg tenkte ikke sånn da jeg skrev den, men i etterkant kan jeg se at det personlige er politisk. Det jeg vil si, sier jeg i bøkene mine – jeg kommer aldri til å bli den typen forfatter som skriver kronikk etter kronikk. Bøkene mine må klare seg på egenhånd, uten støttetekster eller at jeg forklarer meg i intervjuer. Jeg har skrevet en fortvilet tekst, ikke et debattinnlegg, jeg ønsker ikke å generalisere eller fortelle leserne hva de skal gjøre i sine liv. Boken min er politisk i møte med leseren, i det som oppstår der.

– *Det finnes mange drømmer i boken. En drøm som går igjen i flere versjoner er at Karens datter er i fare, og at Karen forsøker, men ikke klarer å redde henne.*

– Drømmer er spennende litterært materiale, synes jeg. Jeg har skrevet inn drømmer i alle bøkene mine. Om jeg skriver ned mine egne drømmer? Ja, i blant. I alle fall som et utgangspunkt, som jeg siden spinner videre på. I natt hadde jeg en drøm som var så rar at jeg måtte skrive den ned. Hvem vet, kanskje den blir del av en bok eller scenetekst en gang.

– *Hvilke refleksjoner har du gjort deg rundt liv og diktning post-Knausgård? Før i tiden regnet vel også anmeldere og lesere med at mye av det forfattere skrev om var hentet fra eget liv på en eller annen måte, men det var underforstått, ikke så åpent diskutert. Nå er det mer åpent at det finnes forbindelser mellom liv og diktning. Hvordan føles det? Er det ubehagelig?*

– Jeg har vært helt åpen om at jeg har delt omsorg for et barn selv, så det har ►

” *Jeg kommer aldri til å bli den typen forfatter som skriver kronikk etter kronikk*

ikke vært et problem. Jeg har også skjont på mottagelsen at Karens historie på mange måter er veldig gjengs, også hennes følelser av skam. Og ja, det jeg skriver kommer jo fra et eller annet sted inne i meg, jeg kommer garantert til å fortsette med å hente av mitt eget i større eller mindre grad. Det er ikke noe jeg bestemmer eller ikke bestemmer meg for, det er sånn jeg skriver.

Løgn og diktning

Karen stemme sprang opprinnelig ut av den forrige boken, «Om igjen», forteller Isakstuen. «Om igjen» handler blant annet om løgn.

Hovedpersonen i den boken, Ida, reflekterer over sitt vennskap med en eldre engelsk pianist, Joyce Hatto, som hadde en beskjeden, men respektabel karriere som ung, men så trakk seg tilbake, angivelig fordi hun led av en alvorlig sykdom. Men hun var ikke syk; hun var bare klar over at hun ikke var helt god nok. Så ble hun gift med en initiativrik svindler, og plutselig produserte hun den ene platen etter den andre, innspilt i et hjemmestudio, ble det forklart. Hun ble rost opp i skyene som «den beste pianisten du aldri har hørt om». Inntil det viste seg at hun ga ut andre pianisters innspillinger som sine egne. Leif Ove Andsnæs var blant dem hun plagierte.

Det står et hvitt piano bak meg. Monica ble som helt ung oppmuntret til å se om hun kunne bli profesjonell konsertpianist. Men i motsetning til Ida-skikkelsen måtte hun ikke gi opp drømmen om en musikerkarriere fordi hun hadde for korte fingre, men fordi hun på Barratt-Due fikk høre at hun ikke var god nok. Isakstuen sluttet ganske raskt å ta timer, så var det fullstendig spilletørke i mange år, nå klimprer hun av og til litt Grieg eller Chopin.

Historien om Joyce er basert på en virkelig skandale i den klassiske musikkverdenen, men Ida-skikkelsen er oppdiktet. I «Salongen», et radioprogram på

Da vi flyttet fra Hamar til Heggedal trodde jeg at jeg ville bli kjæreste med Morten Harket, fordi tanten hans var bibliotekar der.

Glede. Da jeg jobbet i forlag, var jeg bortskjemt og fikk bøker gratis, men nå har jeg stor glede av biblioteket igjen.

NRK, har imidlertid Isakstuen fortalt at hun selv har brukt løgn i enkelte situasjoner, skjønt ikke så dramatisk som Joyce. Når hun holder foredrag for skoleklasser, pleier hun å starte timen med å lyve om at hun er dårlig forberedt fordi faren hennes er alvorlig syk. Sannheten er at faren har vært død siden 2004. Denne løgnen bruker hun som springbrett til å snakke med elevene om løgner, ambisjoner, fantasi og selvfølelse.

– I «Om igjen» spør Ida: «Går det an å bygge om på livet og reparere det med skrift?» Kan man det? Kan man omforme sin egen virkelighet via skriften? Dikt og forbandet løgn, sa Ibsen...

– Via løgn, mener du? Jeg vet ikke det akkurat. Men jeg merker at jeg tør mer når jeg skriver. Språket tvinger og hjelper meg inn i skumle områder, i andre ting enn når jeg snakker.

– Kan smerte bli til litteratur?

– Ja.

– Fælt å ikke skrive

Monica Isakstuen var ikke noe vidunderbarn i diktningens verden, slik hun selv fremstiller det. Hun brøt ikke tidlig ut i den litterære offentligheten, hun vant ikke Tarjei Vesaas debutantpris for den første romanen sin. Jeg bemerker at jeg ikke tror jeg har lest den, og hun sier:

– Det trenger du ikke å gjøre heller. Jeg står inne for den, men jeg ser på den som en «flink» svenneprøve.

– Hvordan ble du forfatter?

– Jeg hadde lyst i mange år, men syntes det var vanskelig å komme i gang. Da jeg var 28, døde faren min brått, og den sorgen ble nok mitt første materiale. Ellers har jeg klønet meg frem for å finne et språk og er blitt mye tryggere fra bok til bok. Da jeg skrev de forrige bøkene mine, var jeg avhengig av en redaktør som nærmest kikket meg over skuldere. «Ja, nå er du på riktig vei!» Nå er jeg opptatt av å først skrive, og så finne

ut hva det er jeg driver med, hva jeg prøver å få til. Å forklare hva jeg skriver om, føles stort sett umulig. Enkelte forfattere har mange lesere underveis og kjører nærmest fokusgrupper på bøkene før de kommer ut. Det ville aldri fungert for meg. Jeg er altfor for var for andres reaksjoner og meninger.

– Hvor kommer skriften fra? Kommer den nærmest susende gjennom luften som en gudegitt gave? Eller er det å skrive skjønnlitteratur mest hardt arbeid? Finnes det teknikker som gjør at vi alle kan skrive hvis de bare jobber litt med saken...?

– Jeg vet ikke alltid hvor teksten kommer fra. Gjennom en blanding av hardt arbeid og sjeldne innslag av god flyt. Jeg vil tenke med teksten, jeg prøver meg fram hele tiden, men det jeg skriver må komme naturlig.

– Joyce i «Om igjen» mistet troen på seg selv og sluttet å spille. Kanskje det kan sammenlignes med skrivetørke – har du hatt det?

Hun svarer ikke direkte, men viser til at hun ikke har skrevet noe siden «Vær snill med dyrene». Tiden etterpå har gått med til reising og oppdrag. Nå prøver hun seg igjen, men hun vet foreløpig ikke hva hun skriver på.

– Jeg synes jeg hele tiden må skrive noe grunnleggende nytt, ikke gjenta meg selv. Når skrivingen ikke kommer litt av seg selv, er det strevsomt. Når det motsatte skjer, er det en stor lettelse.

Det er veldig fælt å ikke ha noe å holde på med. Jeg lengter etter dette «rommet» hvor jeg har en tekst og har noe å komme tilbake til. Nå har det gått sju måneder uten at jeg har skrevet noe. Det er fælt, for jeg må skrive for å føle at jeg er forfatter. Det er ikke nok å bare prate om den forrige boken. Det var overveldende hyggelig med de gode anmeldelsene, jeg satte veldig pris på dem, men jeg kjenner på meg at jeg ikke kan hvile i det. Jeg må fortsette å skrive, slik at jeg skjønner at jeg kan fortsette å skrive.

Bra folk

– Hva betyr biblioteker for deg?

– Enormt mye. Særlig da jeg var liten og vi bodde i Heggedal utenfor Asker. Pappa var tannlege i Heggedalsenteret. Vegg i vegg med hans praksis lå biblioteket. Da kunne jeg enten vente på ham der eller på kontoret hans. Så jeg var utrolig mye på biblioteket. Da vi flyttet fra Hamar til Heggedal trodde jeg at jeg ville bli kjæreste med Morten Harket, fordi tanten hans var bibliotekar der. Dette var midt i Aha-perioden. Men av ukjente grunner ble det aldri sånn, ha ha. Til høsten skal jeg besøke Heggedal igjen og lese på biblioteket der, det gleder jeg meg til.

– Går du på biblioteket som voksen?

– Ofte, med barna mine. Da jeg jobbet i forlag, var jeg bortskjemt og fikk bøker gratis, men nå har jeg stor glede av biblioteket igjen, på mange måter. Vi leter, finner skatter, låner og leker.

– Din hovedperson Karen i «Vær snill med dyrene» jobber på bibliotek, hvorfor det?

– Jeg måtte gi henne et yrke, og jeg ville ikke at hun skulle være forfatter. Da måtte jeg finne på noe annet. Jeg ville at hun skulle ha et sympatisk yrke. Bibliotekar ble løsningen. Jeg tenker at folk som er bibliotekar er jevnt over er skikkelig bra folk. ■

Monica Isakstuen anbefaler: Les Rachel Cusk og Jenny Offill

Den britiske forfatteren Rachel Cusks utgivelser ligger ofte på nattbordet til Monica Isakstuen. – Jeg leser henne om igjen og om igjen, sier hun.

Rachel Cusk er en inspirasjon i skrivingen også, forteller Isakstuen. – Hun har noen grep jeg er fascinert av og prøver ut i min egen skriving. Jeg leser mange forfattere sånn – på utkikk etter om det er noe å lære av dem.

– Leser du mest kvinnelige forfattere?

– Jeg tror jeg gjør det (latter). En periode fant jeg i hvert fall ut at jeg leste flest kvinner, og da forsøkte jeg å lese flere menn. Men så ble jeg umerkelig trukket tilbake mot kvinnene igjen.

– Hvilken er den beste boken du har lest noensinne – hvis du greier å bestemme deg for bare én bok?

– Det er vanskelig, men en forfatter som forløste mye for meg i skrivearbeidet, er amerikanske Jenny Offill. Særlig hennes Department of Speculation, som heter Avdeling for grublerier på norsk. Den er sår og morsom og

original. Trist på en usentimental måte, sier Isakstuen.

– Jenny Offill har også lært meg mye om hvordan man kan eksperimentere med og leke med formen. Hun har på mange måter vært en ledestjerne.

– Finnes det noen bøker du liker selv om du vet at det egentlig ikke har noen litterær verdi?

– En av mine «guilty pleasures» for en del år siden var «Spis, elsk, lev» av Elizabeth Gilbert. Den koste jeg meg med – i smug. Selv om jeg også irriterer meg enormt over hovedpersonen.

– En bok fra barndommen som du husker med særlig glede?

– Jeppe Jansens Sjriff av Odd Eidem. Fru Pigalopp husker jeg også, både fra bøker og på TV. Jeg var veldig glad i tegningene til Vivian Zahl Olsen. ■

Bibliotek slår ring om forskingsdata

I USA står forskingsbiblioteka i frontlina for ei rørsle som prøver å berge vitskaplege data frå ei politisk leiing som er fiendtleg innstilt til vitskap.

AV: KJERSTIN GJENGEDAL
FRILANSJOURNALIST

– Vi kjente heilt frå starten at dette var ei oppgåve for oss i forskingsbiblioteka, seier Margaret Janz. Ho er bibliotekar ved Van Pelt Library, hovudbiblioteket ved Universitetet i Pennsylvania i USA. No sit ho på eit kontor i lag med kollegaene Laurie Allen og Kimberly Eke, og fortel via Skype om korleis dei hamna i sentrum av ei rørsle som jobbar

med å «geriljalagre» offentlege forskingsdata.

Rørsla består av bibliotekarar, forskarar, it-folk og andre interesserte, og sidan november i fjor har dei frenetisk lasta ned og sikkerheitslagra datasett og annan informasjon frå nettsidene til føderale forskings- og forvaltingsorgan. Høgast prioritet har klima- og miljødata. ►

– Eigd av folket

– Det dreier seg om store datamengder som er produserte av institusjonar som ligg under styresmaktene, men som er eigd av folket. Dei finst berre digitalt, og det er opp til styresmaktene å sikre at dei er tilgjengelege for deg og meg. I realiteten er informasjonen prissatt det gjeldande politiske klimaet, seier Janz.

Då Donald Trump vann presidentvalet i USA sist november, var det mange som brått vart urolege for dei store mengdene forskingsdata og annan informasjon knytt til klima og miljø, som låg spreidd på mange offentlege nettstader. Det var ikkje slik at ein frykta at informasjonen brått ville bli sletta.

Slikt finst det lover mot. Men ein av dei få tinga Trump snakka systematisk om gjennom heile valkampen, var at han ville vengestekke det amerikanske miljødirektoratet EPA, og løyve mindre pengar til klimaforskning.

– Ein fryktar at data kan bli mindre tilgjengelege. Blir det store budsjettkutt, vil institusjonane ikkje lenger ha pengar til å vedlikehalde lagringsplass, eller løne folk som kan oppdatere og ta vare på informasjonen, seier Janz.

Har ikkje oversikt

Straks etter valet starta difor ei gruppe forskarar, studentar og lærarar ved Universitetet i Pennsylvania noko dei kalla DataRefuge. DataRefuge sette straks i gang med såkalla databerging, der interesserte møttest for å peike ut viktige datasett og laste dei ned på sikre stader. Ei rekkje organisasjonar og institusjonar slutta seg til, nokre nystarta for føremålet, og mange databergingar gjekk av stabelen både i USA og i Canada i dei første hektiske månadane.

Det vart raskt klart at det å ta vare på informasjon som berre finst på nett, ikkje er enkelt. For det første finst det inga oversikt over kva data som finst der ute. Dessutan er informasjonen ofte ikkje spesielt godt organisert. Det er der bibliotekarane kjem inn.

– Særleg dei store forskingsbiblioteka, som oss, har lenge vore opptekne av desse problemstillingane. Etter kvart danna vi nettverket Libraries+, der vi prøver å finne løysingar for å handtere problemet i stor skala, og ikkje berre det som gjeld miljødata, men alle fagområde, fortel Laurie Allen, hovudbibliotekar

med ansvar for digital forskingsstøtte, også ved Universitetet i Pennsylvania.

Var ikkje på radaren

Mange av reglane som gjeld det å ta vare på og tilgjengeleggjere offentleg informasjon, er laga for trykte medium og fungerer ikkje så godt i den digitale tidsalderen. Den nye politiske situasjonen avslørte mange mentale blindsonar.

– Vi trudde vi allereie gjorde mykje rett. Det blir til dømes arbeidd mykje med open tilgang til forskning, altså å få informasjonen ut på nett i det heile. Og ved forskingsbiblioteka har vi gjort mykje for å leggje til rette for våre egne forskarar. Men dette

enorme landskapet av offentleg informasjon som allereie ligg på nett, og som veldig mange menneske nyttar dagleg – det var ikkje på radaren, sjølv om problemet sjølvsagt har vore der heile tida. Presidentvalet vart ein augeopnar som gjorde folk merksame på problemet, seier Allen.

– Og kor store datamengder snakkar vi om?

– Ingen veit. Vi veit at det er snakk om mange petabyte. Kva heiter den tingen som kjem etter petabyte – exabyte? Eg vil tru det er nokre slike. Eitt av dei viktige spørsmåla er korleis vi avgjer kva som skal takast vare på. Prøver vi å spare på alt som nokon gong er blitt publisert, så løyser vi jo ikkje noko problem, tvert imot, seier Allen.

Må sikre truverdet

Eit anna problem er korleis ein kan vite at

den informasjonen ein tek vare på, er identisk med originalen. I motsetnad til trykt informasjon, kan digital informasjon endrast med eit tastetrykk. Straks Trump overtok som president, vart til dømes nettsidene til EPA endra i påvente av at den nye politiske leiinga skulle avgjere kva informasjon dei ville presentere. Eit augeblikksbilette av nettsidene slik dei framsto før endringa, vart gjort tilgjengeleg på dei nye nettsidene, men i ettertid har det vist seg at ikkje all informasjonen på dei gamle nettsidene er inkludert i dette augeblikksbiletet, men er forsvunne. Slikt er vanskeleg å avsløre om ein ikkje har ein påliteleg original å samanlikne med.

– Kampen for open tilgang til forskingsdata har heile tida hatt som mål at alle skal kunne bruke datasetta til det dei vil. Men i så fall må ein jo også vere sikker på at dei er pålitelege. Det var forskarane som påpeikte dette problemet og sa at data må kunne siterast. Noko anna er at data kan vere veldig mykje forskjellig. Mange ser for seg vitskaplege data som lister med tal i eit stabilt format som lett kan delast, men eigentleg snakkar vi om all type informasjon på skjerm. Det kan like gjerne vere ei nettside som fortel skulelærarar om

økologi, peikar Laurie Allen på.

Omgrepet «gerilja-arkivering» oppsto og vart raskt teke i bruk i samband med dei første organiserte databergingane etter valet. Men Kimberly Eke, avdelingsdirektør

for lærings- og for-

skingsstøtte og den tredje rundt bordet, fortel at dei ser på seg sjølve først og fremst som bibliotekarar, ikkje som politiske aktivistar.

– Dette er rett og slett ting vi lenge har visst at vi må finne ut av, og no er vi i ein spesiell politisk situasjon der mange er interesserte i å involvere seg. ►

” *Den nye politiske situasjonen avslørte mange mentale blindsonar.*

” *Omgrepet «gerilja-arkivering» oppsto og vart raskt teke i bruk i samband med dei første organiserte databergingane etter valet.*

Kutter hyllene med sag

Bokhyllene på Asker bibliotek er for høye. Derfor kutter den nye biblioteksjeffen, Siri Tidemann-Andersen, den øverste halvmeteren, skriver Budstikka.no. «I dag er det vanskelig å orientere seg. Folk finner ikke frem blant de høye hyllene. Ser du for eksempel hvor skjønnlitteraturen er?» spør hun mens hun peker på hyller som stenger for sikten. Samtidig som hyllene kappes, skal også hele biblioteket ominnredes. Med brukernes innspill som rettesnor, skal avdelingene i løpet av det neste halvåret omrokes slik at de er mest mulig tilrettelagt for de som bruker dem. ■

Aktivismisme i arkivet

Når omstenda ligg til rette for det, kan det å ta vare på informasjon bli ei politisk opprørshandling.

For nokre år sidan var det mange som vart djupt rørde over å høyre om korleis bibliotekarar og lokale innbyggjarar i Timbuktu i Mali greidde å smugle ut store mengder uerstattelege mellomaldermanuskript og dermed hindre dei frå å bli øydelagte av islamistar. Takka vere innsatsen deira, kan dokumenta no bli digitaliserte og bevarte for ettertida.

Å lage arkiv og samle dokumentasjon har truleg alltid vore ein del av sosial og politisk aktivisme. Det omfattande arkivet etter den jødiske filosofen Edmund Husserl, som i dag finst i Leuven i Belgia, ville neppe ha eksistert om ikkje fransiskanarmunken Herman Van Breda hadde lukkast i å smugle det ut av Nazi-Tyskland i 1939. På same tid kunne ei stor mengde tyskspråklege sosialistiske tidsskrift, som vart øydelagde i Tyskland under andre verdskrigen, etterpå finnast att på «Det

røde bibliotek» på Rjukan. Dei vart møysommeleg samla av Henrik J. Hjartøy, arbeidartimar og biblioteksjef frå 1917 til 1936, og finst i dag berre éin annan stad i verda, i nasjonalbiblioteket i Paris.

Utfordra majoritetskulturen

Andre halvdel av 1900-talet såg ei rekkje initiativ der til dømes kvinnerørslar, arbeidarrørslar og organisasjonar for homofile og lesbiske etablerte egne arkiv som kunne fortelje om andre sider ved historia enn dei som vart fortalde i den dominerande kulturen. Slike arkiv kunne ha fleire føremål: Forstå historia betre, ta eigarskap til minne og identitet, eller avdekke maktmisbruk og urettvise. Uavhengigheit frå institusjonsarkiva var naudsynt i desse tilfella. Marginaliserte grupper kunne sjeldan lite på at institusjonane til majoritetssamfunnet vil ta til-

fredsstillande vare på deira historie. I seinare år har mange institusjonsarkiv fått meir inkluderande retningslinjer, og det har igjen resultert i, til dømes, ulike dokumentasjonsprosjekt som har sprunge ut av «Black lives matter»-rørsla. Der går arkivarar, organisasjonar og vanlege borgarar saman om å dokumentere politivald mot svarte i USA. Eit anna døme er «Skeivt arkiv», Noregs største samling dokument frå personar og organisasjonar relatert til «skeiv» historie, som no held hus ved Universitetsbiblioteket i Bergen.

Gerilja-arkiveringa i dagens USA skil seg frå mykje annan aktivist-arkivering ved at aktivistane ikkje er ute etter å fortelje nye historier, men å bevare den etablerte. I lys av «postfaktasamfunnet» kan det å insistere på at vitskapleg informasjon er offentleg eigedom, like fullt oppfattast som politisk aktivisme. ■

– Liten grunn til uro i Noreg

Her til lands er offentleg digital informasjon meir truga av manglande systematikk, enn av politisk motivert historieforfalsking, meiner forskar.

– Den typen uro vi ser i USA, over at til dømes Environmental Protection Agency brått fjernar ein masse informasjon frå nettsidene sine, den er det førebels lite grunnlag for i Noreg, seier Herbjørn Andresen (bildet), førsteamanuensis ved Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonssag ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

Han fortel at når det gjeld dokumentasjon av slikt som saksbehandling og korrespondanse, er det stort sett stødige system på plass i forvaltninga, og informasjonen er tilgjengeleg i den grad ein kan få dispensasjon frå reglane om personvern. Det vil ikkje seie at arkiveringa er feilfri, men det eksisterer planar og rutiner for å ta vare på informasjonen.

Systematikken manglar

– Nettsider er ei anna sak. Nasjonalbiblioteket «haustar» informasjon frå norske

nettdomene, men vansken er å vite kva som vil vise seg å vere viktig i ettertid, seier Andresen.

Han nemner nettadressa pandemi.no som døme. Den vart oppretta av Helsedirektoratet i 2009 for å gje informasjon om svineinfluensaepidemien og massevaksineringa som styresmaktene sette i gang.

– I dag sender adressa deg til nettstaden til Folkehelseinstituttet. Men innhaldet på den opphavlege nettsida vart teke vare på for ettertida, på initiativ frå Riksarkivaren som såg på det som eit interessant historisk dokument. Ein systematisk gjennomgang av kva som blir publisert av offentlege verksemder, derimot, det manglar, seier han.

Prioriterer det nasjonalt viktige

Gretel Mari Braaten Westman er teamleiar for nettarkivet ved Nasjonalbiblioteket, som «haustar» informasjon frå norske nettstader. Ho seier at nettsider som tilhøyrrer det offentlege heile tida har vore høgt prioritert.

– Vi har nokre seleksjonskriterium for kva vi hauster, til dømes hendingar av nasjonal viktigheit, slik som val, eller terroråttaket i 2011. Også kultur- og samfunnsliv skal dokumenterast, så vi haustar til dømes alt av nettaviser.

I januar 2016 kom lova om pliktavlevering til Nasjonalbiblioteket i ny utgåve. Den gjev Nasjonalbiblioteket rett til å samle inn informasjon som er allment tilgjengeleg på norsk domene, utan å be om førehandsgodkjenning.

– Korleis kan de vite at de får med dykk det vesentlege?

– Vi er heldige i Noreg som har Brønnøysundregisteret, som er offentleg tilgjengeleg. Ein kan sortere verksemder på sektor og fange opp, til dømes, alt innanfor statleg sektor. Vi får også tips. Ved ei kommunesamanslåing nyleg, fekk vi tips om at nettsidene til dei to kommunane som skulle slåast i hop, ville bli erstatta av ei ny felles nettside frå ein viss dato. Dermed fekk vi tid til å ta vare på dei gamle. Slike endringar er det sjølvsagt veldig interessant for oss å vite om. ■

Smutthull.

Barnebiblioteket har fine sittegrupper og smutthull hvor man kan være litt for seg selv. Jørn Singdahlsen leser om Gråtass og humrer. – Jeg skulle gjerne hatt tid til å lese flere bøker, sier han. Foto: Marianne Lovise Strand.

Sjefsbytte ved Sortland bibliotek

I september 2016 tok Jørn Singdahlsen over roret ved Sortland bibliotek etter Kirsten Aafloy Opdan, som har bekledd stillingen som biblioteksjef i 43 år.

TEKST OG FOTO: MARIANNE LOVISE STRAND
FRILANSJOURNALIST

Singdahlsen kommer fra stillingen som biblioteksjef ved Hadsel bibliotek på Stokmarknes, der han ble ansatt høsten 2011. – Jeg liker meg godt her i nord, og kona mi kommer fra regionen her, sier Sandefjordmannen.

I juni blir det tre år siden biblioteket åpnet i den nye Kulturfabrikken på Sortland. De fikk større arealer og bibliotek fordelt på to etasjer, med den morsomme barne- og ungdomsavdelingen i første etasje.

– Mange bibliotek er fordelt over flere etasjer. Men kunne jeg valgt, ville jeg gjerne hatt alt på en flate, siden vi er bare fire ansatte, sier Singdahlsen.

– Vi har gjort noen endringer etter at jeg begynte i jobben, blant annet har alle ansatte fått felles kontorer i andre etasje, sier han.

– Vi så at lesesalen innerst i biblioteket ikke ble benyttet så ofte, derfor valgte vi å flytte kontorene dit og det fungerer veldig godt, sier han.

Det som var kontoret i den voksne avdelingen, fungerer nå som en minilesesal med seks bord. I tillegg finnes det PC-bord og andre sittegrupper. Det er mange steder å sette seg ned i biblioteket, både for store og små. Barnebiblioteket har fargerike møbler og flere sittegrupper.

– Vi har jevnlig besøk fra barnehager og skoler, og fast eventyrstund en gang i måneden og de tre ansatte i barne- og ungdomsavdelingen deler på dette, sier Singdahlsen.

Gunstig samlokalisering

Sortland bibliotek er det største biblioteket i Vesterålen, som består av fem kommuner.

– Vi er sånn sett et regionbibliotek, men har ikke utvidet ansvar, sier han.

Sortland er handlebyen og det naturlige midtpunkt, som folk fra andre steder derfor ofte besøker. Dermed kommer det også innom en del lånere innom biblioteket fra de andre kommunene.

– Det skjer ganske mye her og jeg trives med å ha flere kolleger, sier Singdahlsen.

Ved Hadsel bibliotek var de to ansatte til sammen, på Sortland er de fem ansatte fordelt på 3,5 årsverk.

– Forskjellen på disse to bibliotekene er først og fremst aktiviteten, spesielt målt i antall besøk og utlån, sier han.

Det skjer veldig mye på i Kulturfabrikken, og biblioteket er samlokalisert med Sortland museum, Kulturkafeen, Frivilligsentralen, Voksenopplæringen og Kulturskolen, i tillegg er det kino og stor konsertsal i bygget. Det er godt samarbeid og felles fredagskaffe, noe som gir positive ringeffekter.

– Vi setter pris på samlokaliseringen, det gir absolutt flere muligheter og øker besøket til oss, sier Singdahlsen.

Han har 20 års erfaring fra Forsvaret, men valgte for noen år siden å gjøre noe nytt. Han tok bibliotekarutdanning og jobben på Hadsel folkebibliotek var den første biblioteksjefsjobben, etter å ha jobbet en del år med digitalisering av arkiver og som prosjektleder.

– Jeg startet i jobben som biblioteksjef på Sortland i september 2016 og trives godt i dette yrket, sier han. Aafloy Opdan er fortsatt med på laget, i 50 prosent stilling som barnebibliotekar.

– Kirsten har mye erfaring og er en ressurs for biblioteket, hun skal jobbe ut 2018, legger han til.

To av andre i staben, Astri Hallingstad Finnseth og Beth Sissel Hanssen har arbeidet mer enn 20 år ved Sortland biblio-

tek. Ida Walenius ble tilsatt for et par år siden.

Ny skranke

En ny skranke er bestilt og før sommeren skal den seks meter lange resepsjonen settes opp utenfor barnebiblioteket.

– Jeg tror et felles resepsjonsmottak vil bli bra for alle, skranken skal være betjent med en fra biblioteket og to som har med booking og arrangementer å gjøre i Kulturfabrikken, sier han.

Det er produsenten i Kulturfabrikken, Sigrun Tara Øverland, som har hovedansvaret for aktiviteten i bygget, og dit kommer det mange henvendelser om alt mulig.

– Dersom hun får henvendelse fra forfattere eller andre ting, som kan være relevant her i biblioteket blir jeg forespurt om dette, sier han.

Men biblioteksjefen og staben må selvsagt også være på hugget selv og følge med, når forfattere er på turne eller aktuelle.

– Nylig hadde vi besøk av krimforfatter Frode Granhus og vi kunne ha lyst til å få Åsne Seierstad og Harald Eia hit til høsten, de kjører et felles opplegg i den nye boka hennes, sier han.

Dette koster en del, så de har ikke bestemt seg enda. Hvis det blir, har de muligheten til å kjøre arrangementet i storsalen Møysalen, som har nærmere 500 sitteplasser.

– Det er det fine med å være i et kulturbbygg som dette, sier han.

Biblioteket har ikke forfatterbesøk mer enn to-tre ganger i året, men det pleier å trekke bra med folk.

– Men det skjer ganske mye her, og nylig arrangerte vi internasjonal bokdag, sier Singdahlsen. ►

Skranke. Jørn Singdahlsen ser fram til å få en stor skranke på plass i første etasje. – Jeg tror dette blir bra både for publikum og oss som jobber i Kulturfabrikken, sier han. Foto. Marianne Lovise Strand

Da ble barnehager og barneskoleelever invitert til frukt og et eget opplegg i biblioteket, og det er alltid hyggelig.

– Våre barnebibliotekarer, Ida, Astri og Kirsten, har også ansvar for å besøke barnehager og barneskoleklasser, der de leser for ungene og har med seg bøker, sier han og smiler.

Nord-norsk avdeling populær møteplass

Sortland bibliotek har en egen nordnorsk avdeling, som også benyttes flittig til møter, kurs og seminarer.

Vesterålen litteraturlag og museet er

blant de faste som benytter lokalet til sine møter. I tillegg leies det ut til foredrag, datakurs og annet.

– Men det er viktig at rommet ikke er opptatt hele tiden, for bøkene og avdelingen skal være tilgjengelig for lånerne, sier han.

– Også i denne avdelingen har vi gjort en del endringer den seneste tiden, vi har flyttet bort noen reoler, for å få bedre plass til stoler og bord, sier Singdahlsen.

Med egen prosjektor kan de nå vise film eller bilder rett på den hvitmalte veggen.

– Å ha et eget møterom i biblioteket er helt i tråd med den nye bibliotekloven, ifølge biblioteksjefen.

Også skoleelever og barnehagebarn kan benytte lokalene i Nord-Norsk avdeling, innta medbragt matpakke der eller bare slappe av.

Sortland kommune har mange flyktninger og fremmedspråklige og Voksenopplæringen holder også til i bygget.

– Deres elever kommer ofte innom oss for å få tatt kopier av pass eller andre viktige papirer, den funksjonen utføres i andre etasje, sier han.

Biblioteket har en del utenlandske titler, men ikke veldig mye.

– Men vi bestiller bøker fra det flerspråklige biblioteket i Oslo hvis noen ønsker det, sier han.

Han kunne ønsket at Sortland bibliotek hadde mulighet til å ha utvidet åpningstid på kveldstid mer enn bare torsdager, men med dagens bemanning går det ikke.

– Men vi har lørdagsåpent og det er mange som kommer til biblioteket da og vi håper å få til lørdagsåpent bibliotek også til sommeren, sier han.

Det er nok å henge fingrene i og den nye biblioteksjefen synes ikke han får tid til å lese like mange bøker som han kunne ønsket seg.

– Men jeg pendler en halv time hver vei til jobben, da lytter jeg til lydbøker, sier han og smiler.

Hans kone er tidligere universitetsbibliotekar, og ivrig lesehest.

– Det er veldig fint, for gjennom kona mi får jeg også mange nye bok-oppdateringer, sier Singdahlsen. ■

Trives. Jørn Singdahlsen er sandefjording, men trives godt i nord. Petter Dass med flere, henger på veggen over en av sittegruppene i Nord-Norsk avdeling.

Over: Tromsø bibliotek og Aurora kino trives med å være to tettbodde naboer og under den årlige, internasjonale filmfestivalen i januar, koker det i byen.

T.v.: Under det flotte, buede taket, holdt daværende Fokus kino til. Biblioteket har glassfasade, som gir panoramautsikt og også ser veldig vakkert ut utenfra.

To gode naboer i Tromsø

Tromsø bibliotek og Aurora kino er to meget gode naboer, noe som absolutt kommer publikum til gode. Under den årlige internasjonale filmfestivalen i Tromsø, øker trykket i biblioteket merkbart.

TEKST OG FOTO: MARIANNE LOVISE STRAND
FRILANSJOURNALIST

– Ja, vi merker veldig godt den uka i året det er filmfestival her, det er ei god tid i byen, med mange glade mennesker overalt, sier biblioteksjef Paul Henrik Kielland ved Tromsø bibliotek.

Tromsø internasjonale filmfestival (TIFF) er Norges største målt i antall besøkende og landsdelens største kulturarrangement. I 2016 hadde festivalen 60.619 besøkende og 10.025 unike publikummere.

Biblioteket og kinoen er vegg er knyttet sammen med en kort korridor, slik at publikum kan trippe tørrskodd mellom kinosal, kinokafe og bibliotek. Begge stedene er populære å besøke.

Under årets festival var det mange kino-publikummerne som valgte benytte bibliotekets lesesone til å studere det mangfoldige programmet eller finne ro. Og flere journalister gjorde sine intervjuer av aktuelle, spennende filmfolk inne i bibliotekets avis- og kaffekrok.

Tidvis kokte det av folk i alle aldre og med alle slags nasjonaliteter både i biblioteket og kinoens arealer, men det er jo akkurat det arrangørene ønsker seg. Folk fra hele verden besøker Tromsø under TIFF og hvert år settes nye publikumsrekorder.

– Ingenting er bedre enn smekke fullt i salene, sier Frank Bakkemo, kinosjef på Aurora kino, og humrer.

Han er veldig glad for det fine samarbeidet kinoen har med biblioteket.

– Vi skulle gjerne fått til et enda tettere samarbeid i framtida, og det hadde vært fint å fått utnyttet enda bedre den ressursen biblioteket og deres ansatte utgjør, sier Bakkemo.

Kinosjefen understreker at det så absolutt ikke er lysten det skorter på hos noen av partene, det handler mer om hva de har av tid og ressurser.

– Det er jo utrolig mange filmer som er direkte basert på av ei bok, sier Bakkemo.

Tromsø bibliotek ble i 2009 kåret av norske bibliotekbrukere til Norges fineste bibliotek, en kåring arrangert av tidsskriftet Prosa og Dagbladet.

Før holdt Fokus kino til under de vakre takbuene som nå rommer utallige boktitler.

Da kinoen flyttet inn i de nye lokalene for noen år tilbake, valgte man å beholde den spesielle tak-konstruksjonen. Med glassfasade og makeløs utsikt til fjell og fjord fra alle etasjene, er det så absolutt et spesielt vakkert bibliotek.

Å ha kinoen som nabo, gir en god synergieffekt. Folk kan se film og tusler etterpå inn i biblioteket for å snakke om opplevelsen eller finne bok som er relatert til filmen. Noen sitter i biblioteket og koser seg før de går på kino.

Tromsø bibliotek har vært selvbetjent bibliotek i et par år nå.

– Vi har gode erfaringer med dette og lånerne setter pris på denne muligheten, det er spesielt studenter som benytter seg av å sitte her utover kveldene eller tidlig på morgenen, sier Kielland.

Biblioteket har mye å gjøre, året rundt, men har som tidligere nevnt et merkbart større trøkk under filmfestivalen.

– Men vi er veldig glade for filmfestivalen, det er et flott arrangement som lyser opp i mørketida her i Tromsø, sier Kielland.

– Filmfestivalen er en uke jeg ser fram til med skrekkblandet fryd, det krever mye logistikk, for det er kun noen få timer midt på natta det ikke er folk på jobb, sier kinosjef Bakkemo. ■

HELE NORGE LESER

Det begynte som et lokalt tiltak for lesestimulering for barn i grunnskolen i Vestfold i 2012 og som en del av merkevarebyggingen av Vestfoldbibliotekene. I dag er *Sommerles* på god vei til å bli en nasjonal kampanje, forteller prosjektleder Pernilla Slotte Hjermann ved Vestfold fylkesbibliotek.

Fra papir til dataspill

Det begynte analogt, som en felles sommerleskampanje for Vestfoldbibliotekene. Deltakerne leste bøker i løpet av sommeren og skrev ned titlene og antall sider og kunne som belønning hente spesialdesignede silikonarmbånd på biblioteket. Dette var nytt, tidligere var det diplom, is og kanskje en bok på slutten av sommeren å se frem til. Men vi ønsket å gjøre noe mer ut av kampanjen, selv om premiene slo an veldig og fikk opp deltakelsen i sommerlesingen, kommenterer Slotte Hjermann.

– Vi skjønnte at vi måtte utvikle kampanjen digitalt, særlig etter at vi ble introdusert for begrepet «gamification» under Next Library-konferansen i Århus i 2013. Også Akershus fylkesbiblioteks «Bibliotekspillet» (et lespespill for ungdom som ble testet ut i 2013, red.adm.) inspirerte oss i starten. Tanken var å bruke elementer fra den digitale spillverdenen som barna kjenner godt for å få dem til å lese så mye som mulig i løpet av kampanjeperioden 1. juni - 31. august. På nettsiden sommerles.no lager barna en profil, samler XP, som er spillverdenens ord for poeng, deltar i oppgaver for å komme over i nye levels og så videre. De ser hva venner leser og oppnår troféer.

Ut av boksen

Å utvikle en spillbasert lesekampanje er ikke hverdagskost i biblioteksektoren. Vi forstod raskt at her måtte vi ha ekstern hjelp, forteller Jan-Egil Holter Wilhelmsen ved Horten bibliotek.

– Som bibliotekar i Horten kjente jeg til firmaet Snuti. De var den gang i gründerfasen og så på det å være med på å utvikle en helt ny type lesekampanje som en spennende utfordring, og Snuti tente umiddelbart. Dermed begynte et veldig læringsrikt og spennende samarbeid, sier Holter Wilhelmsen.

– Både Snuti og vi bibliotekfolk ble nødt til å tenke på kryss av profesjoner. Vi kom med våre ønsker og forventninger og Snuti svarte med sine forslag og tolkninger. Slik har ideer og forslag gått fram og tilbake i en lærerik prosess for begge parter siden samarbeidet startet tidlig i 2014. Vi hadde ikke så stort budsjett til å utvikle prosjektet og vi er veldig takknemlige for at Snuti så på det som så interessant at de var villige til å legge inn en imponerende del gratisarbeid.

Nasjonal vandring

Sommerles har siden starten av vært forankret i Vestfold med prosjektleder fra Vest-

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Hun gir stolt noen imponerende tall over bordet: – I 2014 deltok 14 Vestfoldkommuner, og i 2015 økte vi til 54 kommuner fra Østfold, Hedmark, Buskerud, Akershus og et

par kommuner i Finnmark. I 2016 var nesten 200 kommuner med, og i år blir vi 301 Sommerles-kommuner. Antall deltakere vokser også jevnt: i fjor var 31 853 barn med på Sommerles-eventyret.

Plakat og bokmerker.

fold fylkesbibliotek. Sommerles har hele tiden vært drevet av en kontinuerlig utvikling, men nå som prosjektet er såpass etablert over store deler av landet og mye av arbeidet er klart, har vi tenkt at det er på tide å videreutvikle Sommerles til en stor biblioteks-dugnad, forteller Slotte Hjermann.

– I år tar vi første skritt i retning av overføring av kunnskap ved å få med oss Telemark fylkesbibliotek i arbeidsgruppen for Sommerles 2017. Forhåpentligvis vil Telemark ta driftsansvaret i 2018 sammen med et nytt fylke, og slik tenker vi at stafett-pinnen skal vandre fra år til år.

– Nå har Sommerles vokst seg så stor at det er behov for å se på helheten og for

å profesjonalisere samarbeidet med både Snuti og andre eksterne aktører. Både Foreningen !les og Leser søker bok ønsker å samarbeide med Sommerles, og vi ønsker i prosjektet å se på hvordan vi kan samarbeide om et felles nasjonalt leseløft, sier Slotte Hjermann og opplyser at fylkesbiblioteket nettopp har fått 350 000 kroner fra Nasjonalbiblioteket til dette.

– Kampanjen har ett overordnet mål: å få flest mulig barn til å lese mest mulig i løpet av en lang sommerferie, sier Siri Haga Torgersen ved Tønsberg og Nøtterøy bibliotek, som også har vært med fra starten av.

– Hovedidéen bak utviklingen av

Sommerles er at ved å kombinere elementer fra dataspill med en tradisjonell lesekampanje, vil vi øke engasjementet og interessen hos barna. I videreutviklingen av Sommerles ønsker vi derfor å ta gamificationelementene et skritt videre og håper med prosjektmidlene å kunne utvikle et lespill integrert i nettsiden. Spillet skal knyttes til Sommerlesuniverset, det skal være underholdende og motivere til lesing, sier Haga Torgersen.

– Målet er at «Nye Sommerles» skal være en personuavhengig og landsdekkende kampanje som ledes på omgang av to og to fylker, avslutter prosjektleder Slotte Hjermann. ■

- Dette tror jeg på!

Bibliotekene har mange venner og Kulturforbundet i Delta er en av dem. Det er viktig å være på vakt nå i forkant av kommunereformen, mener forbundet.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Den nye lederen, Benedicte Marie Bjerke, som i høst overtok etter Lena Hillestad, har alltid vært engasjert i kulturlivet. Yrkeslivet hennes har vært viet klassisk ballett både i Norge og i utlandet, men dansere pensjoneres tidlig, og Bjerke fant ut at det var på tide å få flere bein å stå på.

– Jeg har alltid vært interessert i både kultur, bøker og bibliotek og tok derfor en bachelor i kultur og ledelse ved Handelshøgskolen BI, sier hun. Denne utdanningen kombinerte de tunge bedriftsøkonomiske fagene innenfor økonomi og ledelse fra BI med fag som var vinklet mer spesifikt mot bokbransjen.

– Dette har gitt meg et godt grunnlag for å jobbe i en organisasjon som skal fremme kultur, sier Bjerke og legger til at Kulturforbundet i 2017 har satt et ekstra fokus på bibliotek.

– Grunnen til det er at det skjer så mye spennende i biblioteksektoren nå og det er viktig å stimulere til at utviklingen fortsetter i riktig retning. Vår arbeidsform er først og fremst politisk påvirkning. Vi bygger nettverk i kommuneadministrasjonen, blant politikere og i media. Til høsten skal vi også på en møtetur i biblioteksektoren. Vi har i dag ikke planen helt klar, men målet er gjennom et knippe møter å dekke en av regionene i Norge.

Regioner og kommuner er viktige stikkord for Kulturforbundet, forteller Bjerke, og når vi nevner kommunereformen, gløder hun til.

– En av mange sektorer som påvirkes av kommunereformen, er bibliotekene. Det mange nå spør seg, er: Vil reformen brukes for å kutte i tilbudet, ja, til og med legge ned bibliotek? Vi mener at det ville være en svært dårlig strategi. Bibliotekene har en viktig rolle som kultur- og kunnskapsformidler både i by og bygd. Bibliotekene inngår i dag i et godt utviklet nettverk, vi mener det er viktig at det består slik at kunnskap og kultur fortsatt kan spres gratis i befolkningen uavhengig av brukernes økonomiske og sosiale status.

Kulturforbundet mener det er viktig å ta vare på og videreutvikle bibliotekenes nye møteplassfunksjon.

– Vi trenger møteplasser med kulturelle og kunnskapsmessige rammer. På biblioteket kan vi bli kjent med nye mennesker, der kan vi snakke om det som betyr noe for oss, og vi kan se verden fra andres ståsted. I en tid med stor innvandring og mange flyktninger er det viktigere enn noen gang med en demokratisk møteplass som biblioteket, sier Bjerke og avslutter med en appell til norske kulturpolitikere:

– Kulturforbundet mener det ville være uklokt å bruke kommunereformen

Desentralt. – Vi trenger gode bibliotek der folk bor, mener Benedicte Bjerke.

som en anledning til å kutte i bibliotektilbudet, spesielt i distriktene. Vi trenger gode bibliotek der folk bor. Vi har rett og slett ingen andre institusjoner som kan erstatte den jobben bibliotekene gjør i dag. ■

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du trur vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPISK

Blant universitetsbibliotek i Australia

AV: ALMUTH GASTINGER
FØRSTEBIBLIOTEKAR,
NTNU UNIVERSITETSBIBLIOTEKET

Siden australske universitetsbibliotek er blant de fremste i verden når det gjelder forsknings- og læringsstøtte og undervisning og samarbeid med faglærerne og forskerne, har jeg i lengre tid ønsket å dra til Australia for å lære. Høsten 2016 fikk jeg det endelig til.

Studieturen på fem uker gikk til Brisbane, Sydney, Melbourne og Perth, og jeg besøkte bibliotekene på disse 9 universitetene: Queensland University of Technology, The University of Queensland, Griffith University, The University of Sydney, Macquarie University, University of Technology Sydney, The University of Melbourne, Monash University og University of Western Australia.

Prosjektet hadde tittelen «Investigations into the quality of research support services and information literacy teaching in Australian academic libraries, within the context of the organisational structure of the individual libraries». Hovedspørsmålene som jeg ønsket å få svar på var følgende: 1. What research support do researchers get from their university and library, and how is this organised? 2. What strategies and practices exist con-

cerning information literacy teaching and what changes have been made during the last years? 3. Which organisational structure is appropriate for providing high quality services, and what processes and considerations led to the present structure?

Generelle «fakta» og interessante saker/ting

I Australia er universitetsbibliotekene ikke noe «ved siden av», men de er integrert i universitetene. Dvs. universitetsledelser og faglige ansatte har det klart for seg at bibliotekene er en utmerket samarbeidspartner når det gjelder å designe kurs, lære studenter diverse ferdigheter (research and learning skills) og bli støttet i forskningsprosessen. På Monash University Library har man f.eks. «innført» å ikke bruke ordene «støtte» og «service» men derimot «partnerskap» og «samarbeid». På denne måten oppfattes bibliotekarene og andre universitetsansatte som likeverdig. Dette beskrives nærmere i en interessant artikkel (1). På alle bibliotek jeg besøkte deltar bibliotekarer/fagansvarlige i diverse møter på fakultets- og

instituttnivå, dvs. i forskningskomiteer og komiteer for undervisning og læring. Bibliotekene er også ofte med i dekanmøter, rektormøter o.l.

Organisasjonsstrukturer, fagansvarlige og skranketjenesten

De fleste universitetsbibliotekene har endret sin organisasjonsstruktur for flere år siden for å fokusere mer på forsknings- og læringsstøtte. Mange organisasjonskart inneholder nå bl.a. avdelinger for Lærings- og forskningstjenester (Learning and Research Services). De siste årene har universitetsbibliotekene i Australia fått avdelinger som jobber spesielt med håndtering av forskningsdata, bibliometriske analyser, copyright, e-læring og digital humanities/digital scholarship. Mange universitetsbibliotek har stillinger som «copyright officer», «Manager for Information Research Skills», «Manager for Learning Skills», «eLearning Coordinator», «Research Support Manager» o.l.

De fagansvarlige/fagreferenter (liaison librarians) er vanligvis organisert under delbiblioteket for fagene de betjener/støtter. Alle fagansvarlige er del av et team, og

(En detaljert beskrivelse av bibliotekene i Australia, deres tjenester og organisasjonsstrukturer og mine personlige refleksjoner over hva vi kan lære og hvordan vi burde utvikle våre bibliotek finner dere i bloggen: <http://almuthinaustralia.blogspot.no/>)

de trenger ikke å ha noe utdanning i fagene, men en bibliotekutdanning. Dette fungerte utrolig bra! I flere av fagansvarligteamene hadde noen et spesielt ansvar for forskningsstøtte, noen for læringsstøtte og noen for samlingsutvikling (hvis de fortsatt hadde dette som oppgave). Ved Queensland University of Technology (QUT) f.eks. bestod fagansvarligteamene av fagansvarlige, bibliotekrådgivere (library advisers) og rådgivere for akademiske ferdigheter (academic skills advisers). Les mer om de konkrete oppgavene og rollene til disse teamene på (2).

Like interessant var det å se hvordan skranketjenesten/publikumsbetjeningen var organisert. I Australia heter det «frontline services» og det er for det meste «assisting librarians» eller «technical librarians» som sitter eller står i skrankene, altså ikke fagansvarlige. Organisasjonen av skranketjenesten er veldig profesjonell, dvs. bibliotekene har en database med standardiserte spørsmål og svar som skrankepersonalet må kunne i sitt arbeid og som blir jevnlig oppdatert.

Forskningsstøtte

Akademiske bibliotek i Australia har hatt fokus på forskningsstøtte i mange år. Ansatte har begynt å jobbe med dette, eller man tilsatte folk med kompetanser som tekstanalyse, datavisualisering, copyright, RDM (research data management), digitalisering, bibliometri o.l.

Ved utvikling av forskningsstøtte-tjenestene tok man utgangspunkt i forskningsprosessen. Jeg liker veldig den strukturerte websiden ved The University of Sydney hvor man samlet viktig informasjon for fem faser av forskningen: design&discover, plan&fund, research&experiment, disseminate&publish, and curate&preserve (3). Også websiden om forskningsdata/RDM er godt strukturert (4). Det finnes to fantastiske verktøy hvis man ønsker å lære mer om RDM: «23 (research data) Things» og «23 Things: Libraries for Research Data». Denne bloggposten beskriver disse nærmere (5). For Macquarie University Library er RDM et nytt område, men de har laget en fin verktøykasse (6).

Mens jeg hospiterte ved Queensland University of Technology (QUT) var jeg med på Open Access Week. Dette er et globalt arrangement og gjennomføres også i Norge. Organiseringen i Brisbane inkluderte flere seminarer. Mottoet i 2016 var «Open in Action», so alle på seminaret fikk et ark med mulige OA-ak-

sjoner alle kan gjøre og som man kunne huke av. Organisatorene delte også ut et ark med teksten «My Open Action is ...» og du kunne skrive ned din aksjon/handling. Etterpå ble det tatt bilde av deg med arket og din aksjon. Super idé!

Har dere ellers hørt om kampanjen «Think. Check. Submit»? Denne sjekklisten kan forskere bruke for å identifisere journaler av høy kvalitet og troverdige forlag. Se en fin video på lenke (7).

De siste årene har det vært mer fokus på bibliometriske analyser i Australia siden dokumentasjon om «impact of publications and research outputs» kreves når forskere søker om forskningsmidler og opprykk. Ett bibliotek med en bibliometrigruppe hadde f.eks. laget 163 rapporter i 2014 og 144 rapporter i 2015. En god webside med oversikt over temaet finner dere på lenke (8). Fagansvarlige eller andre bibliotekarere deltar som sagt i diverse forskningsutvalg. Akkurat som undervisnings- og læringsstøtte (se neste avsnitt) bedrives også forskningsstøtte via chat, epost, telefon, individuelle konsultasjoner, kurs.

En interessant markedsføring er den såkalte «Researcher@Library Week» som man arrangerer årlig i Melbourne og hvor biblioteket viser de mange måtene det kan støtte forskerne på. Det organiseres workshops, bibliotekturer, presentasjoner o.l. og flere av disse blir tatt opp og tilgjengeliggjort etterpå. En oversikt over arrangementene i 2016 finnes på lenke (9). Vi kan sikkert gjøre noe lignende hos oss.

Informasjonskompetanse og undervisnings- og læringsstøtte

De fleste bibliotekene i Australia har et rammeverk for læring eller informasjonskompetanse som de bruker som utgangspunkt for sin undervisnings- og læringsstøtte. Det beste rammeverket er etter min mening det fra Monash University. Det kalles «Research Skills Development Framework» og hele universitetet har godkjent det som grunnlag for sin utdanningsplan (10). Fagansvarlige og «learning skills advisers» bruker rammeverket og samarbeider tett med faglærerne ved design av læreplaner og kursinnhold. Det er tom slik at lederen for «information research skills» ved biblioteket (Lynette

Torres) underviser faglærere i å forstå og anvende dette rammeverket. En artikkel beskriver denne prosessen/dette samarbeidet og er absolutt verdt å lese (11).

I Norge har vi Kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring, men mange faglærere bruker det ikke eller lite ved design av innhold og oppgaver i sine emner. Noen bibliotek i Norge har også pedagogiske plattformer, men jeg synes at dette rammeverket fra Monash (som tar

utgangspunkt i rammeverket fra Willison og O'Reagan) er mer oversiktlig og tydeligere.

Lignende dokumenter (bl.a. «Information Literacy Framework/Syllabus») fra Queensland University of Technology finnes på lenken (12). Jeg mener at alle akademiske bibliotek burde ha slike dokumenter. Kanskje UHR-B sin arbeidsgruppe for læringstjenester kan jobbe med dette for å få til et felles rammeverk?

Det som også er likt for alle bibliotek er at det (nesten) ikke tilbys generiske kurs mer, dvs. bibliotekundervisningen er integrert i læreplanen og undervisningsressurser (tutorials, LibGuides, videoer) er integrert i LMS (Learning Management System).

Biblioteket til University of Technology Sydney (UTS) har utviklet et bra online videobasert kurs/tutorial called HeadsUp (13). Kurset består av 9 moduler, og jeg liker veldig godt at det er enkelt og strukturert. UTS har også sin egen Youtube-kanal, som mange andre bibliotek (14).

Jeg likte også veldig godt veiledningsverktøyet *QUT cite/write* siden det er utrolig strukturert og har eksempler for alle typer referanser i mange forskjellige referansestiler.

QUT sitt kurs «IFN001 Advanced Information Research Skills» er også verdt å se på. Kurset gir fire studiepoeng og er obligatorisk for noen studenter (15).

Like interessant var det at nesten all undervisning på universitetene (også kurs holdt av bibliotekansatte) blir tatt opp i filmet og senere lagt ut på LMS.

(Se de enkelte bloggpostene for andre konkrete tutorials, LibGuides, kurstilbud, videoer osv. Det lønner seg virkelig å se nærmere på dem og la seg inspirere til eget arbeid.)

Strategiarbeid, kompetansenivå og kompetanseutvikling

Jeg var veldig imponert over kompetansenivået i bibliotekene, på alle nivåer.

Ledelsen jobber profesjonelt med strategisk ledelse, endringsledelse, lobbyvirksomhet o.l. og administrative oppgaver blir utført av sekretærer eller delegert til lavere nivå. Strategidokumentene viser at lederne har den nødvendige kunnskapen for å lage disse. Jeg likte best Strategidokumentet fra The University of Western Australia (UWA) (16). Ledelsen informerer også hyppig og tydelig om hva som skjer på ledelsesnivå på universitetet.

Jeg likte spesielt de strategiske teamene ved UWA Library. Teamene er tverrfunksjonelle og det er fem av dem for følgende strategiske områder: forskning, undervisning/utdanning, samlingsutvikling, markedsføring og kommunikasjon, og IT og brukerstøtte. Se på min bloggpost som beskriver forskningsstrategiteamet i detalj (17).

De fagansvarlige kan mye om kursdesign, innovativ undervisning, og de har mye teknisk kompetanse (IT). På The University of Melbourne har fagansvarlige bl.a. tatt et kurs som heter «Digital Learning Design Programme» (utviklet

av Clive Shepherd (UK)). Programmet koster noe, så en lignende MOOC er vel like bra. Som f.eks. «Learn to teach online» (18). Uansett skjer kompetanseutviklingen ved bibliotekene på en strukturert og systematisk måte og overlates ikke (bare) til den enkelte.

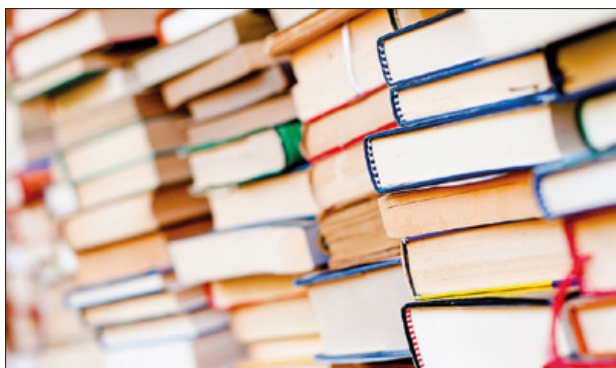
Avsluttende kommentarer

Det var mye arbeid med å organisere denne turen, men det førte til den beste studieturen jeg noensinne har hatt. Tusen takk til stipendgiverne (Forskerforbundets Bibliotekforening og Norsk fagbibliotek-

forening) og alle andre som støttet meg og gjorde denne turen til en stor suksess!!! Uten de sjenerøse tilbudene av venner/kolleger om å bo hos dem gratis, måtte jeg ha brukt mye av mine egne penger. Gill Hallam og Jill Benn, dere er bare så fantastiske! Jeg må også si takk til alle ansatte ved disse ni universitetsbibliotekene. De gjorde alt for at jeg følte meg velkommen og delte sin kunnskap og ekspertise med meg slik at jeg kunne lære mye. Det var også veldig givende å holde et foredrag om Norge og Norges akademiske bibliotek på flere av bibliotekene jeg besøkte. ■

Lenkeliste (se artikkelen på www.bokogbibliotek.no for aktive lenker)

- (1): http://www.cur.org/assets/1/23/Fall_issue_fourth_article.pdf
- (2): <http://almuthinaustralia.blogspot.no/2016/10/liaison-teams-supporting-students-and.html>
- (3): <https://library.sydne.edu.au/research/research-support.html>
- (4): <https://library.sydne.edu.au/research/data-management/index.html>
- (5): <http://almuthinaustralia.blogspot.no/2016/10/23-research-data-things-and-23-things.html>
- (6): http://www.research.mq.edu.au/current_research_staff/data_management/managing_research_data/research_toolkit
- (7): <http://thinkchecksubmit.org/2016/01/28/help-your-colleagues-grin-the-right-journal-with-our-new-video/>
- (8): http://unimelb.libguides.com/research_impact?hs=a
- (9): <http://library.unimelb.edu.au/research/researcher@library-week/program>
- (10): http://www.monash.edu/_data/assets/pdf_file/0007/156760/research-skills-development.pdf
- (11): http://www.cur.org/assets/1/23/Fall_issue_fourth_article.pdf
- (12): <https://www.library.qut.edu.au/about/management/literacy/framework.jsp>
- (13): <http://www.lib.uts.edu.au/headsup>
- (14): <https://www.youtube.com/user/UTSLibrary/videos>
- (15): <http://airs.library.qut.edu.au/>
- (16): http://www.library.uwa.edu.au/_data/assets/pdf_file/0003/2778114/University-Library-Strategic-Directions-2015-2020.pdf
- (17): <http://almuthinaustralia.blogspot.no/2016/11/uwa-perth-library-strategy-and.html>
- (18): <https://www.coursera.org/learn/teach-online>

Kvitter seg med 100 000 bøker

De to siste årene kvitter bibliotekene i Asker og Bærum seg med over 78 000 bøker, og i år fortsetter de å gå igjenom hyllene og vurdere hver eneste bok. «Når en ny bok er svært populær, og biblioteket opplever stor pågang fra utålmodige lånere, kan vi kjøpe inn opp til 10 og 12 eksemplarer av hver tittel. Men når nyhetens interesse er over, og bøkene skal til magasinet, er det ikke nødvendig med mer enn et par eksemplarer», sier biblioteksjef i Asker, Siri Tidemann-Andersen, til Budstikka.no. Hun legger til at de også har bøker som er så populære at de rett og slett leses i stykker. De vrakede bøkene ble tilbudt ved et svært boksalg i slutten av mai, og restene blir SFO-kunst. ■

Gjev kulturpris til Liv Sæteren

Liv Sæteren vant i år Oslo bys kulturpris for sitt omfattende arbeid for utviklingen av bibliotekene i Oslo. Den tidligere biblioteksjefen har vært hoveddrivkraften bak det nye hovedbiblioteket som skal stå ferdig i Bjørvika i 2019, et prosjekt hun har jobbet med siden 1992, forteller hun til Akersposten.no. Med kulturprisen på hylla kan Sæteren nå skryte av å stå på samme liste som blant annet Toralv Maurstad, Liv Ullmann, Torbjørn Egner, Lillebjørn Nilsen, Anne-Cath. Vestly og Wenche Foss. ■

Redder verden. Bibliotekarere redder verden på TV. Fra serien «The Librarians».

Fra Gud til kommunal tristesse

– fiksjonens mangfoldige bibliotekarere

Selvutslettende og klønete individer som går i ett med bokreolene, vennlige transvestitter, mordere, mordofre, helter som redder menneskeheten. Kort sagt bibliotekarere. I hvert fall slik de fremstilles i fiksjonen.

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Få yrkesgrupper er så sagnomsuste i romanlitteraturen som bibliotekarere. Trolig finnes det langt flere bibliotekarere mellom to permer enn for eksempel ansatte i finansdepartementer eller på bensinstasjoner. Kanskje fordi forfattere både er skrivende og lesende folk, så er bibliotekarere en av yrkesgruppene de møter rett som det er.

Fiktive bibliotekarere kan være varme

og sjarmerende, verdig og elegante, reflekterende, lærde, vittig og kloke, skriver Grant Burns i sin bok «Librarians in Fiction, a Critical Bibliography». Men skjønnlitteraturen har også sin andel bibliotekarere som er frustrerte, nedlatende, uvennlige, underlige, kjedelige, klumpete, triste og undertrykte – for ikke å snakke om skruppelløse, slu og beregnende og rent ut morderiske.

Kulturens tempel

I «Kafka på stranden» av Haruki Murakami møter den femtenårige hovedpersonen, som kaller seg Kafka Tamura, en mannlig bibliotekar, Oshima, med fine trekk og smale håndledd, og helt uten skjeggvekst. Oshima er en av de kloke veiviser-bibliotekarene – en forfinet sjel som så vidt vi vet ikke selv lever et svært aktivt liv, men som fungerer som en klok

og lojal mentor og beskytter for femten-åringen.

Oshima blir Kafkas veiviser og skytsengel i det underlige landskapet forfatteren har spunnet av barn som besvimer i store flokker, mennesker med halve skygger, mord, snakkende katter, fisker og snegler som regner fra himmelen, skremmende figurer som spiser kattens sjeler, og personer fra reklameskilt fra Kentucky Fried Chicken som blir levende og tar del i handlingen.

Det viser seg at Oshima ble født som jente, men det gjør ikke forfatteren noe særlig vesen ut av – og i forhold til mye av det som ellers skjer i hans verden, er det jo heller ikke så spesielt. Sjefen til Oshima, for eksempel, den vakre og mysteriøse Saeki, er omtrent femti, men iblant opptrer hun som femtenårig spøkelse som hovedpersonen innleder et kjærlighetsforhold til. I japansk folketro kan nemlig aspekter ved levende personer også være spøkelser, skal vi tro Murakami.

Saeki er direktør i De Komuranske Samlinger, som er et privat bibliotek med lærde bøker og japansk poesi fra mange århundrer bakover. Biblioteket ligger i den elegante gamle privatboligen til en fordums overklassefamilie. Dette er et sted for kontemplasjon og kultur, det rommer det som er viktig og godt, og de

som arbeider der er vise og gode. Det er et sted der man lærer hvordan man skal leve livet som et menneske her på jorden.

Dag Solstads kommunale tristesse

Dag Solstads bibliotekar T. Singer befinner på motsatt pol. Han er hovedpersonen i romanen ved samme navn – hvis man skal kalle ham en hovedperson; han er knapt nok en person og har ikke en gang et fornavn. Singer ville helst ha blitt dikter, men strevde for mye med formuleringen «et minneverdig syn» – dels fordi alle setninger stokket seg for ham, og dels fordi han ikke var sikker på om han hadde sett eller opplevd noe minneverdig. Som student prøvde Singer seg som ekspeditør på Vinmonopolet, men selv det klarte han ikke. «Så han ga opp. Han bestemte seg for å si hele den berusende ungdomstid farvel, og bli bibliotekar i stedet.» Man skulle tro at Solstad selv hadde truffet en masse anonyme og personlighetsløse bibliotekarer i sitt liv, men det har han benektet.

Singer ender uansett opp på Notodden, som den selverklærte elitisten, i et samfunn Solstad beskriver som et nokså sjelløst mini-Norge i overgangen fra sosialdemokratisk tristesse til pretensios nyrikdom. Singer trives «i det sosialdemokratiske landskap han befinner seg i», hvor interiøret er vennlig, praktisk, med lyst treverk og fritt for støv.

«På sosialdemokratisk vis hadde man forenet lesning og sunnhet (...) en god bok er godt for hjertet! (tenkte Singer) Egentlig befant man seg i et solarium. Bøker er sol for sinnet,» skriver Solstad. Med eller uten ironi – det får man bedømme selv. Selv hevder Solstad at han slett ikke er ironisk.

«Han var jo kommet til Notodden for å leve inkognito...et nytt liv, ei ny framtid, det var det han så fram til,» får vi vite. T. Singer lykkes allikevel ikke helt med forsvinningsnummeret – for det viser seg at en energisk unge kvinne har lagt merke til ham og har utpekt ham til sin ektemann, og mot henne har den konturløse Singer ingenting å stille opp med. Han er «skapt i hennes bilde», forteller Solstad. «Hennes øyne skinner. Som de skinner når de setter seg til bordet, der en diger porsjon spaghetti carbonara ryker fra bollen

på bordet...»

Når den skinnende Merete dør i en bilulykke, flytter Singer tilbake til Oslo, hvor han gudskjelov får være alene, kun belemret med Meretes datter fra første ekteskap, Isabella, som han ikke skjønner seg på. Og en eneste venn, som kanskje ikke er en venn engang, men noen som synes synd på ham.

All verdens mysterier og visdom

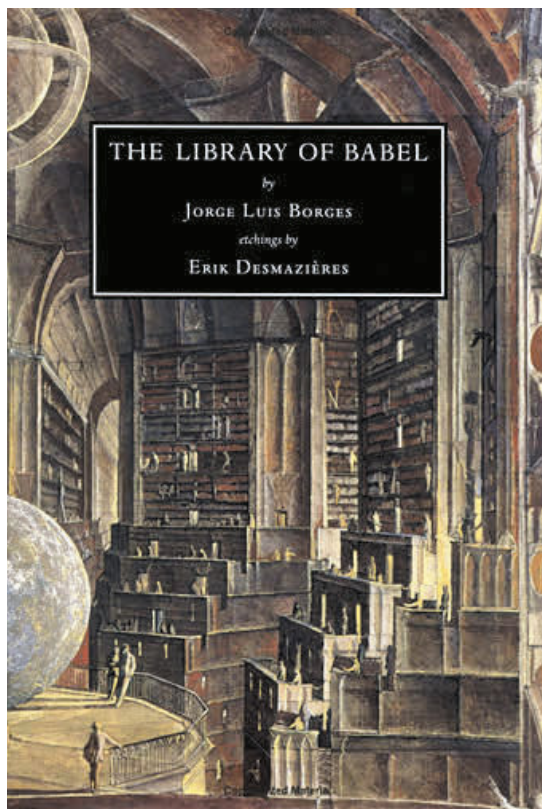
Biblioteket til Jorge Luis Borges befinner seg avgjort ikke på Notodden. I novellen «Babels bibliotek» blir vi presentert for et bibliotek som favner hele verden, uendelig som universet. Eller, det er universet. «Universet (som andre kaller Biblioteket) består av et ubestemmelig, kanskje uendelig antall sekskantete gallerier, med digre ventilasjonssjakter i midten, omgitt av svært lave rekkverk. Fra hver sekskant kan man se de lavere og høyere etasjene: det ene etter det andre, i det uendelige. Fordelingen av galleriene er alltid den samme. Tjue bokhytter, fem lange hyller på hver side dekker alle sidene unntatt to; høyden, som er på en etasje, er knapt større enn høyden på en normal bibliotekar,» skriver Borges.

I dette perfekte systemet, hvor det finnes ett eksemplar av alle verdens bøker – men bare ett – driver dessverre imperfekte mennesker sitt spill. I sin forfengelighet vil de løse livets gåte, noen blir gale av det. Noen ødelegger bøkene, og millioner er gått tapt, men heldigvis inneholder biblioteket all verdens bøker på alle verdens språk, inkludert utdødde språk, så de får ikke gjort så mye skade. Dersom en bok blir ødelagt har man både utkast og oversettelser.

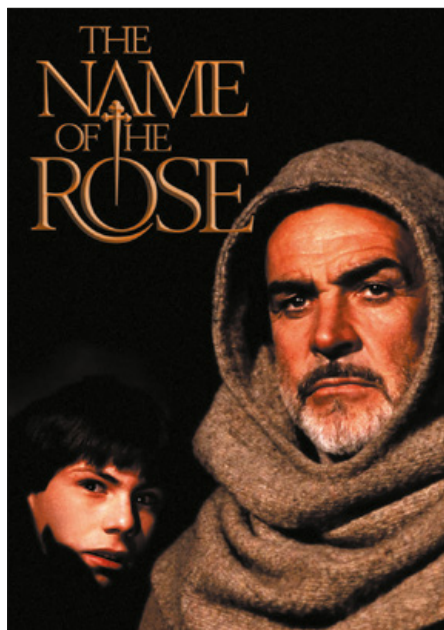
Hvem bibliotekaren er i dette universet? Det er uklart, men en bibliotekar er i hvert fall ingen grå funksjonær. Det er en opphøyd stilling: «I en eller annen hylle i en eller annen sekskant (ble det hevdet) måtte det finnes en bok som var innbegrepet og den fullendte sammenfatningen av alle de andre. En bibliotekar måtte ha gjennomgått den, og han er likeartet med en gud.»

Kunnskapens farer

Å søke kunnskap for intenst kan være forbundet med stor fare – ikke bare i Bibelen, men i senere litteratur også. I «Rosens navn» av Umberto Eco, for eksempel, viser det seg at faren ligger i humor og latter. I et kloster i Italia på 1400-tallet finnes det et stort bibliotek, og dets største skatt er det eneste eksemplaret i verden av annet bind

Opphøyet. I «Babels bibliotek» er bibliotekar en opphøyet stilling.

Forgiftet. Her lar forfatteren, Umberto Eco, bibliotekaren dø av gift.

Livet. Biblioteket er et sted der man lærer hvordan man skal leve livet som et menneske her på jorden.

Farvel. «Han bestemte seg for å si hele den berusende ungdomstid farvel, og bli bibliotekar i stedet».

av Aristoteles' «Poetik». Det første bindet, som ikke bare er bevart, men som figurerer prominent på pensumlister på Litteraturvitenskap, diskuterer tragediesjangeren, og det tapte bind to skal visstnok ha dreid seg om komedien.

Dette er kunnskap som må holdes tilbake for enhver pris, mener en av brødrene, og setter i gang et blodbad i klosteret for å forhindre at noen får kloa i den hemmelige boka om komedien. En av dem han sender over til evigheten er Berengner av Arundel, som har engasjert seg i et seksuelt forhold til en annen munk for å tilgang til boken, nemlig sjefsbibliotekaren, den innsiktsløse Malachia av Hildesheim, som blir forgiftet av boksider innsatt med gift. Same skjebne lider oversetteren Venentius av Salvermec, han blir funnet død i en tønne med griseblod. Det er bare noen av mordene i Ecos blodige, filosofiske – noen har kalt den postmoderne – thriller. Helten er forøvrig fransiskanermunken William av Baskerville, og som sin assistent velger han den unge novisen Adso av Melk. De to har klare likhetstrekk med Sherlock Holmes og hans Dr Watson.

Liket i biblioteket

Biblioteker og den klassiske kriminalromanen går som hånd i hanske. En tittel av Agatha Christie er «Liket i biblioteket», som ikke uventet begynner med at det blir funnet en død person i et bibliotek. Dette er ikke noe offentlig bibliotek, men den private boksamlingen på en herregård på den engelske landsbygda, og

den døde kvinnen har bleket-blondt hår og glinsende aftenkjole – og noen bibliotekar var hun såvisst ikke.

Biblioteker og bibliotekarer synes å utøve en sterk fascinasjonskraft også på nyere krimforfattere, i Jørgen Brekkes «Nådens omkrets» fra 2011, blir det funnet et flådd lik på Universitetsbiblioteket i Trondheim. Samtidig blir det funnet et nytt offer, tilredt på samme groteske måte, i Richmond i Virginia i USA, så norske og amerikanske etterforskere må samarbeide. Boken foregår på to tidsplan – det er jo en av de store trendene for tiden både i krim, «løkkeskriftromaner» og romaner generelt – så vi møter også en ung fransiskanermunk som i 1528 dro til Fosen i Trøndelag. Inspirasjonen fra Eco er åpenbar – skjønt her dreier det seg ikke om Aristoteles, men om en den såkalte Johannesboken.

I de letteste blandingssjangerne som befinner seg et sted mellom krim, fantasy, gotisk roman i moderne tapping, eventyr og romantisk litteratur, kryr det av biblioteker. De er gjerne som hos Borges (skjønt liten eller ingen sammenligning forøvrig) sete for kunnskap om livets mening og mysterier – eller den ultimate ondskap. I «Vindens skygge» av Carlos Ruiz Zafón drar tiårige Daniel til Barcelona med sin far og oppdager i «De glemte bøkernes kirkegård» en bok som heter «Vindens skygge». Så skjer det en masse skumle ting som blant annet involverer en mann som bruker samme navn som djevelen selv.

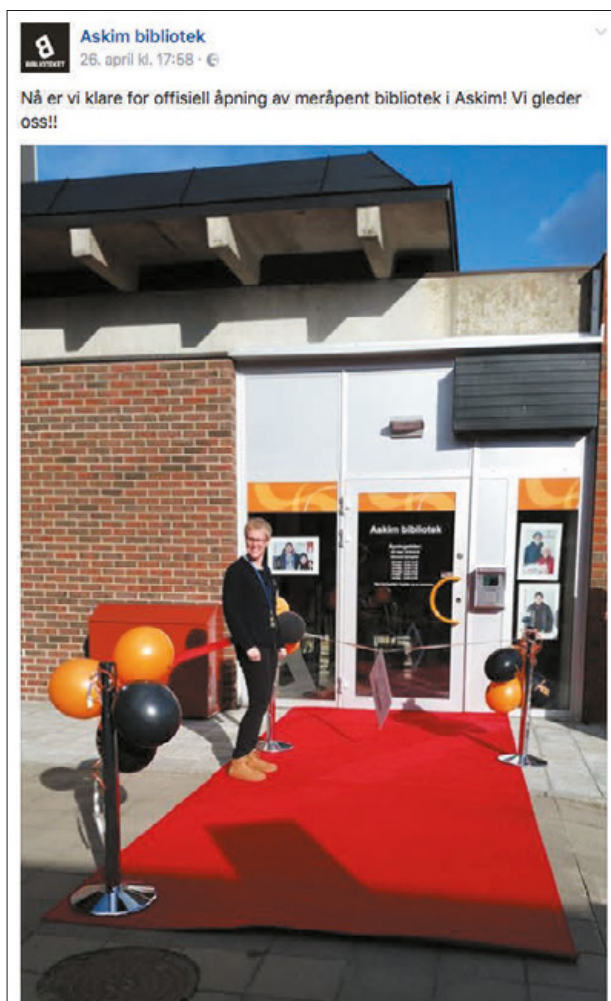
I Judith Kostovas «Historikeren» jak-

ter tre mennesker fra det 20. århundre på Dracula, som ikke bare lever, men som har sitt eget bibliotek og sprer død og forderelse rundt seg. Etter å ha jaktet på den udøde i halve Europa, skyter heltinnen den mange hundre år gamle greven med en sølvkule i hjertet så han dør. Eller gjør han det? Helt på tampen av boken sås tvilen...

Film og TV

Film og TV har utvidet et bibliotekarenes virkeområde. I TV-serien «Buffy» opptrer en såkalt «vokter», Giles, som er bibliotekar på skolebiblioteket. Vokteren er utpekt av en skyggeaktig komité til å være lærer og rådgiver for denne tenåringsgruppen fra California, som har fått i oppgave å drepe onde krefter. Ondskapen er representert ved vampyrer, som truer idyllen i småbyen Sunnydale, og vampyrdreperen Buffy ender som en slags Kristus-skikkelse, som ofrer seg selv for å redde verden. Men i likhet med Kristus overlever hun, og deretter redder hun verden en gang til.

Redde verden gjør også bibliotekarene i TV-serien «The Librarians». Hver uke, faktisk. Som «Buffy» er dette primært en ungdomsserie som spiller på referanserammen til amerikansk ungdom, hvor tidligere populærkultur, for eksempel gamle vampyrfilmer og krim av alle årganger (og filmatiseringene av disse), spiller en stor rolle. En av erkeskurkene heter faktisk professor Moriarty – altså selve erkeskurken i Sir Arthur Conan Doyles Sherlock Holmes-fortellinger. ■

Fra bibliotekets Facebookside.

Meråpent i Askim

Askim bibliotek var fylt av lesehester da de i slutten av april offisielt åpnet sitt nye selvbetjente tilbud, skriver Smaalenene.no. Med utvidet lånekort er biblioteket nå åpent fra klokka 06.00 til klokka 22.00 hver dag. «Dermed bør de fleste rekke biblioteket før det stenger. Ellers anbefaler jeg dem å bytte jobb», sa den spøkefulle ordføreren, Thor Hals, før han klippte snora foran inngangen til biblioteket. ■

Reparasjon av klær og PC

På Tynset bibliotek i Hedmark ble det i mai arrangert reparasjonsverksted. På kommunens nettsider ble det utlovd en garanti for at alle som møtte opp ville få seg en hyggelig prat med reparatøren og de andre deltagerne, selv om de ikke kunne garantere at alle gjenstander lot seg reparere. Verkstedet tok for seg reparasjon av PC-er og klær. En merkelig kombinasjon, sier du? Ja, kanskje. Men baktanken var klar og tydelig: «Hensikten er å skape et møte mellom «gammel» og «ung» teknologi og håndverk, og vise at selv om det er mange forskjeller mellom disse to så har de også flere ting til felles.» ■

Endelig språkcafé i Sarpsborg

Språkkafeer arrangeres med stor suksess rundt omkring i landet. Kafeene skal være et uformelt møtested mellom de som ønsker å trene på norskkunnskapene sine og frivillige norsktalende samtalepartnere. Nå har konseptet endelig kommet til Sarpsborg, forteller Sarpsborg Arbeiderblad (sa.no). De frivillige er allerede klare med dørene åpne for nybakte sarpinger som vil lære seg norsk på en hyggelig og sosial måte. «Dette er et lavterskeltilbud. Ingen trenger å melde seg på. Det er bare å møte opp», sier to av de frivillige. ■

Lite mangfold på topp

Lista over de mest utlånte barnebøkene fra norske bibliotek det siste halvåret er offentliggjort. Den er tapetsert av humor- og spenningsbøker, og det er bare fem forfattere som står bak de 30 øverste bøkene på lista. Ikke overraskende er Jeff Kennes Pingle-dagbøker og Andy Griffiths' Gutta i trehuset-serie godt representert. Den eneste norske forfatteren på toppen av lista er Jørn Lier Horst. Han står til gjengjeld for hele elleve av de 30 mest populære titlene. ■

En sekulær pilgrimsferd

Å reise til for lengst avdøde forfatteres hjem og byene og landskapene som inspirerte dem, er både en form for turisme – og et slags sekulært alternativ til kjente pilgrimsruter som veien til Nidaros eller Santiago di Compostela. Så hva venter oss dersom vi «opp søker» senmiddelalderens italienske giganter – Dante, Boccaccio og Petrarca?

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

Forfatteren av «Den guddommelige komedie» står i kjempeversjon og skuer strengt utover turistene og suvenirselgerne foran kirken Santa Croce i Firenze. Noen kvartaler unna finner vi huset hans, som er omgjort til museum.

Vel – ikke helt, viser det seg. For Dante var på den tapende siden i de politiske stridighetene i senmiddelalderens Firenze – han støttet de hvite guelferne, mens det var de svarte som vant, og dermed ble han forvist fra byen. (Guelferne, begge kulører, støttet pavedømmet og lå i strid med ghibellinerne, som støttet den tysk-romerske keiseren.) Så etter at Dante var forvist fra Firenze i 1302, ble huset han bodde i jevnet med jorden. Det turistene betaler fire euro for å se i dag, ble bygget opp så sent som i 1911, ut fra den tids

ideer om hvordan et middelalderhus sikkert så ut.

Da kan man jo ikke regne med at det finnes noe særlig av Dantes eiendeler i huset, og det stemmer. Ingen, faktisk. Ikke en fjærpenn, ikke en bok, ikke en seng, ikke et potteskår. Det er ellers nok av potteskår fra epoken, og spydspisser fra tiden da Dante levde er det også noen montre med. Samt kopier av noen av de eldste manuskriptene av boken som gjorde ham berømt – originalene finnes i nasjonalbibliotekene i Venezia og Firenze.

Det aller meste av veggplassen i det lille museet er ellers viet de politiske stridighetene på dikterens tid, med detaljerte skildringer av ulike innflytelsesrike, adelige familier som enten var Dantes beskyttere eller hans fiender. Et pluss der-

som man er interessert i senmiddelalderpolitikk i Firenze, er at det aller meste er oversatt til engelsk.

Hvis vi skal gå Tripadvisor og lignende nettsteder i nærheten, får det bli to poeng av ti mulige. De har prøvd, men det er ikke stort mer. Når du er i Firenze bør du se Uffizzi-museet, Palazzo Vecchio, Barghello, Santa Croce, Santa Maria Novella og et dusin andre attraksjoner før du ser denne. Noen av disse stod der, eller var i det minste påbegynt, da Dante ikke bare var en skygge i Purgatoriet, men levde og pustet og vandret i gatene i Firenze.

Rivalisering

Turen går videre til Ravenna, hvor det også finnes et annet Dantemuseum. Fi- ►

renze og Ravenna ser ut til å ha en liten konkurranse gående om hvilken by som er «den ekte Dantebyen». Det er nok ikke til å komme unna at Firenze leder med et hestehode, for det var i Firenze han vokste opp og bodde i unge år, og verket hans er fullt av florentinere – de fleste av dem befinner seg interessant nok i helvetet. Men det er i Ravenna han døde, så det er Ravenna som har graven.

Den kan man beskue sammen med en masse italienske skolebarn og deres lærer. Steinsarkofagen står inne i et lite mausoleum rett ved en gate som selvsagt heter Via Dante. Som igjen ikke er så langt unna byens teater, kalt Teatro Comunale Alighieri. Ravenna har med andre ord også funnet at ut Dante-navnet er et trekkplaster i kampen om turistene.

Spørsmålet blir om Ravennas Dante-museum er like knusktørt som muset i Firenze? Det viser seg at det ikke kunne blitt mer annerledes. Italienerne har et uttrykk: «I gialli» – som betyr krim. Den direkte betydningen er «de gule», altså en hentydning til de spraglete omslagene som var typisk kriminalromaner for en del tiår siden – før sjangeren ble «respektabel».

Det første vi møter i Ravennas Dante-museum er «gialli-utgaven» av Dante – i form av store tegneserieruter med Dante og Vergil og Beatrice med snakkebobler ut av munnen. Figurene er tegnet med voldsomt forvridde ansiktstrekk og rullende skurkeøyne der de stiger fram fra mørket, forvridde skygger hvor det lurte tortur og det som verre er. Spenningen er til å ta og føle på. Hvordan går det til slutt? Kommer Dante ut av helvete? Hvilke djevler gjemmer seg i de mørke krokene?

For smådjevler

Publikum er tydeligvis ment å være barn og ungdom. Og det er ganske finurlig og humørfyllt gjort, om det ikke akkurat bringer tankene til det guddommelige ved den Guddommelige Komedie. Inne i museet kan man leke seg med en god del interaktive duppeditter, hvor man trykker på knotter og så kommer bilder til syne og stemmer som sier noe italiensk.

Museer som ikke primært dreier seg om gjenstander er jo temmelig skrifttunge, også dette, og det meste av det skriftlige på veggene er på både på italiensk og engelsk. Utgaven av kommedien på all verdens språk finnes også, fra slovensk til vietnamesisk.

På veien ut får jeg øye på to barnebøker for små barn som selges i billettluken.

«Purgatorio» heter den ene og «Inferno» den andre. Det blir utslagsgivende – Ravenna leder museumstvekampen.

Dante selv da – hvor finner vi ham? Kan ansiktstrekkene hans gi en pekepinn? Mens museet i Firenze har én dødsmaske, har Ravenna hele tre. Alle er forskjellige. Kanskje er det like greit. Da kan alle ha hver sin Dante inne i hodet.

Idyll på landsbygda

Toscana er ikke bare kjente byer som Firenze, Siena og Pisa. Det er også et bølgende landskap med olivenlunder og vinranker og en god del småfabrikker – de siste var nok ikke der på Dante og Boccaccios tid. Toscana har også en hel rekke bittesmå middelalderlandsbyer med bymurer og hver sin borg på toppen, som i en billedbok for barn. En av dem er Certaldo, og her bodde Boccaccio. Det er bare å hoppe av toget mellom Firenze og Siena og ta funicularen (kabelbanen, ligner litt på en skiheis) opp på en bakketopp, så er man der.

Det er nok ikke Certaldo som er stedet i Dekameronens rammefortelling, altså landsbyen hvor de ti unge mennene og kvinnene gjemmer seg for pesten og forteller hverandre morsomme, tragiske og vågale historier. Det skal etter sigende være Fiesole, som i dag er pustehullet for Firenze-turister som kommer hit i de varmeste månedene, med gode restauranter og flott utsikt ned mot Firenze. Men Certaldo er Boccaccios hjemsted, og har dermed et museum for byens store sønn.

I Casa de Boccaccia møter vi den vennlige bibliotekaren Nuncia Morosini, som forteller at steinhuset vi er i nå nok ikke er det opprinnelige, for det ble bombet under annen verdenskrig. Ingen av møblene eller eiendelene til dikteren finnes lenger. De eldste gjenstandene i huset er to par sko fra 1300-tallet, et par for herrer, et for damer (de siste med platåsole), begge temmelig små. Herreskoene kan ha tilhørt Boccaccio – skjønt mest sannsynlig ikke.

Morosini tar oss med til biblioteket, som er en skattekiste for Boccaccioforskere. Hit kommer spesialister fra hele verden, forteller hun og viser frem både verk om Boccaccio og Dekameronen på et utall språk, blant dem georgisk og armensk. Den norske oversettelsen som står i hyllene er en forkortet utgave, oversatt av Bjørn Braathen, som ser ut som en kioskroman fra etterkrigstiden – den er fra 1952. I kontrast er den japanske utgaven utformet som et viktig litterært verk – men har illustrasjoner av mennesker

Dante Alighieri (1265-1321).

med blottede bakender, riktignok i delikat strek. Det passer – for Boccaccio selv var jo til tider ganske grovkornet i innholdet, selv om språket var uklanderlig.

«Evige» følelser

Den tredje middelalderdikteren på reisen er Francesco Petrarca, som var en nær venn av Dante. Alle de tre kjente hverandre. Boccaccio sendte Petrarca et brev på vers i 1350, og Petrarcas svar er bevart. Kort tid etter møttes de to i Firenze. Noen år etter skrev Boccaccio faktisk den første biografien om Petrarca, og da sistnevnte døde, arvet han en slump penger. Boccaccio skrev også en Dante-biografi.

Som Dante kom Petrarcas familie fra Firenze, faren var blitt forvist derfra – igjen som Dante – av politiske årsaker.

Petrarca har fått to museer i ettertid. Det ene ligger i Vaucluse i Frankrike, hvor han bodde i mange av sine 20 år i eksil, det andre er huset der han bodde i sine siste år. Det siste ligger i en landsby med knapt 2000 sjeler i fylket Veneto, som i dag har navnet Arquà Petrarca. Landsbyen er ganske vanskelig å komme til, for det går verken direkte buss eller tog. Det beste er å leie bil. Alternativet er å ta toget til landsbyen Monselice og ta taxi opp, det koster ikke så mange euro.

Huset står der nesten som på dikterens tid. Noen innvendige fresker og en veranda er kommet til siden, men bare noen år senere. Det er lett å se for seg den eldre Petrarca vandre i hagen, kanskje mens han så ut utover landskapet rundt, som minner litt om Toscana, og kompo-

nerter en av sine siste sonetter. De bølgen-de åkrene i Colli Euganei med sine syppresser og olivenlunder i er forresten blitt en «litterær park» – det finnes en organisasjon i Italia som promoterer landskaper som kjente diktere har latt seg inspirere av. Noe å tenke på i Norge?

Ensom og reflekterer

Damen som passer på Petrarcas hus heter Chiara og er tredje generasjon i samme familie som har denne jobben – alle kvinner. Chiaras yndlingssonette er den hvor jeg-personen ser sin elskede Laura for

først gang. Italienerne *kan* sin Petrarca – disse gamle dikterne er en del av deres tradisjon, deres stolthet, deres identitet.

Ikke engang skoleungdommen som står på Petrarcas veranda finner ham støvete og irrelevant. Eleonora mener allikevel at han var litt vel besatt av Laura. Det hadde vært lure av ham å ikke «henge seg opp i» Laura, som ikke var interessert i ham en gang, påpeker sekstenåringen.

Caterina (18) innvender at menneskers følelser er de samme til alle tider. Hun kjenner seg godt igjen i Petrarcas

umulige kjærlighet og synes det er fascinerende å møte seg selv i en middelaldermanns sjelsliv. Det er som å møte et individ fra 1300-tallet ansikt til ansikt, synes Caterina og siterer en strofe mange italiennere kan etter å ha blitt foret med Petrarca på skolen. Det er sonette nr 35 i *Canzoniere*, som begynner slik: «Soli et pensoso...» (jeg er ensom og jeg reflekterer).

Alice (16) nøyer seg med å si den eneste setningen hun kan på norsk, og hun har riktig god norsk uttale: «Du har en kvise på nesen.» Klassen ler høyt.

Frodig sex under pesten

Dekameronen av Giovanni Boccaccio (1313-1375) er kanskje det kåteste storverket i den vestlige kanon. Det er også temmelig amoralsk. Synd og skam er ikke noe hovedtema.

Da Svartedauden herjet i Firenze i 1348 (og endte med å ta livet av seksti prosent av innbyggerne) bestemte sju unge damer og tre unge herrer seg for å trekke seg tilbake til en landsby og fortelle hverandre historier. Dette er rammefortellingen i Dekameronen, som Boccaccio arbeider med fra 1348 til 1352.

I alt består verket av 100 fortellinger. Mange av dem handler om utenom-ekteskapeleg sex, og kvinnene er ofte kåteste.

Med mannen i en tønne

Historien om Peronella illustrerer det. Hun er gift med en tønne-maker, og har seg en hyrdestund med sin elsker når mannen kommer hjem uventet. Elskeren smetter raskt inn i en av tønnene. Ekte-mannen peker på den samme tønne og sier at han har fått solgt denne tønne for fem sølvdukater. Peronella forteller ham hun nettopp har solgt den samme tønne for syv dukater, og at mannen som har kjøpt den er inni den og inspiserer akkurat nå. I neste øyeblikk kommer elskeren ut av tønne og hevder at den må rengjøres før han kan betale. Og så hopper ekte-mannen ned i tønne og begynner å vaske den innvendig, mens Peronella lener seg over kanten og instruerer. Samtidig åpner hun skjørtet bakfra slik at elskeren legger seg over henne og gjør seg ferdig med elskovsakten – mens mannen skurer tønne.

Skyld føler Boccaccios personer ikke, eller ikke når det går galt med dem. I en av historiene oppdager f. eks. Tancred, prinsen av Salerno, at hans datter har et forhold til en tjener. Prinsen befaler at tjeneren skal kveles og hjertet hans skjæres ut. Så legges det blodigdryppende hjertet på et gullfat og sendes til datteren. Hun kysser hjertet, blander blodet med gift, drikker blandingen og dør med stil.

Ingen pyse med andre ord – og en dame som setter pris på det teatraliske og storslagne. Slik er mange av skikkelsene i Dekameronen. Flere av Boccaccios kvinneskikkelser er dessuten selvstendige og handlekraftige og foregriper Shakespeares Rosalind i «As You Like it» eller Beatrice i «Much Ado About Nothing». Mens andre aksepterer rollen som dørmatte.

Tålmodige Griselda

Den siste fortellingen i Dekameronen handler om Griselda, og den er antifeministisk så det holder. Markien av Saluzzo blir presset til å ta seg en kone, og gifter seg motstrebende med bondejenta Griselda. Hun føder to barn, som han tar fra henne. Hun protesterer ikke selv om hun tror de blir drept. Han sender henne hjem for han de vil heller gifte seg med en adelsdame, og hun protesterer ikke – og heller ikke når han tilkaller henne for å være med på forbedelsene med den nye konen. På bryllupsdagen blir hun presentert for en ung pike som den nye bruden, og det godtar hun

også. Men så forteller markien at dette egentlig er hennes egen datter, og at begge barna lever. Han ville lære henne å bli en god, underdanig hustru. Og Griselda protesterer selvfølgelig ikke.

Dekameronen ble skrevet på folkespråket, som Dante hadde elevet til kunstspråk. Mens Dante skrev i bunden form, så det var Boccaccio som skrev det første store fortellende verket på italiensk. Selv om fortellingene er svært så burleske, er de sjelden grove i formen – Boccaccio er for elegant og litterær til å bruke stygge ord. Men han kan være vittig antydende; et sted blir en erigert penis beskrevet som «kjødets oppstandelse».

Om det finnes noe av hans eget liv i historiene, vites ikke. Boccaccio var født utenfor ekteskap og fikk flere «illegitime» barn selv, men giftet seg aldri. Mot slutten av livet ble han mer religiøs, lot seg prestevie – og skal ha truet med å ødelegge Dekameronen. Det gjorde han ikke, i stedet kopierte han hele manus for hånd.

Giovanni Boccaccio (1313-1375)

Livslang troskap mot Laura

Medisinerstudenten Francesco Petrarca fikk øye på en ung pike, som han kaller Laura, i Avignon i Frankrike 6. april 1327. Hun ble gift med en annen, han ble senere presteviet. Resten av livet skrev han kjærlighetsdikt til Laura, også etter hennes død.

Francesco elsket Laura. Laura elsket ikke Francesco. Den livslange avstandsforelskelsen inspirerte dikteren til å skrive sublime, melankolske kjærlighetsdikt. Canzoniere (skrevet mellom 1327 og 1374) inneholder 134 soneter, som alle kretser rundt kvinnen han aldri fikk. Med årene ble dikterens kjærlighet til Laura sublisert til kjærlighet til Gud.

Dette er den kjente historien om Petrarca – men er den riktig? Ikke nødvendigvis, mener vår tids litteraturforskere. Francesco Petrarca (1304-1374) kan godt i sin ungdom ha vært betatt av en gift kvinne – Laura eller Lauretta de Noves, som døde i 1348, trekkes gjerne frem som en god kandidat. Eller han kan ha brukt et motiv i tiden – den uoppånelige skjønnheten – som også var typisk for den provencalske trubadurdiktningen (og Petrarca kunne sannsynligvis provençalsk). Navnet Laura har symbolske overtoner – det kan spille på og lauro (laubærtre – altså poetens krone i antikken), l'aura, (brisen) eller l'auro (gullet).

Kronet med laurbær

I virkeligheten var ikke Petrarca så tro mot Laura som man kan få inntrykk av i diktene. Selv om han gikk inn i kirken, trolig av økonomiske årsaker, levde han slett ikke i sølibat. To barn fikk han etter hvert. Petrarca var ikke bare berømt i et-

tertiden, men også i samtiden – og det likte han svært godt. Han bygget opp en slags kult rundt seg selv som kan minne om den romantiske poeter på sent 1800-tall skapte om seg selv – tenk Byron eller Shelley. Det er også noe ved hans naturlyrikk som minner om de langt senere diktterne – mysteriet i de store skoger, måneskinnet, mener enkelte kritikere.

Da han ble kronet til hoffpoet med en laurbærkrone under en høytidelig seremoni i Roma i 1340, var det han selv som hadde drevet iherdig lobbyvirksomhet for å få dette til. Han var den første siden antikken som fikk en slik æresbevisning. Det finnes en rekke avbildninger av Dante med laurbærkrans på hodet også – men det var Sandro Botticelli og andre senere kunstnere som hadde plassert den der. De mente nok at Dante, at den største av dem alle, burde bære dikterkransen, og derfor tok de seg noen kunstneriske friheter.

Petrarca var som Dante og Boccaccio svært lærd, og han brukte latin som språk i de fleste brevene sine. Men sonettene skrev han på folkespråket. På vår tids lesere kan de elegante sonettene virke kunstferdige og litt fjerne, men samtiden ble trolig fjetret over det de oppfattet som innblikket i en dyp sjels lidelser. Petrarca kan ha virket mer personlig enn de fleste andre poeter i senmiddelalderen, han befant seg på terskelen til renessansen.

Francesco Petrarca (1304-1374)

Utrygg verden

Unn Falkeid Butenschøn, som har skrevet doktorgradsavhandling om Petrarca, mener dikterens egentlige hensikt var å beskrive «et fragmentert selv og en verden i grus» (intervju i forskning.no) Petrarca hadde opplevd hvordan den forferdelige pesten rev bort all trygghet. Kanskje er dét en inngang til dikteren for vår tids lesere – vi lever jo også i utrygge tider, skjønt av helt andre årsaker, antyder hun.

«La alt håp fare»

”Dere som går inn av denne port, la alt håp fare” står det i innskriften over porten til Inferno (Helvete) i Dantes Canto III. Men Inferno viser seg å være et svært underholdende sted – i hvert fall når man er på gjennomreise og ikke må lide under grusomhetene.

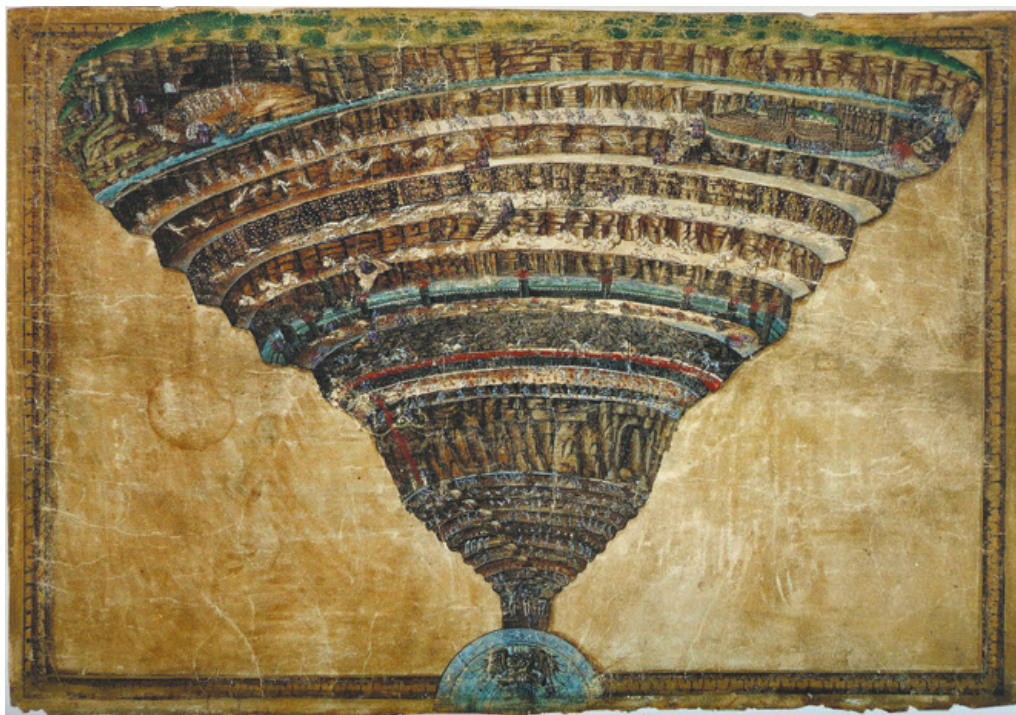
Dantes hovedverk, «Divina Commedia», handler om hvordan Dante selv skal ha reist gjennom Inferno, Purgatorio (skjærsilden) og

til sist Paradiso. Når han reiser gjennom helvetet og skjærilden er hans veiviser Vergil, den romerske eposdikteren som skrev «Æneiden». I paradiset overtar hans drøm-

mekvinne, Beatrice, veiviserjobben. Den gamle dikteren kunne jo ikke ha sluppet inn i paradiset, ettersom han levde i før-kristen tid og ikke kunne bli frelst.

Helvete består, skal vi tro Dante, av ni sirkler. Helt nederst i et hull sitter Lucifer. Den innerste sirkelen er reservert for de største synderne, Judas, Brutus og Cassius. Så kommer brennende kister, floder av blod, kvister som blør, og andre skrekkevisjoner i tur og orden.

Ulike typer syndere har fått hver sin sirkel, men de er ikke arrangert etter religiøse dogmer, dødssyndene f.eks. – alvorlighetsgraden og dermed plasseringen er Dantes egen vurdering. Langt nede finner vi f.eks. grev Ugolino della Gierardesca, som i all evighet ligger med hodet ned og gnager på erkebiskop Ruggieris hode. Dette er straffen for at erkebiskopen skal ha latt greven sulte slik at han til slutt ble nødt til å spise sine egne barn.

Dantes Inferno, malt av Botticelli [1445-1510].

Agg mot kirken

Dante Alighieri (1265-1321) har et tydelig agg i siden mot en del biskoper og paver, så han lar dem havne i helvetets nedre del. Pave Boniface VIII anser Dante som en erkeskurk – han skal ha presset sin forgjenger til å gå av, og kanskje myrdet ham etterpå. Dante bebreider ham også for å selge eller dele ut kirkelige embeter og maktposisjoner til slektninger og venner, simoni kalles det. I simonisirkelen i Inferno møter Dante i tillegg andre paver, som Giovanni Gaetano Orsini eller pave Nikolai III, en pave som historikerne mener virkelig var korrupt.

Professor i idehistorie, Trond Berg Eriksen, som har analysert Inferno, påpeker at vi må skille mellom pilgrimen Dante, han vi møter i teksten, og forfatteren Dante.

Sistnevnte, mener han, var ikke naivt opptatt av groteske straffemetoder og trodde neppe etterlivet fortonte seg nøyaktig slik han skildret det. Selvsagt trodde han på Gud, det gjorde alle på hans tid, men neppe på denne måten. Han brukte ifølge Berg Eriksen allerede eksisterende forestillinger i folkedypet for å få frem sine politiske poenger.

Et hovedpoeng var kirkens makt. Paven burde holde fingrene fra fatet i sekulære saker, mente Dante. Han ga paveveldet skylden for korrupsjon, grådighet, sosial uro og ikke minst alle de evige krigene mellom bystatene og han hevner seg på sine politiske motstandere ved å plassere dem i helvetet. Noe demokrati så han

ikke for seg – dette ble jo skrevet for mer enn 700 år siden – men heller en sterk, rettferdig og klok keiser.

Beundring for hedninger

I Purgatoriet kan sjeler som angrer sine synder bli «renset» – straffet en viss tid – før de ender i paradiset. Den øverste delen av skjærsilden er oppholdsstedet for avdøde historiske personer som Dante åpenbart beundrer, som kjente skikkelser fra antikken og arabiske intellektuelle. De får gleden av grønne enger, god arkitektur og hyggelig selskap – men de nektes i all evighet Guds nærhet, hedninger som de var da de var i live.

Paradiset er en mer skyggeaktig affære, hvor kropp og selv individualiteten til de omtalte nesten forsvinner, så mange lesere synes at det er en mindre underholdende del av verket enn den oppfinnsomme Inferno-delen. Den enklektige Beatrice (navnet betyr «hun som gjør lykkelig») var enten en virkelig kvinne, Beatrice Portinari (1266-1290) som Dante møtte da hun var åtte og han var ni, eller en oppdiktet skikkelse. Men hvis hun ikke hadde levd, hadde han nok diktet henne opp, mener Berg Eriksen.

I det virkelige liv delte Dante seng med sin kone, Gemma Donati, som han var blitt forlovet med da han var elleve år gammel; ekteskapene var jo arrangerte. Hun dukker ikke opp i Komedien, og ingen andre fra familien heller, bortsett fra en tippoldefar i Paradiso. Kanskje ville

Dante holde gode venner og familie unna for å slippe å dømme dem, for han kunne ikke gå helt på tvers av Kirkens lære heller. Han gjenfinner f.eks. sin gode venn og lærer Brunetto Latini i Inferno. Dante likte og beundret Brunetto, men sistnevnte var homofil, så det er trolig årsaken.

Vi bærer de døde med oss

Olof Lagercrantz antyder i sin bok om Dante en lese- og betydningsmåte som kan gi mening for mennesker uten særlig forkunnskaper som leser verket i dag og som verken deler Dantes religiøsitet eller verdensbilde. Han minner om at vi bærer alltid våre døde med oss. Alle som har levd en stund har opplevd at noen som var betydningsfulle i livene deres har gått bort. Ibland holder vi innvendige «samtaler» med dem, de opptrer som skygger i bevisstheten.

For italienerne er det en annen god grunn til å lese Dante. Han var den som kodifiserte det italienske skriftspråket som vi kjenner det i dag. Italienerne snakket den gang (og langt senere, til dels fremdeles) en rekke ulike dialekter. Noen av dem lå så langt fra hverandre at de kunne betraktes som ulike språk. Dantes florentinske italiensk ble normen for det skrevne språket, og språkets samling var ifølge Berg Eriksen en forutsetning for at de italienske småstatene kunne slå seg sammen og bli ett land i 1860. ■

Bli inspirert!

Informasjon om abonnement:
www.bokogbibliotek.no

Tilskudd til litteraturformidling i bibliotekene, 2017–18

Norsk kanon

**Nordlands trompet FrP-koden På ski over Grønland
Song for Eirabu Bikubesong Snekker Andersen og
julenissen Vi som elsket Amerika Min kamp Draumkvedet
Døden på Oslo S Om den norske tenkemåten De dødets
tjern Vinternoveller Dansen gjennom skuggeheimen
Bokhandleren i Kabul Landstads kirkesamlebok Sofies
Verden Mor Godhjertas glade versjon. Ja**

Finnes det en felles norsk litterær kanon? Hvilke kanoniserte verker har fortsatt relevans i dag? Får populærlitteraturen for liten plass når de beste bøkene kåres? Hvilke verker og forfatterskap ønsker bibliotekene å trekke frem? Hvilke av dagens utgivelser vil bli fremtidens klassikere? Hvordan kan bibliotekene formidle sentral norsk litteratur gjennom nye aktiviteter og tiltak?

Fritt Ord lyser ut tilskudd à kr 50 000 til formidling og debatt med utgangspunkt i klassisk og moderne sakprosa og skjønnlitteratur. Det kan eksempelvis søkes midler til foredrag, seminarer, debatter, samtaler eller nettbasert formidling.

Søkere kan være folkebibliotek eller enkeltpersoner og organisasjoner som har avtale med bibliotek om arrangementer. Tilskudd kan søkes til enkeltarrangementer eller til en serie arrangementer. Tiltakene bør gjennomføres høsten 2017 eller i løpet av 2018. Søkere oppfordres til å utforme en prosjektskisse som gjør rede for tematikk, aktiviteter og tidsperspektiv. Budsjett og finansieringsplan legges ved.

Fritt Ord søker med utlysningen å stimulere til formidling av litteratur og styrke folkebibliotekene som formidlingsarena. Søknader leveres via vårt skjema på nett, se www.frittord.no og valget Søknadssenter. Innsendelsen merkes med Norsk kanon i tittelfeltet.

Søknadsfrist: 29. juni 2017.

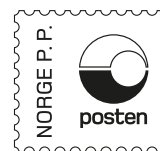
Kontaktperson: Oskar Kvasnes, Fritt Ord, tlf. 23 01 46 44

E-post: oskar.kvasnes@frittord.no

Fritt Ord er en allmennyttig, privat stiftelse. Fritt Ords fremste formål er å verne om og styrke ytringsfriheten og dens vilkår i Norge, særlig ved å stimulere den levende debatt og den uredde bruk av det frie ord.

FRITT ORD

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

Adlibris **BIBLIOTEKSKUNDE**

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

Hver dag leverer Adlibris over 30 000 bøker til bokelskere i Norge, Sverige og Finland. Med ca. 1,5 millioner aktive kunder og ett utvalg på 11 millioner titler, er Adlibris den selvkclare bok- handelen for alle som er glad i bøker. Vårt mål er å være en god leverandør til bibliotekene når det gjelder alt fra utvalg og utrust- ning, til priser og leveringstider.

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 - 9.

Norges største bokutvalg

Adlibris